

د ډاډ وړ کولو دويم راپور

په ټولگټو بنسټيزو پروژو کې رونټيا او ځواب وپينه

د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوښت

د ډاډ وړ کولو دويم راپور

په ټولگټو بنسټيزو پروژو کې روڼتيا او ځواب وپينه

۱۳۹۸ لېږدي

کابل، افغانستان

د څېړنې ډله:

صبغت الله "کریمي"

غلام رضا "میرزایي"

خواجہ احمد بلال "صدیقی"

رفیع الله "لودین"

ذبح الله "زکفر"

د پوښتنې تصویر: کابل، وزیر آباد کانال، د څېړونکې ډلې لیدنه

ليکلی

- د لنډيزونه او تعريفونه ..... د
- د بسټيزې روټيا نوبت په اړه ..... ز
- کور ودانۍ ..... ح
- د ډاډ ورکونې د غړو پېژندنه ..... ط
- د پيل خبرې ..... ي
- لنډيز ..... ا
۱. سرريزه ۳
- ۱, ۱ د څېړنې مخينه ۴
- ۲, ۱ د څېړنې ډول (ميتود) ۵
- ۳, ۱ موخې او غوښتنې: ۵
- ۴, ۱ د پروژو غوره کول ۵
۲. د ودانيز سکتور د پروژو د معلوماتو شريکېدل ۶
- ۱, ۲ په خپله شريکول ۶
- ۱, ۱, ۲ په خپله د معلوماتو شريکولو لنډيز ۸
- ۲, ۲ د غوښتنې له مخې د معلوماتو شريکول ۱۰
- ۱, ۲, ۲ په خپله د معلوماتو شريکولو د برخې لنډيز ۱۴
- ۳, ۲ په خپله د معلوماتو د شريکولو په برخه کې ننگونې ۱۵
- ۴, ۲ د شريکو شوو معلوماتو کره والی او تاييدي ۱۵
- ۵, ۲ سپارښتنې ۱۶
۳. په تدارکاتي بهيرونو کې روټيا ۱۷
- ۱, ۳ د پروژو قرارداد ورکول ۱۷
- ۲, ۳ د سيالۍ کچه ۱۹
- ۳, ۳ سپارښتنې: ۲۰
۴. د پروژو په اړه ځانگړې ستونزې او اندېښنې ۲۱
- ۱, ۴ د ترانسپورت وزارت ۲۱
- ۱, ۱, ۴ د مزار شريف ښار په داخلي سړکونو ۱۵ کيلومتره اضافي کار ۲۱
- ۲, ۱, ۴ د ۲۴, ۱۵۰ کيلومترو په اوږدوالي د کابل - لوگر سړک د جوړولو پروژه ۲۲
- ۳, ۱, ۴ په تخار کې د ۱۲ مترو په اوږدوالي د پل جوړول ۲۲
- ۴, ۱, ۴ د هرات - چغچران سړک د دويم فاز ډيزاين او جوړول ۲۴
- ۵, ۱, ۴ له پل حصار څخه د پنجشېر تر خاواک ولسوالۍ پورې د سړک د لومړۍ برخې سفالټ کول ۲۵
- ۴, ۲ د اوبو او انرژۍ وزارت ۲۵
- ۱, ۲, ۴ د نهر شاهي سربند او کانال جوړول ۲۵
- ۲, ۲, ۴ د لوی کارېز سيند د څنډو د استنادي دېوال بيا رغونه ۲۷
- ۳, ۲, ۴ د تحت حقان-۱ سيند د څنډو د ساتنې (تحکيم) طرحه ۲۷
- ۴, ۲, ۴ د خان آباد د دويم بند مشرچ ډيزاين او جوړول ۲۹
- ۵, ۲, ۴ د چهار برجک کانال بيا جوړول ۳۰
- ۴, ۳ د ښار جوړولو او ځمکو وزارت ۳۱
- ۱, ۳, ۴ په فيض آباد کې د اوبو رسولو سيستم جوړول ۳۱

۳۱	..... د مخکې چمتو شوو [پیش ساخت] قطعاتو جوړولو فابریکه.
۳۲	..... د کندهار پوهنتون د لیلیې د ودانۍ جوړول
۳۳	..... د طبي محصولاتو او درملو د کیفیت آزمویلو د لابراتور ودانۍ
۳۳	..... د قالین اوبدونکو د استوگنیزې او صنعتي پروژې د اوبو رسولو او کانالیزاسیون پروژه.
۳۳	..... کابل ښاروالي
۳۳	..... د وزیر آباد کانال جوړول
۳۵	..... د کارته سخي گردنې له لارې د کارته آریانا څخه تر کابل پوهنتون پورې غځېدلی سپرک
۳۶	..... د سیلو د عمومي سپرک جوړول (څلورم لات)
۳۷	..... د خیرخاني د درېیمې برخې (حصه سوم) سپرک جوړول
۳۹	..... د کابل مېټرو بس شبکې مشرې ډیزاین
۴۰	..... په پروژه کې د وخت اولگښت زیاتوالی
۴۰	..... د پروژو د لگښت زیاتوالی
۴۱	..... د پروژو د وخت زیاتوالی (ځنډ)
۴۳	..... موندنې او وړاندیزونه
۴۷	..... ضمیمې:
۴۷	..... لومړۍ ضمیمه: د پروژې د غوراوي پروسه
۴۹	..... دویمه ضمیمه: میتود
۵۰	..... درېیمه ضمیمه: د ډاډ ورکولو راپور د رسولو میتود
۵۱	..... څلورمه ضمیمه: په خپله د معلوماتو شریکولو لپاره د معلوماتو معیاري توکي
۵۳	..... پنځمه ضمیمه: د غوښتنې له مخې د معلوماتو شریکولو لپاره د معلوماتو معیاري توکي
۵۴	..... د مرکه شوو کسانو نوملړ
۵۶	..... اخځونه
۵۸	..... څلورم جدول
۱۱	..... درېیم جدول
۸	..... دویم جدول
۷	..... لومړی جدول
۴	..... شکل ۱: د ډاډمنتیا پروسه (د بنسټیزې رویتیا نوبت له وېبپاڼې را اخیستل شوې)
۹	..... شکل ۲: د تدارکاتي ادارو په کچه او دغه راز په ټول کې د هغو پروژو سلنه چې معلومات یې شریک شوي
۱۰	..... شکل ۳: په څلورو پورتالونو کې د معلوماتو د شریکولو پرتلنه
۱۱	..... شکل ۴: د افغانستان په نقشه کې د پروژو موقعیت
۱۳	..... شکل ۵: د غوره شوو پروژو د مالي سرچینو تصویر تشریح
۱۴	..... شکل ۶: د څلورو تدارکاتي ادارو له خوا د معلوماتو د خپلې خوښې شریکولو لنډیز
۱۵	..... شکل ۷: په تدارکاتي ادارو کې د معلوماتو د کره والي تاییدي
۱۷	..... شکل ۸: د تړون د ورکړې موده
۱۸	..... شکل ۹: د تړون سپارلو بهیر
۱۹	..... شکل ۱۰: د سیالی کچه

لنډيزونه او تعريفونه

د آسيا پرمختيايي بانک	ADB
افغانی	AFN
د افغانستان د الکترونیکي او پړانستو تدارکاتو سیستم	AGEOPS
د افغانستان د اوسپنې پټلۍ اداره	ARA
د افغانستان د بیارغونې او پراختیایي خدماتو دفتر	ARDS
د ډاډمنتیا تیم	AT
اطلاعاتو ته د لاس رسې قانون	ATL
د افغانستان د ښاري اوبو رسولو او کانالیزاسیون شرکت لوی ریاست	AUWSSC
د توکو سند	BoQ
د ملکي هوایي چلند خپلواکه اداره	CAA
د کلیو پراختیایي شورا	CDC
د تړون د مدیریت دفتر	CMO
د بسټيزې روټيا نوښت	CoST
د پلازمېنې زون د پراختیا خپلواکه اداره	CRIDA
د مدني ټولنې بنسټ	CSO
د افغانستان برشنا شرکت	DABS
د افغانستان اسلامي جمهوریت	GIRA
نړیواله رقابتي داوطلبی	ICB
اسلامي پراختیایي بانک	IDB
د زېربناوو د معلوماتو معیار	IDS
د داوطلبۍ لپاره بلنه	IFB
داوطلبۍ ته بلنه	ITB
ستراتیژیک شراکت	JV
د کابل ښاروالي	KM
د کابل د ښاري ترانسپورت د موثریت لوړولو پروژه	KUTEI
نړیواله محدوده رقابتي داوطلبی	LICB
د کرنې، اوبو لگولو او مالدارۍ وزارت	MAIL
د اداري فساد پر وړاندې د مبارزې د څارنې او ارزونې خپلواکه گډه کمېټه	MEC

د اوبو او انرژۍ وزارت	MEW
د مخابراتو او معلوماتي ټکنالوژۍ وزارت	MCIT
د پوهنې وزارت	MoE
د عدليې وزارت	MOJ
د عامې روغتيا وزارت	MoPH
د ترانسپورت وزارت	MoT
هوکپه لیک	MoU
د ښار جوړولو او ځمکو وزارت	MoUDL
د کلیو د بیارغونې او پراختیا وزارت	MRRD
گن وندپه وال ګروپ	MSG
د ګڼو ونډه والو کاري ګروپ	MSWG
ملي رقابتي داوطلبی	NCB
د ملي تدارکاتو اداره	NPA
د ملي تدارکاتو کمېسیون	NPC
ملي تخنیکي همکاري	NTA
د ملي یووالي حکومت	NUG
د پرانیستي تړون همکاري	OCP
تدارکاتي اداره	PE
د ځاني خونديتوب تجهیزات	PPE
د تدارکاتو د پالیسی څانګه	PPU
د عامه ګټو ریاست	PWD
د واحدې منبع میتود	SSM
د روڼتیا نړیوال سازمان	TI
د وظایفو لایحه	ToR
ملګري ملتونه	UN
امریکايي ډالر	USD
نړیوال بانک	WB

تعريفونه	
<p>دا د معلوماتو شريکولو معيار دی چې د افغانستان بنسټيزې روڼتيا نوښت ادارې له خوا کارول کېږي. د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوښت ادارې د زېربناوو د معلوماتو معيار (CoST IDS) غواړي د يوې بنسټيزې پروژې د دوران په کلیدي پړاوونو لکه تشخيص، چمتووالي، بشپړېدو، تدارکاتو او پلي کېدو کې د ٦٣ ډېټا پايښتونو يا توکو معلومات شريک شي.</p>	<p>د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوښت د زېربناوو د معلوماتو معيار (CoST IDS):</p>
<p>دا يوه داسې پروسه ده چې له خلکو سره د بنسټيزو پروژو د موخې، کاري ساحې، لگښتونو او پلي کېدو د معلوماتو پر شريکولو تمرکز کوي او ډاډ ترلاسه کوي چې دا معلومات کره او دقيق دي او پر وخت شريکېږي. تدارکاتي ادارې بايد ډاډ ترلاسه کړي چې معلومات خلکو ته د لاسرسۍ وړ دي.</p>	<p>د معلوماتو شريکول:</p>
<p>وېب سايټ، آنلاين سيستم يا بله پراښتې او د لاسرسۍ وړ وسيله چې تدارکاتي ادارې يې له خلکو سره د معلوماتو شريکولو لپاره کاروي.</p>	<p>د معلوماتو شريکولو پورتال:</p>
<p>هغو معلوماتو ته ويل کېږي چې د افغانستان بنسټيزې روڼتيا نوښت اداره يې د پروژو له مالکانو او تدارکاتي ادارو څخه د پروژو د وران په ځانگو پړاوونو کې د شريکولو غوښتنه کوي. دا معلومات په روښانه توگه او د کارولو وړ بڼه د عامه وسيلې لکه آنلاين پورتال له لارې له خلکو سره شريکېږي او د سهامدارانو لپاره پراښتې او د لاسرسۍ وړ دي.</p>	<p>په خپله د معلوماتو شريکول:</p>
<p>تدارکاتي ادارې: هغه اداره چې د عامه تمویل شووو بنسټيزو پروژو د تدارکاتو او د عامه تړون د لاسليکولو او اداره کولو مسئوله ده. د دې ډول اداره بېلگې د ترانسپورت وزارت، کابل ښاروالي او داسې نورې ادارې دي.</p>	<p>تدارکاتي ادارې:</p>
<p>د غوښتنې له مخې د معلوماتو شريکول: هغو اضافي معلوماتو ته ويل کېږي چې د پروژو مالکان او تدارکاتي ادارې يې بايد د غوښتنې سره سم د وړ او په شرايطو برابر کس يا ادارې سره شريک کړي. دا معلومات بايد د لاسرسۍ وړ ځای کې، د کارونې وړ بڼه او د ټاکل شووو شرايطو سره سم شريک شي.</p>	<p>د غوښتنې له مخې د معلوماتو شريکول:</p>

د بنسټيزې روڼتيا نوبت په اړه

د بنسټيزې روڼتيا نوبت د دولتي ودانيز او بنسټيز سكتور په برخه كې د روڼتيا او حساب وركولو د ښه والي لپاره مخكښ نړيوال نوبت دی. دا نوبت له حكومتونو، خصوصي سكتور او مدني ټولنې سره كار كوي چې د معلوماتو د شريكولو او د بنسټيزو پروژو په اړه د معلوماتو د كره كولو او اخذ كولو لړۍ ښه كړي. دا له وگړو سره مرسته كوي او د دې ځواك وركوي چې تصميم نيوونكي حساب وركولو ته اړباسي. بنسټيزې روڼتيا نوبت په نړيواله كچه په څلورو لويو وچو كې له خپلو غړو سره گډ كار كوي. په ملي كچه له خپلو غړو سره په كار سر بېره د بنسټيزې روڼتيا نوبت په نړيواله كچه له فساد ضد ادارو سره هم گډ كار كوي چې په بنسټيزو پروژو كې د روڼتيا او حساب وركولو په برخه كې د تجربو او پوهې تبادلې ته لاره هواره كړي. د بنسټيزې روڼتيا نوبت په نړيوالو همكارانو كې آرتيكل ۱۹ (Article 19)، د تړونونو پرانستې همكاري (Open Contracting Partnership)، د روڼتيا نړيواله اداره (Transparency International) او هيووس (Hivos) شامل دي.

د څارنې او ارزونې كمېټې (MEC) له سپارښتنې وروسته افغانستان اسلامي جمهوريت د ۲۰۱۳ په اكتوبر كې د اقتصاد وزارت له لارې د بنسټيزې روڼتيا نوبت غړيتوب تر لاسه كړ او دا پروگرام په ۲۰۱۶ كال كې په رسمي ډول پيل شو. له هغه مهاله تر اوسه دغه نوبت له حكومتي ادارو، خصوصي سكتور او مدني ټولنې سره په دولتي بنسټيزو پروژو كې د روڼتيا او حساب وركولو د هڅولو په موخه گډ كار كوي.

كور ودانۍ

د ډاډمنتيا ډله له ټولو هغو كسانو مننه كوي چې د دغه راپور په چمتو كېدو كې يې د معلوماتو، اسنادو او سرچينو د برابرولو او يا هم په مركو كې د گډون له لارې ونډه اخيستې. ټيم په ځانگړي ډول د افغانستان د اسلامي جمهوريت د اقتصاد له وزير او د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت د ذينفعو ډلو له رئيس جلالتمآب ډاکټر مصطفى مستور او د اقتصاد وزارت له مرستيال احمد جواد عثمانې ځانگړې مننه كوي چې د دغه راپور د چمتو كېدو پر مهال يې رغنده څرگندونې او د پام وړ ملاتړ كړی.

ټيم دغه راز د گڼو ذينفعو لورو د ډلې، د ټاكل شوو ادارو د استازو، د حكومت، مدني ټولنې او خصوصي سكتور د همكارانو په تېره بيا د تدل كاتو د ملي ادارې د تړونونو د مختگ چارو د څار برخې د مشر ډاکټر سيد اجمل شهناء، د افغانستان د روڼتيا څار بنسټ د پروگرام د مسؤول بناغلي نقيب الله عصمتي، د روڼتيا څار سازمان د پروگرامونو د مدير احمد الله موج او د بنسټيزې روڼتيا نوبت د نړيوال سكرتريت د همكارانو په تېره بيا اغلې ماري پرادو د رغندې همكارۍ او لارښوونې ځانگړې مننه كوي.

د ډاډ ورکړې د غړو پېژندنه

صبغت الله کریمي (د ډلې مشر) په ۲۰۰۶ کال کې د کابل له پولي تخنیک پوهنتون څخه د سېول انجنیرۍ په برخه کې لېسانس، د ودانیزو پروژو په مدیریت کې ماسټري او هممهاله یې په ۲۰۱۲ کې د بریتانیا له برایتین پوهنتون څخه د ودانیزو چارو په مدیریت کې لېسانس هم ترلاسه کړی. نوموړی له ۱۲ کلونو راهیسې په پولي تخنیک پوهنتون کې د استاد په توګه او له څلورو کلونو راهیسې د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت مدیریت هم پر غاړه لري. هغه د بنسټيزې روڼتيا په نوبت او علمي برخه کې تر لسو کلونو ډېره کاري تجربه لري او له ملي او نړيوالو ادارو سره یې کار کړی. هغه په افغانستان کې د ودانیز سکتور او د ودانیز سکتور د تدارکاتي پروژو په برخه کې له څېړنې سره لېوالتیا لري. ښاغلي کریمي په ملي او نړيوالو ژورنالونو کې ګڼې څېړنيزې مقالې خپرې کړې او په افغانستان او بریتانیا کې یې په ګڼو کنفرانسونو کې ګډون کړی؛ دغه راز یې ګڼ چاپي کتابونه، راپورونه او لارښودونه هم خپاره کړي. ښاغلي کریمي د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت په ساحوي څېړنه کې ښکېل و چې دا د دغه نوبت او په دولتي سکتور کې د معلوماتو د شریکولو د فرهنگ لپاره د بنسټونو د رامنځته کېدو لامل شو. هغه دغه راز د ډاډمنتیاد لومړني راپور د چمتو کولو کې څېړنې ډلې مشري کړې او اوس هم د ډاډمنتیا د دویم راپور د چمتو کولو څېړنه مخته وړي.

غلام رضا میرزايي (څېړونکی): نوموړي په ۲۰۱۲ کال کې د ژورنالېزم او عامه اړیکو په برخه کې د لېسانس تر کچې زده کړې کړي، په جاپان کې د روزنې او څېړنې په برخه کې د ملګرو ملتونو له انستیتیوت څخه د پروژې د مدیریت او رهبرۍ په اړه نړيوال دیپلوم لري (۲۰۱۴) او اوس په نړيوالو اړیکو کې د ماسټرۍ په کچه زده کړې کوي. هغه د ملګرو ملتونو د پراختیايي ادارې يا UNDP، د ملګرو ملتونو د خوړو د نړيوال سازمان يا UNFAO په څېر نړيوالو سازمانونو کې د اړیکو او ننګې په برخه کې تر اتو کلونو د ډېر کار تجربه لري. ښاغلي میرزايي په ۲۰۱۶ کال کې د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا له نوبت سره د اړیکو د متخصص په توګه یو ځای شو. دی د ډاډمنتیا د لومړني راپور په چمتو کولو کې هم ښکېل وو او اوس هم د ډاډمنتیا د دویم راپور په چمتو کولو کې د څېړونکي په توګه کار کوي.

رفیع الله لودین (د تدارکاتو کارپوه) په ۲۰۱۸ کال کې له کارډان پوهنتون څخه د سوداګرۍ په مدیریت کې ماسټري لري او په ۲۰۱۵ کال کې یې د افغانستان له امریکایي پوهنتون څخه د سوداګرۍ د مدیریت په برخه کې د لېسانس سند تر لاسه کړی. ښاغلي لودین په تدارکاتو کې له دولتي او نادولتي ادارو سره اووه کاله کاري تجربه لري. دی دا مهال د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت د تدارکاتو د کارپوه په توګه کار کوي.

خواجه احمد بلال صدیقي (څېړونکی انجنیر) د کابل له پولي تخنیک پوهنتون څخه په سوېل انجنیرېنگ کې د لېسانس په کچه زده کړې لري (۲۰۱۴). دی د افغانستان په بېلابېلو برخو کې په پروژو کې د کیفیت د کنټرول، ارزونې او د ډاډ ورکولو په برخه کې د کار تجربه لري. ښاغلي صدیقي د خصوصي سکتور او دغه راز د امریکا د پوځ د انجنیرۍ برخې USACE له خوا په تمویل شوو پروژو کې د کیفیت د ډاډمنولو په برخه کې کار کړی. دغه راز یې د افغانستان د بیارغونې لپاره د امریکا د ځانګړي عمومي پلټونکي لپاره د مشاهدې ۷ هر اړخیز راپورونه چمتو کړي چې په ملي او نړيواله کچه خپاره شوي او موخه یې په افغانستان کې د امریکا په بسپنو د بشپړو شوو پروژو ارزونه وه چې USACE، د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت، یوسېد USAID، CERP او INL د افغانستان له روڼتيا څار سازمان سره په ګډه پلې کړې. د دغو مشاهدو موخه دا وه چې لومړی) په موخو پروژو کې له منل شوو معیارونو او تړون سره د پروژو اړخ لګول وګوري او دویم) دا چې آیا هغه ډول چې په پام کې وه ساتل شوې که نه. د هغه د موندنو پایلې د امریکا کانګرس ته د بنسټيزو بسپنو په تړاو د سیګار د ورکړل شوو رپوټونو بنسټ جوړوي.

ذبح الله ژکفر (سېول انجنیر) په ۲۰۱۸ کال کې د کابل له پولي تخنیک پوهنتون څخه د سېول انجنیرۍ په برخه کې لېسانس لري. ښاغلي ژکفر د کابل پولي تخنیک پوهنتون د نړيوالو همکاريو په برخه کې د جرمني (GIZ) ادارې په ګڼو روزنيزو پروګرامونو (ډیزاین، د ډیزاین کتنه، د انرژۍ اغېزناکتوب او د تودوخې مخنیوي) کې ګډون کړی. نوموړی اوس د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت د ودانیز انجنیر او څېړونکي په توګه کار کوي.

د پيل خبرې

د بنسټونو رغول د اوږدمهال اقتصاد بنسټ جوړوي او له هېوادونو سره مرسته کوي چې خپلو موخو ته ورسېږي. په تېرو کلونو کې افغانستان له نړيوالې ټولنې د پام وړ مالي بسپنې اخيستې او ډېرې پيسې هم د ملي بوديجې له لارې د بنسټيز سکتور د ښه کولو لپاره راغلې دي.

تر ډېره بريده پانگونو ځای نيولی او ودانيز يا بنسټيز سکتور وده کړې. د گڼو سترو سترو بنسټيزو پروژو (لکه د سلما بند، ټاپي د گازو نل ليکه، د لاجوردو اقتصادي دهليز، کاسا زر پروژه، ټوټاپ ۵۰۰ کېلوواټه پروژه، شورابک بند، پاشدان بند، خان آباد بند، کمال خان بند، حيرتان رېللاره، ملي حلقوي سړکونه، ولايتي او کليوالي سړکونه او لويې لارې) په هېواد کې د بنسټونو د رغولو بېلگې دي چې د خلکو پر ژوند يې مثبت اغېز کړی او سيمه ييز اتصال يې ښه کړی.

له پام وړ ودې سره سره بنسټيز سکتور نورې پانگونې ته هم اړتيا لري. که څه هم پر ودانيزو پروژو د پانگونې د گټو د لوړولو په خاطر حکومت او مرستندويانو ته په کار ده چې د سرچينو د مصرف بهير حساب ورکونکی او روڼ بهير حتمي کړي. په ودانيز سکتور کې د روټيا او حساب ورکولو حتمي کول په افغانستان کې په ودانيز سکتور کې د ښکېلو ونډه والو تر منځ په تېره بيا د مرستندويانو او نړيوالو پانگونکو باور پياوړی کوي.

د دې موخې لپاره افغانستان په ۲۰۱۳ کال کې په بنسټيز سکتور کې د روټيا نړيوال نوبت سره د اقتصاد وزارت له لارې يو ځای شو او په ۲۰۱۶ کال يې په رسمي ډول کار پيل کړ. له هغه مهال تر اوسه د افغانستان بنسټيزې روټيا له نوبت له سکتوري وزارتونو سره په گډه له نږدې کار کړی تر څو په ودانيزو پروژو کې روټيا او حساب ورکول ډېر کړي.

د افغانستان د بنسټيزې روټيا نوبت د کيفيت د ډاډمنولو يا تضمين راپور د روټيا د ډاډمنولو يوه مهمه وسيله ده. په ۲۰۱۸ کال کې دغه نوبت په رسمي ډول پر اتو ودانيزو پروژو خپل لومړی لومړنی د تضمين يا ډاډ راپور خپور کړ. دغه راپور د پروژو د چمتووالي په پړاو کې ننگونې په گوته کړې او په پايله کې يې يو شمېر ادارو مثبت گامونه واخيستل تر څو هغه ننگونې له منځه يوسي.

د کيفيت د تضمين دويم راپور چې په ۲۰۱۹ کال کې چمتو او خپرېږي د څلورو ادارو (ترانسپورت وزارت، د ښار جوړولو او ځمکو وزارت او د کليو د بيارغونې او پراختيا وزارت، کابل ښاروالی او د اوبو او انرژۍ وزارت) په شلو ودانيزو پروژو تمرکز کړی او د پروژو د تدارکاتو او تطبيق په بهير کې د روټيا او په خپله خوښه يا هم د غوښتنې له مخې د معلوماتو شريکول^۱ ارزوي. د ۲۰۱۹ کال د راپور موندنې ښيي چې په تدارکاتي ادارو کې د معلوماتو د شريکولو اوسط ۳۶ سلنه دی. راپور دا هم په گوته کوي چې د غوښتنې له مخې د معلوماتو د شريکولو کچه ۵۷ سلنه ده. د معلوماتو د شريکولو د ميکانيزم د ښه کولو لپاره راپور په دې راټول شوی چې د افغانستان د حکومت د تدارکاتو پر پراخيستي برېښنايي سيستم AGEOPS بايد کار وشي.

زموږ د مطالعو له مخې ودانيزې پروژې په منځني ډول ۶۴ سلنه د وخت او ۳،۸ سلنه د لگښتونو له مخې له ټاکلو پولو اوږې. تر وخت او لگښتونو د پروژو د اوبنتو يو مهم لامل د ځمکو استملاک، ناکره او ناسمې سروې گانې، کمزورې طراحي، د تدارکاتي ادارو کمزوري مهال وېشونه، ناسم اقليمي حالات، د قرارداديانو په پروژو کې مالي ستونزې يا هم د پيسو ځنډ.

د تړون د ورکړې بهير هم هغه برخه ده چې بايد ډېر پام ورته وشي. دغه بهير په ټاکل شوو پروژو کې ۳۳۶ ورځې وخت اخيستی، په داسې حال کې چې د منل شوو نړيوالو معيارونو له مخې دا بايد له ۱۲۰ ورځو (څلورو مياشتو) وا نه وړي. د تړون د ورکړې په بهير کې ځنډ د بېدې ضمانت د له وخت تېرېدو او د خصوصي سکتور د پيسو د ناسمې کارېدنې او د تړون د ورکړې تر مهاله په بانکونو کې د پيسو د بند پاتې کېدو لامل کېږي. د دغې ننگونې د له منځه وړلو لپاره دا راپور سپارښتنه کوي چې حکومت د افغانستان د حکومت د تدارکاتو پر پراخيستي برېښنايي سيستم AGEOPS د تړون د ورکړې د برېښنايي سيستم د فعالولو له لارې دا برخه غښتلې کړي.

^۱ د اصطلاحاتو د تعريف لپاره لطفا د اصطلاحاتو د معنا او تفصيل برخې ته مراجعه وکړئ.

د دغه راپور موندنې ډېرې ارزښتناکې دي او زه غواړم د کيفيت د ډاډ يا تضمين له تيم او ملي سکرترت څخه مننه وکړم. زه دغه راز غواړم د گڼو ښه لورو له غړو، له حکومت، په تېره بيا د اوبو او انرژۍ وزارت، د کليو د بيارغونې او پراختيا وزارت، له خصوصي سکتور، په تېره بيا د افغانستان د ساختماني شرکتونو له ټولنې، د افغانستان د سوداگرۍ او صنعت له خونو، د گلوبل ټرسټ له خصوصي ودانيز شرکت او RGM نړيوال گروپ او له مدني ټولنې، په تېره بيا د افغانستان د روڼتيا څار سازمان، د افغان نادولتي مؤسسو د همغږۍ له ادارې، د افغانستان سوېل لويديځ او بلوچستان له ټولنې، د افغانستان د انجنيرانو له ټولنې او دغه راز له څارونکو، د تدارکاتو له ملي ادارې، د څار او ارزونې کمېټې او معلوماتو ته پر لاس رسې د څار کمېسيون له ملاتړ او نظرونو ډېره ډېره مننه وکړم.

ډاکټر مصطفی مستور

د افغانستان د اقتصاد وزير او د گڼو ښه لورو د ډلې مشر

د ۱۳۸۹ کال لړم

لنډيز

د افغانستان حکومت د بنسټیزې رویتیا له نوبت سره د ۲۰۱۳ کال په اکتوبر کې یو ځای شو. دا گام د بنسټیزې رویتیا په نوبت کې پراخې رویتیا ته د اړتیا له مخې له اداري فساد سره د مبارزې د څارنې او ارزونې د گډې کمېټې (MEC) تر سپارښتنو وروسته اوچت شو. په افغانستان کې د رویتیا نوبت پروگرام اقتصاد وزارت د معلوماتو شریکولو او تضمینولو بهیر له لارې پر مخ بیایي. په ۲۰۱۶ کال کې د گڼو ذینفعو خواوو کارې ډله (Multi-Stakeholder Working Group (MSWG) جوړه شوه تر څو د یوه عملي پلان د جوړولو او د گڼو ذینفعو خواوو د ډلې (Multi-Stakeholder Group (MSG) د ملي سکرتریت [یا دارلانشاء] چارې رهبري کړي.

د ډاډ ورکولو دا راپور د ډاډ رامنځته کولو د دویم بهیر پایله ده چې دا د بنسټیزې رویتیا نوبت د څلورو ځانگړنو له ډلې ده او د افغانستان د بنسټیزې رویتیا نوبت پرې کار کړی چې موخه یې له ولس سره د معلوماتو د شریکولو او په ټوله کې په ودانیز سکتور کې د رویتیا د ډاډمنولو په برخه کې د تدارکاتي ادارو او نورو حکومتي مراجعو د بریا ارزونه وه. د ډاډمنتیا د دغه راپور په وروستی او مهمه برخه کې د مهمو موندنو په تړاو سپارښتنې او په بنسټیزو دولتي پروژو کې د حساب ورکولو او رویتیا د ډېرولو لپاره وړاندیزونه راغلي دي. دا راپور په څېړنیز انداز چمتو شوی چې د معلوماتو راټولول، ساحوي کتنې او کتابتوني څېړنه او دغه راز د معلوماتو تحلیل پکې شامل دي. د افشاء شوو معلوماتو د کره کولو او د پروژې په اړوندو موضوعگانو کې د نورو معلوماتو د راغونډولو لپاره مرکې هم شوې دي.

د ډاډمنتیا بهیر د کتنې پر مهال وموندل شوه چې د تدارکاتي ادارو د معلوماتو شریکول له داخلي حقوقي تقاضاوو سره اړخ لگوي، که څه هم چې د معلوماتو د شریکولو کچه د افغانستان د بنسټیزې رویتیا نوبت د معلوماتو شریکولو له ټاکل شوو غوښتنو ډېره ټیټه ده. په افغانستان کې د بنسټیزې رویتیا نوبت د بنسټونو د معلوماتو معیار [یا Infrastructure Data Standard IDS] او داخلي حقوقي تقاضاوو له مخې ۶۳ معلوماتي معیارونه دي چې باید په خپله یې معلومات شریک شي او ۲۷ سلنه یې بیا د پروژو د عملي کېدو په پنځه گونو پړاوونو کې د پروژې او تړون په کچه په غبرگوني ډول شریک شي، په داسې حال کې چې تدارکاتي ادارې په عادي حالت کې د پروژو معلومات د تدارکاتو او تړون په دوو عمده پړاوونو کې په خپله شریکوي. په منځني ډول تدارکاتي ادارو د افغانستان د بنسټیزې رویتیا نوبت د معلوماتو شریکولو د معیارونو له مخې ۳۶ سلنه معلومات په خپله شریک کړي. په دې سربېره د راپور موندنې ښيي چې په درېیو معلوماتي پړاوونو (د افغانستان د حکومت پرايستي برېښنايي تدارکاتي سیستم یا AGEOPS، د ترانسپورت وزارت (PMIS او MEW MIS) څپاره شوي ۹۴ سلنه معلومات کره دي.

دا روښانه شوه چې د افغانستان د حکومت پرايستي برېښنايي تدارکاتي سیستم یا AGEOPS چې د معلوماتو شریکولو ملي جوړښت دی، تدارکاتي ادارو په همېشني ډول معلومات نه دي ور اچولي او یا هم پکې د تدارکاتي ادارو له خوا اچول شوي معلومات نیمگړي دي. د تدارکاتي ادارو له خوا جوړ شوي د معلوماتو شریکولو موازي جوړښتونه هم شته او د پروژو معلومات هم تیت او تکراري شوي. دا پورتالونه یا معلوماتي مرکزونه له ملي پورتال سره همغږي (یا synchronized) شوي هم نه دي. د معلوماتو د شریکولو ډول او موارد هم باید عمومي شي او له یوې تر بلې ادارې توپیر وکړي. پر دې سربېره د پروژې او تړون د کچې معلوماتو روښانه تعریف نشته او نه هم په ملي کچه له یوه بل سره تړلي دي.

تدارکاتي ادارې ۵۷ سلنه معلومات د غوښتنې له مخې شریکوي او په ورته غبرگوني ډول د معلوماتو شریکول هم له یوې ادارې تر بلې توپیر کوي او د ۹۳ او ۶ سلنې تر منځ نمرې ورکړل شوې. موندنې دا هم ښيي چې ډېری تدارکاتي ادارې کافي معلومات نه لري او یا هم معلوماتو ته د لاس رسې د قانون یا هم د بنسټیزې رویتیا نوبت له پروگرامه خبر نه دي. په دې وروستیو کې له فساد سره د مبارزې ځانگړې سکرتریت له ټولو تدارکاتي ادارو وغوښتل چې د پروژو معلومات د بنسټیزې رویتیا نوبت د بنسټونو د معلوماتو د معیار له مخې څپاره کړي. که څه هم چې دا هدف تر اوسه پوره نه دی درک شوی او نه هم بشپړ پلي شوی. د شریکو شوو معلوماتو د کتنې له مخې د رویتیا او ډاډمنتیا رامنځته کولو په برخه کې د ممکنه اندېښنو ځینې ستونزې هم پېژندل شوې. ځینې ستونزې په گوته شوې چې په تدارکاتو او د تړون سپارلو په بهیر کې رویتیا او پرايستوالی اغېزمنوي. دا نه توجیه کېدونکې ستونزې د تړون سپارلو د منصفانه والي، پرايستي سيالی، د تړون د ورکړې پرېکړو، د تړون د څار او مدیریت په برخو کې اندېښنې پاروي.

د راپور موندنې ښيي چې د مناقصې پروسه په اوسط ډول ۳۳۶ ورځې وخت نیسي په داسې حال کې چې په ملي رقابتي دواطلبي کې باید په عادي حالت کې له ۱۲۰ ورځو (څلور میاشتو) او په نړیواله رقابتي دواطلبي کې له ۱۵۰ ورځو (پنځو میاشتو) زیات وخت ونه نیسي.

د تړون د ورکړې په بهير کې ځنډ د بولۍ يا بېد د تضمين د له وخته تېرېدو او د خصوصي سکتور د پيسو د نامؤثرې کارېدنې لامل کېږي چې دا بيا د خلکو پر اقتصاد او ټولنيز ژوند منفي اغېزې کوي. دې چارې خصوصي سکتور تر ډېره بريده ودانيزو پروژو ته له بېد يا بولۍ کې له گډونه زړه توری کړی او په مستقيم ډول يې د سيالۍ په کچه اغېز کړی.

موندنې دا هم بڼي چې د ډېرې پانگونې وړ پروژو لپاره په کافي اندازه وړ بولۍ وال يا بېد ورکونکي هم نشته. د دغه راپور لپاره د غوره شوو پروژو د شلو له منځه د پنځو په بهير کې يوازې يوه بېد سپارونکي د تړون ورکولو په بهير کې گډون کړی. دا چاره د بياځلي تړون ورکولو بهير لامل شوې. داسې پروژې هم وې چې څلور ځله اعلان شوې تر څو په شرايطو برابر بېد سپاروونکی ورته پيدا شي. په اوسط ډول په دغو پروژو کې د سيالۍ کچه د هرې پروژې لپاره د ۳،۸۷ بېد سپاروونکو شمېر و. د سيالۍ د تپتې کچې اصلي لامل په تېره بيا په سترو پروژو کې د تصميم نيولو ټکنی بهير، د ارزونې پر بهير د باور نشتوالی او د بېد د ارزونې په معيارونو کې د انعطاف نشتوالی دي. په کوچنيو پروژو کې د سيالۍ کچې بڼې پايلې درلودې.

د تطبيق د پړاو په اړه موندنې بڼي چې ودانيزې پروژې په منځني ډول ۱۱ سلنه تر ټاکلي وخت او ۳،۸ سلنه يې تر ټاکلي لگښت اوږي. له ټاکلي لگښت او وخت څخه اوښتو اصلي دليل د ډيزاين، ځمکنۍ کتنې او د مالي پروژو د سختيو په تړاو د قرارداديانو کمزورې سروې ده چې دا موندنې د تضمين د لومړني راپور موندنو هم تاييد کړې.

په ټاکل شوو پروژو کې د کيفيت مديريت هم په وروستيو سپارل شوو پروژو کې د ليدل شوو ظاهراً مهمو نيمگړتياوو له امله د اندېښنې وړ دي. د ودانيز فعاليت په روانو پروژو کې ناسمې سروې، تپت کيفيت ډيزاين، د څار د مهارتونو نشتوالی او د داسې قرارداديانو غوره کولو چې وړ ځانگړنې نلري کيفيت اغېزمن کړی.

د ودانيزو پروژو د پلي کولو پر مهال خونديتوب بل مهم اړخ دی چې د ډاډمنتيا څېړنې ډلې ارزولی دی. زموږ موندنې بڼي چې قرارداديانو د پروژو خونديتوب پوره له پامه غورځولی. د پروژو خونديتوب په ډاگه په تړونونو کې نه دی ذکر شوی او له همدې امله ده چې هم تدارکاتي ادارو او هم قرارداديانو له پامه غورځولی. په ډېری پروژو کې کارکونکو د ځاني خونديتوب په وسايلو نه وو سمبال او د پروژو د مديريت ساحه ډېره په بدل حال وه.

دغو موندنو په ځواب کې سپارښتنې دريو مهمو ونډه والو ته راجع شوې: حکومت، خصوصي سکتور او مدني ټولنې. د افغانستان د اسلامي جمهوريت حکومت بايد د ډاډمنتيا په راپور کې راغلي اندېښنې او موندنې په پام کې ونيسي او دغه راز هغه اندېښنې او موندنې چې د دغه راپور په نورو گڼو کې به راپورته کېږي.

د معلوماتو د شريکولو په اړه د افغانستان د حکومت پرانستې برېښنايي تدارکاتي سيستم يا AGEOPS بايد مدرن شي تر څو د پروژې او تړون په کچه معلومات پکې ځای شي او هغه سره وتړلی شي. د بنسټيزې روڼتيا نوبت د معلوماتو د معيار لپاره د پراښتې تړون ورکړه OC&IDS کولای شي چې د دې موخې لپاره هراړخيزه وسيله شي. حکومت بايد د تړون ورکړې بهير د برېښنايي تړون ورکړې مېتود له مخې په AGEOPS کې د جوړولو له لارې غښتلی کړي. دا وخت هم سپمولی شي او منصفانه سيالي هم هڅولی شي. د ۲۰۱۸ کال د ډاډمنتيا د راپور د موندنو په تاييد د پروژو د چمتووالي بهير گڼې نيمگړتياوې لري او دا ډېره مهمه ده چې د پروژو د ارزونې په برخه کې وړتياوې وروزل شي تر څو د پروژو سم چمتووالی او سم تدارکاتي خدمات برابر کړي او هغه بيا د پروژو د تطبيق او عملياتو په جريان کې د گڼو ننگونو مخه نيولی شي.

خصوصي سکتور هم د روڼتيا او د ډاډ ورکولو په برخه کې مهم رول لري. خصوصي سکتور بايد د تړون د مهال وېش او بوديچې په برخه کې په لوړ کيفيت خدماتو تمرکز وکړي. دا به په خصوصي شرکتونو کې د وړتياوو د روزنې او د عادلانه سيالۍ له لارې د وړ کسانو د گومارنې لامل شي. پر دې سربېره خصوصي سکتور بايد د افغانستان له حکومت سره په همغږۍ داسې نوښتونه وکړي چې ځايي شرکتونه پکې و ارزول شي او دوی په بېدونو کې فعال گډون ته وهڅول شي تر څو عادلانه سيالۍ وهڅول شي.

د مدني ټولنې لپاره: د مدني ټولنې لپاره بڼه نوبت چې ټولنيز حساب ورکول پياوړي کولای شي، د اتباعو د خدماتو وړاندې کولو پروگرام دی چې پکې د اړيکو وسايل او ټولنيزې رسنۍ کارېږي تر څو مدني ټولنه ډېره ښکېله کړي او د بنسټيزې روڼتيا نوبت د پروژو په برخه کې د شته اندېښنو د رابرسېره کولو وړتيا ور وبښي.

۱. سریزه

ودانیز سکتور د یوه هېواد د اقتصاد د ملا تیر دی. د ترانسپورت له سیستمونو نیولې د برېښنا د تولید تر آسانتیاوو او د اوبو او فاضلابو تر شبکو ټول هغه خدمات برابرې چې د ټولنو اقتصادونه غوړوي^۲. ودانیز سکتور د پایډونکې پرمختیا په درې ګونو اړخونو: اقتصاد، چاپیریال او ټولنه کې مهم رول لري. د پایډونکې پرمختیا ډېری موخې د ودانیز سکتور په ښه کولو کې نغښتې دي^۳.

اټکل کېږي چې په نړیواله کچه پر بنسټونو کېدونکي لګښتونه تر ۲۰۳۰ کال پورې په کال کې ۱۷,۵ تریلیون امریکایي ډالرو ته ورسېږي، خو د دغه هدف د پوره کولو لپاره د بېلابېلو هېوادونو په بودجو کې په دې برخه کې توپیر شته، په تېره بیا د لږ او منځني عاید لرونکو هېوادونو کې^۴. د ودانیز سکتور د نړیوال مرکز Global Infrastructure Hub وروستی څېړنه اټکل کوي چې په ۲۰۴۰ کال کې به د پایډونکو پرمختیایي موخو د تر لاسه کولو لپاره ۹۷,۹ تریلیون امریکایي ډالرو پانګونې ته اړتیا وي خو پانګونې ښايي د ۱۸ تریلیون امریکایي ډالرو تر اندازې راحدودې شي^۵. د افغانستان د بنسټیزې رویتیا نوبت ادارې (CoST) تجربې ښيي چې د ناسم مدیریت او بې کفایتۍ په صورت کې دا اندازه له ۱۰-۳۰ سلنې ډېره برخه ضایع کېدای شي.

په افغانستان کې له ۲۰۰۱ کال راهیسې حکومت د دولتي ودانیز سکتور د رامنځته کولو په برخه کې یو شمېر ګامونه اوچت کړي چې تر ډېره یې نړیوالې ټولنې او مرستندویانو ملاتړ کړی. زموږ څېړنې ښيي چې د ۲۰۰۴ او ۲۰۱۸ کلونو تر منځ شاوخوا ۳۳ میلیارده ډالره^۶ د ملي بودیجې له لارې په هېواد کې پر بیارغونه او ودانۍ لګېدلې. په دې سربېره نړیوالې ټولنې هم په افغانستان کې پر بیارغونه پام وړ پانګونه کړې. د افغانستان د بیارغونې لپاره د ځانګړې پلټنې دفتر یا سیګار وایي یوازې امریکا متحدو ایالتونو ۱۳۳ میلیارده^۷ امریکایي ډالره له ۲۰۰۲ کال راهیسې د افغانستان پر بیارغونه لګولي دي. که څه هم چې د ورته پراخو لګښتونو اغېز د رویتیا او حساب ورکونې له نظره له ننګونو سره مخ و. د پروژو په تطبیق، د تدارکاتو په بهیر او د دولتي مالي مدیریت په برخه کې له پام وړ ښه والي پرته لا هم ډېره اندازه پیسې او دولتي بسپنې بې ځایه ځي.

د بنسټیزې رویتیا د نوبت اهمیت په دې کې دی چې له حکومت سره مرسته کوي تر څو د ضایعاتو، فساد او ناسم مدیریت د مخنیوي لپاره د سیستمونو د رامنځته کولو له لارې چې په تړون ورکولو کې عدالت ډېروي، پر ودانیز سکتور له پانګونې ډېر څه تر لاسه کړي.

دا راپور د څلورو ادارو (د ترانسپورت وزارت، د ښار جوړولو او ځمکو وزارت، د کابل ښاروالۍ او د اوبو او انرژۍ وزارت) پر شلو ودانیزو پروژو تمرکز لري او مرسته کوي چې د معلوماتو د شریکولو، د پروژې د تطبیق او د تدارکاتي پروسېرونو او میکانیزمونو اړوند مهمې اندېښنې په ګوته کړي. د دغه راپور موندنې د مدني ټولنې لپاره اسناد هم برابرولی شي چې په آسانه هغه ستونزې وپېژني چې شته او د تصمیم نیولو لپاره مناسب ګامونه اوچت کړي.

^۲ د اقتصادي څیړنې برخه، ۲۰۱۹، د پایډونکې پرمختګ د موخو لپاره د ودانیز سکتور مهم رول. په دغه تړونې یا لېنکه را اخیستل شوی:

<https://www.unops.org/news-and-stories/publications/the-critical-role-of-infrastructure-for-the-sdgs>

^۳ تکراري، ۳ مخ.

^۴ د بنسټیزې رویتیا نوبت - له دغه لېنک څخه اخیستل شوی <http://infrastructuretransparency.org/why-cost/>

^۵ د نړیوال ودانیز سکتور لړلید بنسټ حقیقت پاڼه، د ۲۰۱۷ کال د جولای میاشت، د بنسټیزې پانګونې اړتیاوې، دلته یې موندلای شئ: <http://bit.ly/31kYegF>

^۶ د ماليې وزارت، له ۲۰۰۴ څخه تر ۲۰۱۸ کال پورې ملي بودیجه، پراختیایي بودیجه

^۷ د افغانستان د بیارغونې د څار امریکایي بنسټ (SIGAR) د ۲۰۱۹ کال راپور، ۳۳ پاڼه: <https://www.sigar.mil/pdf/quarterlyreports/2019-04-30-qr.pdf>

۱،۱ د څېړنې مخینه

د بنسټیزې رویتیا نوبت یو نړیوال نوبت دی چې په دولتي بسپنو جوړېدونکو پروژو کې رویتیا او حساب ورکول پیاوړي کوي. دغه نوبت له حکومت، خصوصي سکتور او مدني ټولنې سره په ګډه کار کوي چې د معلوماتو شریکول او د ودانیزو پروژو د معلوماتو کره کول وهڅوي. دا مرسته کوي چې خلک خبر شي او د دې وړتیا ومومي چې تصمیم نیوونکي حساب ورکولو ته اړ باسي. د بنسټیزې رویتیا د نوبت تجربه بنیې چې پوه او خبر وګړي او حساب ورکوونکي دولتي ارګانونه د سمونونو لامل کېږي او ناسم مدیریت، نااغېزناکي، فساد او د بې کیفیته بنسټونو او ودانیز سکتور خطرونه راکموي.

د بنسټیزې رویتیا نوبت څلور برخې لري: د معلوماتو شریکول، د کیفیت ډاډمنتیا، د ګټو ذینفعو لورو ګډ کار او ټولنیز حساب ورکول. دغه ځانګړنې د بنسټیزې رویتیا د نوبت لپاره نړیوال معیارونه په لاس ورکوي چې په ودانیز سکتور کې حساب ورکول او رویتیا تطبیق او پیاوړې کړي.

شکل ۱: د ډاډمنتیا پروسه (د بنسټیزې رویتیا نوبت له وېبپاڼې را اخیستل شوې)

د ډاډ ورکولو بهیر د بنسټیزې رویتیا نوبت یو مهم اړخ دی. دا د ودانیز سکتور په نمونوي پروژو د شریکو شویو معلوماتو د بې پرې کتنې او د تخنیکي معلوماتو د کره کولو له لارې رویتیا او حساب ورکول هڅوي. د ډاډمنتیا راپور مرسته کوي چې تخنیکي معلومات په ساده ژبه بیان شي او دغه راز پکې ستونزې او اندېښنې په ګوته شي^۸ (لومړی شکل).

^۸ لارښود یادښت ۷: د تضمین بهیر طراحي په دغه تړوني يا لېنک کې موندل کېږي:

<http://infrastructuretransparency.org/?s=guidance+note+assurance>

دا له ذينفعو لورو سره مرسته کوي چې د پروژې د تطبيق او سپارلو اړوندو مهمو ستونزو باندې پوه شي او حساب ورکولو ته د تصميم نيوونکو يا چارواکو د اړ ايستو بنسټ برابروي. د دولت له خوا په تمویلېدونکو ودانيزو پروژو کې د روڼتيا او حساب ورکولو ډاډمنول د حکومت لپاره د پيسو گټه او ارزښت لوړوي. دا د ضايعاتو، فساد او ناسم مدیریت په مخنيوي او د تړون ورکولو بهير کې عدالت هم ډېرولی شي.

د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت د ډاډمنتيا لومړی راپور د ۲۰۱۸ کال د نومبر په ۱۵ مه نېټه خپور کړ. د حکومت، خصوصي سکتور، مدني ټولنې او نړيوالو همکارانو استازو په غونډه کې گډون کړی و. د هغه راپور موندنو وښودله چې په منځني ډول تدارکاتي ادارو په خپله خوښه د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت له معيارونو سره سم ۲۷ سلنه معلومات شريک کړي وو چې دا ډېره ټيټه کچه ده. پر دې سربېره په پروژو کې د وخت او لگښتونو اضافي مصرفېدل هم هغه مهمه ستونزه په گوته شوه چې د ودانيز سکتور پروژې ننگوي. په ټاکل شوو پروژو کې په منځني ډول ۱۸،۷ سلنه له ټاکل شوې اندازې لگښت اوښتې او ۱۱۹ سلنه يې له ټاکل شوي وخت څخه اوښتې وې.^۹

د ډاډ ورکولو دويم راپور په څلورو تدارکاتي ادارو (د ترانسپورت وزارت، د ښار جوړولو او ځمکو وزارت، د کابل ښاروالۍ او د اوبو او انرژۍ وزارت) کې پر شلو ودانيزو پروژو تمرکز کړی.

۲،۱ د څېړنې ډول (میتود)

د ډاډمنتيا ډلې د معلوماتو د راټولولو لپاره علمي لاره کارولې (ساحوي کار يې کړی)، مشاهدې او کتابتوني څېړنه يې کړې او بيا يې معلومات تحليل کړي او راپور يې چمتو کړی. له تدارکاتي ادارو سره، د مدني ټولنې له استازو او قرارداديانو سره مرکې شوې تر څو هغه معلومات تاييد کړي چې ورکړل شوي او د پروژو اړوند د مشخصو ستونزو لپاره ژور ليد وموندل شي.

دغه راپور پنځه برخې لري؛ لومړۍ برخه يې د ۱۵ تدارکاتي ادارو د معلوماتو شريکولو اوسنی ډول تشریح کوي. دويمه برخه د تدارکاتي بهير په روڼتيا تمرکز کوي او د بولۍ وړاندې کولو او د ټاکل شوو پروژو لپاره د سيالۍ د کچې په اړه معلومات وړاندې کوي. درېيمه برخه د پروژو مشخصې ستونزې او اندېښنې رابرسېره کوي. څلورمه برخه د وخت او لگښتونو د ډېرېدو په څېر د پروژو د تطبيق اړوندې ستونزې په نښه کوي او وروستۍ برخه موندنې وړاندې کوي او حکومت، مدني ټولنې او خصوصي سکتور ته سپارښتنې کوي.

۳،۱ موخې او غوښتنې:

دغه راپور غواړي په دولتي بسپنو جوړېدونکو پروژو کې د روڼتيا او حساب ورکولو کچه و ارزوي. لاندې موخې د دغې غوښتنې د تر لاسه کېدو لپاره ټاکل شوې:

- د بېلگې په توگه په غوره شوو ودانيزو پروژو کې د معلوماتو د شريکولو خپل خوښې او غوښتل شوې کچې ارزول
- په تدارکاتي بهير کې د روڼتيا او حساب ورکولو ارزول
- د ودانيزو پروژو د تطبيق او سپارلو ارزول
- د پروژو د سپارلو د سيستمونو ښه کول او د ننگونو د له منځه وړلو لپاره د سپارښتنو برابرول

۴،۱ د پروژو غوره کول

د ډاډ ورکولو د دويم راپور لپاره پروژې په دوو پړاوونو کې غوره شوې. په لومړي پړاو کې شل پروژې له هرې تدارکاتي ادارې غوره شوې تر څو يې د معلوماتو پوره والی او کره والی وکتل شي. په دويم پړاو کې يو شمېر پروژې غوره شوې تر څو ژوره کتنه پرې وشي. د دويم راپور لپاره د پروژو غوره کېدو ته دغه ځانگړنې په پام کې نيول شوې وې: حساب ورکول، رنگارنگي او د تدارکاتي مودې او اندېښنو کچه. د پروژو د غوره کولو د بهير او د څېړنې د ډول په تړاو د نورو معلوماتو لپاره لومړۍ ضميمه وگوري.

^۹ د افغانستان د ودانيز سکتور د کيفيت د ډاډمنتيا (۲۰۱۸) چې د مرکز پر پاڼه موندل کېږي www.cost.af

۲. د ودانيز سكتور د پروژو د معلوماتو شريكېدل

۱،۲ په خپله شريكول

د دولتي ودانيز سكتور د معلوماتو شريكول داسې دنده ده چې له تداركاتي ادارو غواړي ترڅو خلكو ته د پروژې او تړون اړوند معلومات وركړي. په دغو معلوماتو كې د دولتي ودانيز سكتور د پروژو كچه، موخه، لگښت او پلي كېدل راځي او دغه راز د دې ډاډ رامنځته كول دي چې دا معلومات دلاسرسي وړ او عام دي.^۱ دا د دولت له خوا په تمويل شوو پروژو كې روڼتيا او حساب وركول ډاډمنولای شي او د مالي گټې او ښې حكومتولۍ د هڅېدو لامل كېږي. د معلوماتو شريكول د ضايعاتو، فساد او ناسم مديريت د مخنيوي او د پروژو د سپارلو په سيستم كې د عدالت د ډېروالي لامل كېږي.

په افغانستان كې د معلوماتو شريكول د شپږو حقوقي اسنادو له مخې كېږي: (۱) د افغانستان اساسي قانون، (۲) معلوماتو ته د لاسرسي قانون، (۳) د تداركاتو قانون، (۴) د عامه مالي مديريت او لگښتونو قانون، (۵) د پلټنې قانون او (۶) د كورنۍ پلټنې كړنلاره. د تداركاتو قانون، معلوماتو ته د لاسرسي قانون او د دولتي مالي مديريت او لگښتونو قوانينو كې د پروژو او د تړونونو اړوند د معلوماتو شريكولو موارد راغلي دي.^{۱۱}

پر دې سربېره د تداركاتو د كړنلارو قوانين چې د ۲۰۱۶ په جولای كې اصلاح شوي د د ودانيزو پروژو د معلوماتو د شريكولو بنسټ جوړوي.^{۱۲} په دغه اصلاحيه كې هغه موارد او اسناد چې بايد شريك شي او د شريكولو ډول يې په ډاگه ذكر شوی او له ټولو تداركاتي ادارو غواړي چې د معلوماتو د شريكولو په اړوندو چارو كې دغه كړنلارې په پام كې ونيسي او معلومات په دوامدار ډول د تړونونو پر وده د څار سيستم يا (CPMS) ته ورزيات كړي.^{۱۳}

د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا د نوبت لارښود چې د دغه نوبت د چارو د معيار او د پورته يادو شوو اسنادو په رڼا كې چمتو شوی، له ټولو تداركاتي ادارو غواړي چې ۶۳ مورده معلومات د پروژو او تړون په پړاونو كې شريك كړي.^{۱۴} (دويمه ضميمه وگورئ). په هېواد كې د شريكو شوو معلوماتو د بشپړوالي او كره والي د معلومولو لپاره د ډاډمنتيا ډلې په ناڅاپي ډول له لاندې تداركاتي ادارو، چې په ودانيزو پروژو كې ښكېلې دي، شل شل پروژې انتخاب كړي:

۱. د ترانسپورت وزارت	۸. د عامې روغتيا وزارت
۲. د كليو د بيا رغونې او پراختيا وزارت	۹. د کرنې، مالدارۍ او اوبو لگولو وزارت
۳. د اوبو او انرژۍ وزارت	۱۰. د افغانستان برېښنا شركت
۴. كابل ښاروالي	۱۱. د ملكي هوايي چلند اداره
۵. د پوهنې وزارت	۱۲. د پلازمېنې زون د پراختيا خپلواکه اداره
۶. د افغانستان د ښاري اوبو رسولو او كاناليزاسيون	۱۳. د اقتصاد وزارت
شركت لوی رياست	۱۴. د مخابراتو او معلوماتي ټكنالوژۍ وزارت
۷. د ښار جوړولو او ځمكو وزارت	۱۵. د افغانستان د اوسپنې پټلۍ اداره

د دغه راپور د چمتو كېدو پر مهال تداركاتي ادارو د ټول ټال ۳۴۴۰ پروژو او تړونونو معلومات په خپلو وېبپاڼو يا هم د افغانستان د تداركاتو پر برېښنايي سيستم خپاره كړي. څلورو تداركاتي ادارو د بنسټيزې روڼتيا نوبت د معيارونو له مخې د معلوماتو شريكولو لپاره خپل پورتالونه جوړ كړي يا يې هم په خپلو اوسنيو سيستمونو كې دا معيارونه تر يو څه بريده په پام كې نيولي دي. په دې كې د افغانستان د

^{۱۰} شپږم لارښود يادښت: د معلوماتو د شريكولو د بهير طراحي، د ودانيز سكتور د روڼتيا نړيوال نوبت

^{۱۱} د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت ساحوي څېړنه - افغانستان شپږم مخ، په www.cost.af پته موندل كېږي.

^{۱۲} د تداركاتو د طرز العمل قوانين، په دغه تړوني يا لېنك موجود دي: <https://ageops.net/da/documents/procurement-law-and-rop/procurement-rule/rv5>

^{۱۳} د تداركاتو د طرز العمل قوانين، ۷۱ مخ، پر دغه تړوني موندل كېږي: <https://ageops.net/da/documents/procurement-law-and-rop/procurement-rule/rv6>

^{۱۴} د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت د معلوماتو شريكولو لارښود، ۷ او ۸ مخ، په دغه پاڼه موندل كېږي: www.cost.af

حکومت پرانستې برېښنايي تدارکاتي سيستم، د ترانسپورت وزارت سيستم، MEW MIS او د کليو د بيا رغونې او پراختيا وزارت سيستمونه راځي (لومړی جدول وگورئ). يو شمېر ادارو لا هم پورتالونه نه دي جوړ کړي خو د بولي اړوند معلومات يې نشر کړي او د بولي د ورکړې معلومات يې پر د افغانستان د حکومت پرانستې برېښنايي تدارکاتي سيستم کې پر خپرولو سربېره پر خپلو پاڼو خپاره کړي. د تدارکاتو د ملي ادارې د طرز العمل له مخې ټولې تدارکاتي ادارې بايد معلومات د افغانستان د حکومت پرانستې برېښنايي تدارکاتي سيستم ته ولېږي. د افغانستان د طرز العملونو د قوانينو د دويمې ضميمې له مخې (د اصلاحاتو برخه ۱،۲ او ۱،۳ مادې)، ټولې تدارکاتي ادارې بايد په دوامدار ډول د افغانستان د حکومت پرانستې برېښنايي تدارکاتي سيستم ته پر وخت د ودانيزو پروژو اړوند د تړونونو معلومات لکه د پلي کولو پلان، د پيسې د ورکړې جزئيات، مالي حالت، د تړون پرمختگ او داسې نور اړوند معلومات ولېږي. د تدارکاتو د ملي ادارې د شريکو شوو معلوماتو له مخې ۲۷ تدارکاتي ادارې په دوامدار ډول د افغانستان د حکومت پرانستې برېښنايي تدارکاتي سيستم ته معلومات نه ورکوي او يا هم ناقص معلومات ور استوي.

لومړی جدول: د هغو پروژو شمېر چې معلومات يې په خپله شريک شوي دي

گڼه	تدارکاتي ادارې	په پورتالونو کې د شريکو شوو پروژو شمېر		ټولې هغه پروژې چې معلومات يې شريک شوي
		د افغانستان د حکومت پرانستې برېښنايي تدارکاتي سيستم	د اړوندو ادارو خپل پورتالونه	
۱	د اوبو او انرژۍ وزارت	۲۷	۳۰۳	۳۳۰
۲	د ترانسپورت وزارت	۷۲	۳۵۷	۴۲۹
۳	د ښار جوړولو او ځمکو وزارت	۳۱	۰	۳۱
۴	د کليو د بيارغونې او پراختيا وزارت	۲۴۵	۱۷۶۶	۲۰۱۱
۵	د افغانستان د ښاري اوبو رسولو او کاناليزاسيون شرکت لوی رياست	۷	۰	۷
۶	د عامې روغتيا وزارت	۴۲	۰	۴۲
۷	د کرنې، مالدارۍ او اوبو لگولو وزارت	۱۴۶	۰	۱۴۶
۸	د افغانستان برېښنا شرکت	۶	۲۵۵	۲۶۱
۹	د پلازمېنې زون د پراختيا خپلواکه اداره	۱۰	۰	۱۰
۱۰	کابل ښاروالي	۱۹	۰	۱۹
۱۱	د پوهنې وزارت	۱۲۲	۰	۱۲۲
۱۲	د اقتصاد وزارت	۳	۰	۳
۱۳	د افغانستان د رېل پلټنې خپلواکه اداره	۰	۱۴	۱۴
۱۴	د مخابراتو او معلوماتي ټکنالوژۍ وزارت	۱	۱۳	۱۴
۱۵	د ملکي هوايي چلند اداره	۱	۰	۱
ټول ټال		۷۳۲	۲۷۰۸	۳۴۴۰

د يادولو وړ ده، چې ډېری هغه پروژې چې معلومات يې شريک شوي، د حکومت په پرانيستي برېښنايي تدارکاتي سيستم او د دوی په خپلو پورتالونو کې يې معلومات نه وو همغږي شوي او د تکرار لامل شوي وو. له همدې امله د هغو پروژو شمېر چې معلومات يې شريک شوي، د هغو پروژو کره شمېر نه ښيي چې معلومات يې شريک شوي.

د شريکو شوو معلوماتو د بشپړوالي او کره والي د کتنې په موخه د هرې تدارکاتي ادارې شل پروژې د بېلگې په توگه انتخاب شوې (دويم جدول وگورئ). د ټاکل شوو ځانگړنو له مخې دغه پروژې د تدارکاتو په بېلابېلو پړاوونو کې دي: شپږ پروژې د ورکول کېدو په پړاو کې دي (الف) اوه پروژې په جريان کې دي (ج) او ۷ پروژې پشپړې شوې دي (ب).

دويم جدول: د معلوماتو د شريكولو د برخې تحليل ته د غوره شوو پروژو شمېر

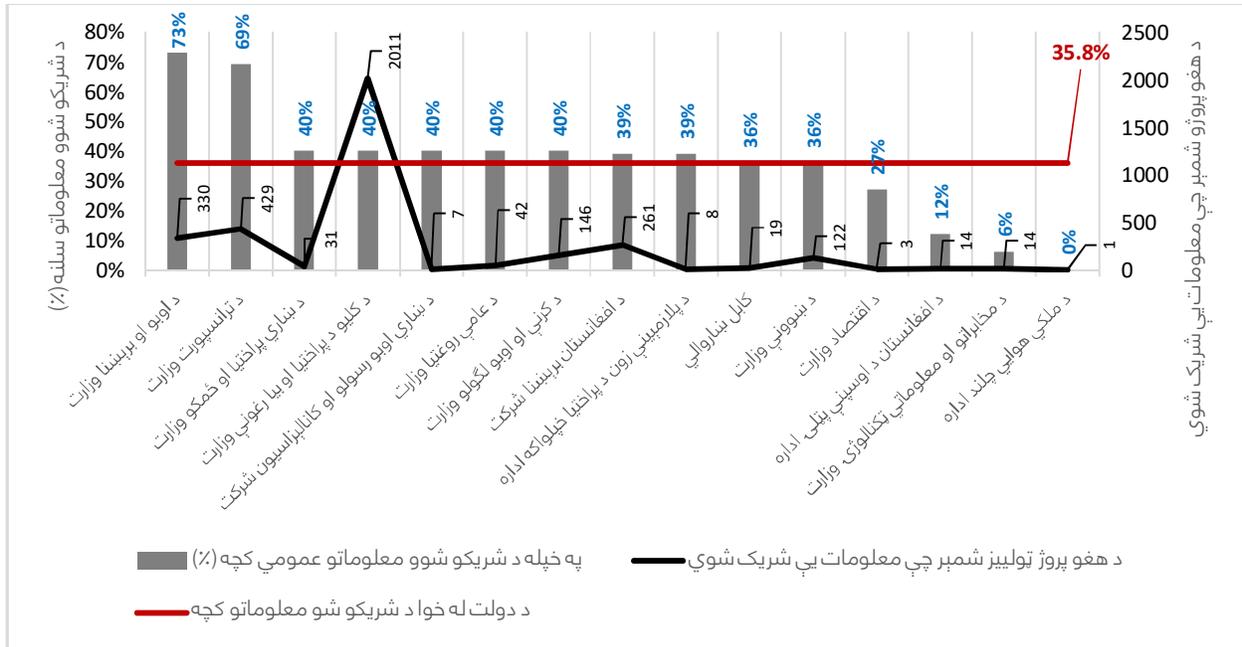
گڼه	تداركاتي ادارې	معلوماتي پورتالونه	په هر پړاو كې د پروژو بېلگې			
			الف	ب	ج	تولټال
۱	د اوبو او انرژۍ وزارت	https://cost.wrd-mew.gov.af/	۶	۷	۷	۲۰
۳	د ترانسپورت وزارت	https://pmis.mot.gov.af	۶	۷	۷	۲۰
۷	د ښار جوړولو او ځمکو وزارت	https://www.ageops.net	۶	۷	۷	۲۰
۴	د كليو د بيارغونې او پراختيا وزارت	http://projects.mrrd.gov.af/	۶	۷	۷	۲۰
۲	د افغانستان د ښاري اوبو رسولو او كاناليزاسيون شركت لوی رياست	https://www.ageops.net	۰	۷	۱	۸
۵	د عامې روغتيا وزارت	https://www.ageops.net	۶	۷	۷	۲۰
۶	د کرنې، مالدارۍ او اوبو لگولو وزارت	https://www.ageops.net	۶	۲	۱	۹
۸	د افغانستان برېښنا شركت	https://www.ageops.net/ DABS.COM	۰	۵	۲	۷
۹	د پلازمېنې زون د پراختيا خپلواکه اداره	https://www.ageops.net	۰	۷	۳	۱۰
۱۰	د کابل ښاروالي	https://www.ageops.net	۰	۷	۷	۱۲
۱۱	د پوهنې وزارت	https://www.ageops.net	۶	۳	۰	۹
۱۲	د اقتصاد وزارت	https://www.ageops.net	۲	۰	۰	۲
۱۳	د ملكي هوايي چلند اداره	ara.gov.af	۰	۰	۰	۰
۱۴	د مخابراتو او معلوماتي ټكنالوژۍ وزارت	old.mcit.gov.af	۱	۷	۷	۱۵
۱۵	د افغانستان د اوسپنې پټلۍ اداره	ara.gov.af/ageops.net	۰	۷	۴	۱۱
تولټال			۳۵	۸۰	۵۸	۱۸۳

لكه څرنگه چې په جدول كې له معلوماتو ښكاري د كابل ښاروالۍ، پوهنې وزارت، برېښنا شركت او د اوبو رسونې او فاضلابو ادارې، اقتصاد وزارت، د ملكي هوايي چلند او د مخابراتو او معلوماتي ټكنالوژۍ وزارت په څېر داسې تداركاتي ادارې هم شته چې په دريو يادو شوو پړاوونو كې يې د پروژو معلومات نه دي خپاره كړي. دا دوې معناوې لرلې شي؛ يا د پروژو شمېر لږ دی او يا معلومات نه وركوي.

۱، ۱، ۲ په خپله د معلوماتو شريكولو لنډيز

د ډاډمنتيا ډلې د ۱۵ تداركاتي ادارو په ۱۸۳ پروژو كې د معلوماتو د شريكولو لړۍ كتلې. څرنگه چې په دويم جدول كې ليدل كېږي د معلوماتو د شريكولو منځنۍ كچه ۳۵،۸ سلنه ده.^{۱۰}

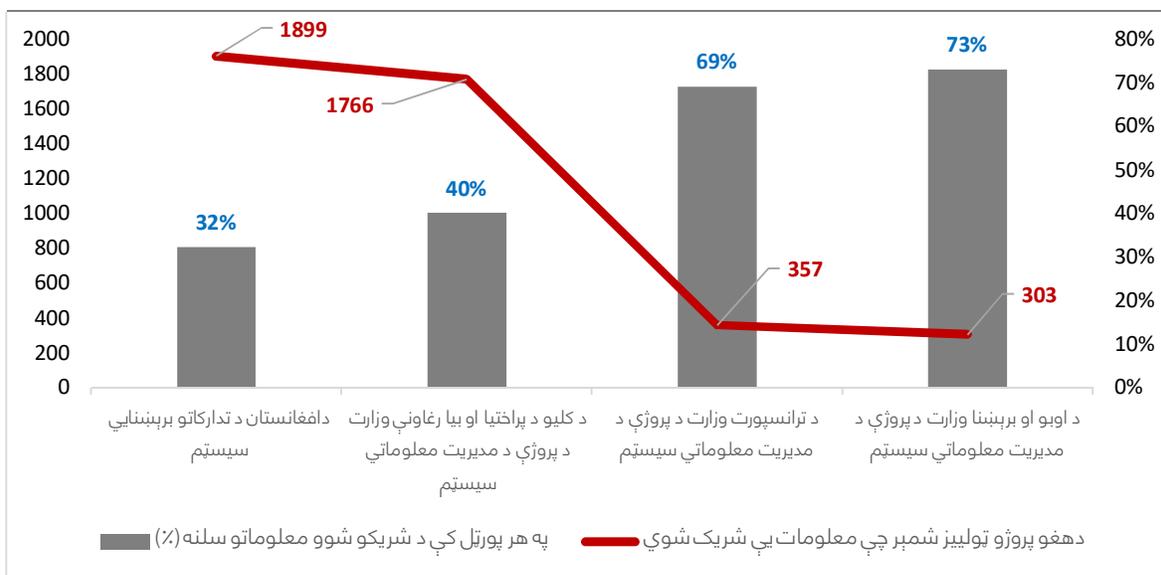
^{۱۰} د افغانستان د ودانيز سكتور د روڼتيا نوښت د تضمين لومړی راپور، د ۲۰۱۸ كال موندنې او سپارښتنې، ۳۳ مخ.

شکل ۲: د تدارکاتي ادارو په کچه او دغه راز په ټول کې د هغو پروژو سلنه چې معلومات یې شریک شوي.

لکه څرنګه چې په دویم شکل کې ښکاري د اوبو او انرژۍ وزارت او د ترانسپورت وزارت دوې هغه تدارکاتي ادارې دي چې په خپله د معلوماتو شریکولو لوړه کچه لري او له ۷۳ تر ۶۹ سلنې پروژو معلومات یې په خپله شریک کړي او په ترتیب سره په لومړي او دویم مقام کې راځي. د کلیو د بیا رغونې او پراختیا وزارت خپل پورتال هم جوړ کړی او په اوسط ډول یې د بنسټيزې رویتيا د نوبت څلوېښت سلنه معیارونه هم پلي کړي چې په خپله د معلوماتو شریکولو له نظره په درېیم مقام کې دی. د مخابراتو او معلوماتي ټکنالوژۍ او د افغانستان د اوسپنې پټلۍ تر ادارې پرته چې تر ټولو لږه اندازه یغې دوولس او شپږ سلنه معلومات شریکوي، ډېری تدارکاتي ادارې په اوسط ډول څلوېښت سلنه معلومات د بنسټيزې رویتيا نوبت د معیارونو له مخې د حکومت پرانیستي برېښنايي تدارکاتي سیستم کې اچوي. د ملکي هوايي چلند اداره لومړنۍ تدارکاتي اداره ده چې په خپله خوښه یې هېڅ معلومات نه په خپلو پورتالونو خپاره کړي او نه یې هم د حکومت پرانستي برېښنايي تدارکاتي سیستم ته اچولي.

د ډاډمنتیا ټیم دغه راز په څلورو پورتالونو کې (د حکومت په پرانستي برېښنايي تدارکاتي سیستم کې، د ترانسپورت وزارت په PMIS، په MEW او د کلیو د پراختیا او بیا رغونې وزارت) د معلوماتو شریکېدل پرتله کړل. لکه څرنګه چې په درېیم شکل کې لیدل کېږي د MEW د معلوماتو شریکولو پورتال مخکښ دی چې ۷۳ سلنه نمرې لري او له هغه وروسته ترانسپورت وزارت دی چې ۶۹ سلنه نمرې لري. په دې مطالعه کې د کلیو د پراختیا او بیا رغونې وزارت او د حکومت د پرانستي برېښنايي تدارکاتي سیستم د معلوماتو شریکولو پورتالونه په درېیم او څلورم مقام کې دي.

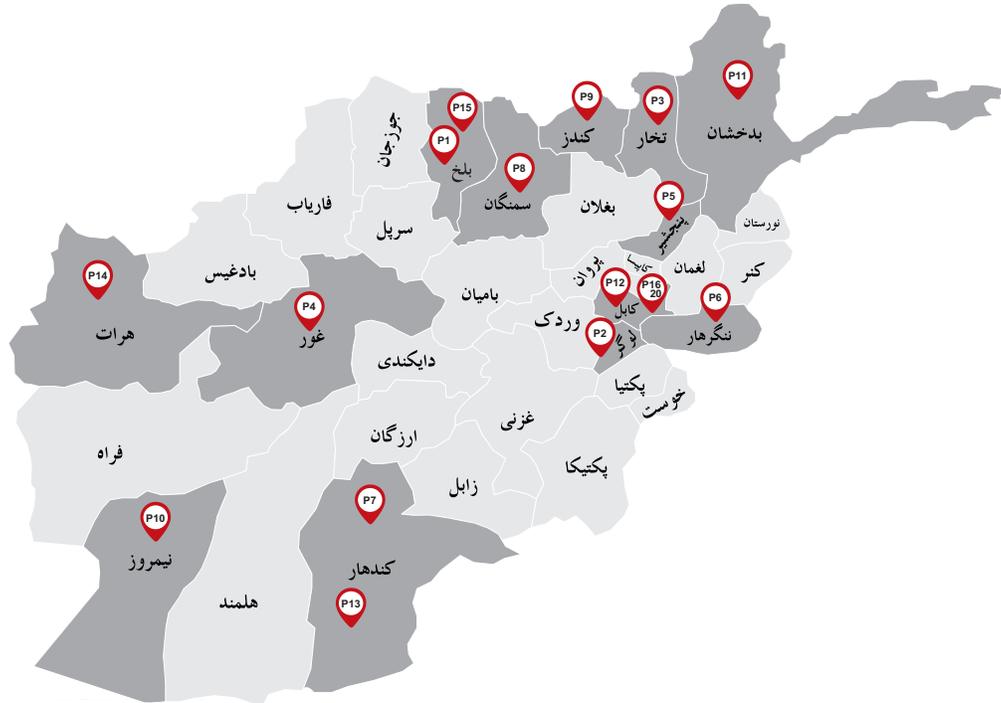
شکل ۳: په څلورو پورتالونو کې د معلوماتو د شريکولو پرتله

په هر پورتال کې د هغو پروژو د شمېر له نظره چې معلومات يې خپاره شوي د حکومت د پرانستي برېښنايي تدارکاتي سيستم د معلوماتو مرکز مخکښ دی او د دغه راپور د ليکل کېدو پر مهال پکې ۱۸۹۹ پروژې دي.

معلوماتو ته د لاسرسي قانون د ۱۳ مې او ۱۵ مې مادې له مخې د پروژو او تړون د اړوندو معلوماتو او اسنادو شريکدو له نظره په څلورو پورتالونو کې يوازې د حکومت د پرانستي برېښنايي تدارکاتي سيستم د معلوماتو مرکز قانون پلي کړی.

۲،۲ د غوښتنې له مخې د معلوماتو شريکول

څېړنې له ټاکل شوو ۱۸۳ پروژو څخه چې د غوښتنې له مخې د معلوماتو شريکولو لپاره مطالعه کېدې د شلو پروژو په تړاو ژوره څېړنه وکړه. دغه پروژې په ناڅاپي ډول انتخاب شوې وې خو د پروژو ساحو ته د لاسرسي د پروژو د ډول رنګارنګي، موقعيت، د پروژې حالت او مالي سرچينو په پام کې نيولو سره. پر دې سربېره څېړنې هغه پروژې انتخاب کړې چې د ملي يووالي حکومت (۲۰۱۵ څخه وروسته) يې د تدارکاتو کارونه شوي وو.

شکل ۴: د افغانستان په نقشه کې د پروژو موقعیت

څرنگه چې په درېیم جدول کې ښکاري د راتلونکو پروژو انتخاب د ۲۰۱۹ کال د مې د ۲۶مې په جلسه کې د ډاډمنتیا د دویم رپوټ لپاره نهایی شو.

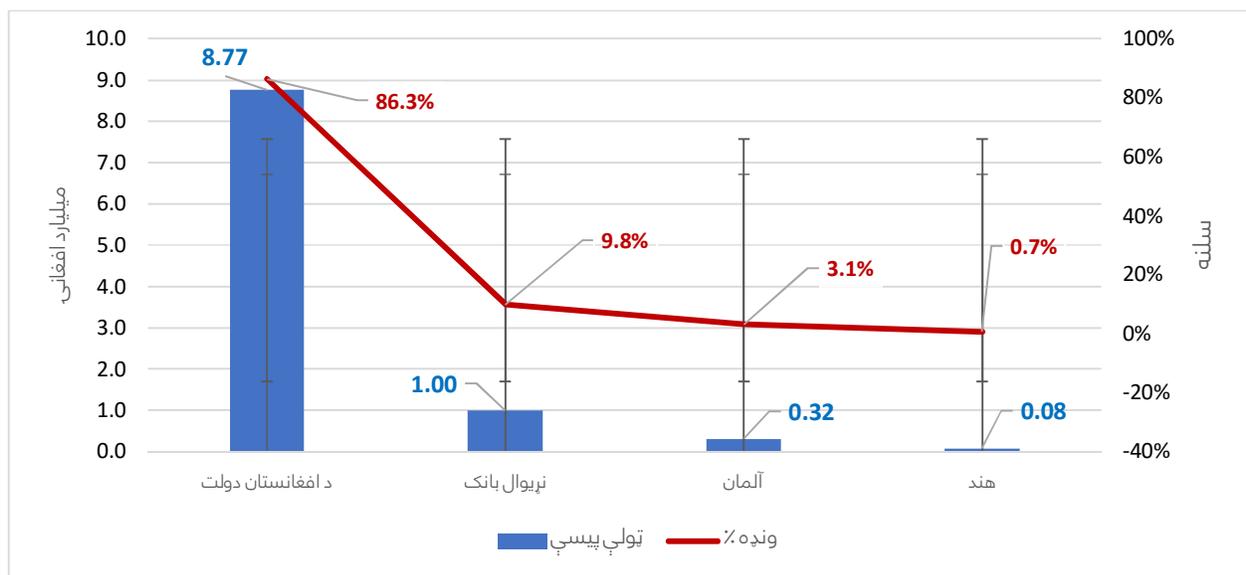
درېیم جدول: د ډاډمنتیا بهیر لپاره غوره شوې ودانیزې پروژې

د ترانسپورت وزارت							
لاسرسی	تمویلونکی	د اصلي تپون قېمت (افغانی)	حالت	ځای	د پروژې ډول	د پروژې نوم	گڼه
هو	افغان حکومت	۱۹۱،۹۶۳،۶۰۲	روانه	بلخ	سړک	د مزار شریف ښار دننه په داخلي سړکونو ۱۵ کیلو مېتره اضافي کار	لومړۍ پروژې
هو	افغان حکومت	۷۸۲،۵۶۵،۹۱۵،۶	روانه	لوگر	لویه لار	د ۲۴،۱۵۰ کیلو مېترو په اوږدوالي د کابل - لوگر د دویم سړک جوړول	دویمه پروژې
هو	نړیوال بانک	۷۰۷۴۰۰	بشپړه	تخار	سړک	د تالقانو په کمندو سړک د ۱۲ مېترو په اندازه د پل کانکریټ	درېیمه پروژې
تر یوې کچې	افغان حکومت	۴،۴۶۳،۰۷۷،۹۱۱	روانه	غور - بامیان	لویه لار	د هرات - چغچران او چغچران - گردن دېوال د سړک د دویمې برخې ډیزاین او جوړول	څلورمه پروژې
هو	افغان حکومت	۲۰،۳۳۹،۴۴۰	له سره مناقصه شوې	پنجشېر	سړک	له پل حصار څخه تر څواک ولسوالۍ پورې په سړک د سفالت اچول (لومړۍ برخه)	پنځمه پروژې

د اوبو او انرژۍ وزارت							
هو	د هند حکومت	۸,۸۱۱,۶۰۳	بشپړه	ننگرهار	کانال	د نهر شاهي سربند او کانال جوړول	شپږمه پروژه
هو	نړيوال بانک	۳,۳۳۰,۵۲۳	بشپړه	کندهار	د سيند څنډو ساتنه	د لوی کاريز د سيند د څنډو د ساتنې (تحکيم) طرحه	اوومه پروژه
هو	نړيوال بانک	۲۵,۱۳۷,۵۱۸	روانه	سمنگان	د سيند څنډوس اتنه	د تحت حقان-۱ د سيند د څنډو د ساتنې (تحکيم) طرحه	اتمه پروژه
تر يوې کچې	افغان حکومت	۱,۹۰۰,۰۰۰,۰۰۰	روانه	کندوز	بند	د خان آباد بند	نهمه پروژه
تر يوې کچې	د هند حکومت	۶۷,۰۰۰,۰۰۰	بشپړه	نيمروز	کانال	په نيمروز ولايت کې د چهار برجک کانال د بيا رغول او بيا ودانول	لسمه پروژه
د ښار جوړولو او ځمکو وزارت							
هو	آلمان	۳۱۷,۳۹۳,۳۸۶	بشپړه	بدخشان	د اوبو شبکه	په فيض آباد کې د اوبو رسولو شبکې جوړول (په NTLZ او NTHZ زونونو کې د اوبو رسولو شبکه)	يوولسمه پروژه
هو	افغان دولت	۷۶۳,۶۰۰,۵۷۹	روانه	کابل	ودانيز کار	د مخکې جوړو شوو قطعو د فابريکې پلان جوړول، ډيزاين او نصب	دوولسمه پروژه
هو	افغان دولت	۱۰۲,۵۸۶,۵۳۶	روانه	کندهار	ودانيز کار	د کندهار پوهنتون د ليلپې جوړول	ديارلسمه پروژه
هو	افغان دولت	۱۱۷,۴۳۰,۴۴۴	روانه	هرات	ودانيز کار	د طبي محصولاتو او درملو د لابراتوار د ودانۍ جوړول	څوارلسمه پروژه
هو	افغان دولت	۱۴۳,۹۰۹,۸۰۰,۹۰	بشپړه	بلخ	د اوبو شبکه	د قالين بافانو د استوگنيزې او صنعتي پروژې د اوبو رسولو او کاناليزاسيون پروژه	پنځلسمه پروژه

كابل ښاروالي							
هو	نړيوال بانك	۷۱۱،۷۵۴،۴۶۷	روانه	كابل	كانال	د كابل ښاري ترانسپورت د موثريت ښه كولو پروژې پورې اړوند د وزير آباد كانال جوړونه	شپاړسمه پروژه
هو	افغان دولت	۳۸،۱۸۴،۹۷۹	روانه	كابل	سړك	د كارته سخي گردنې له لارې د كارته آريانا څخه تر كابل پوهنتون پورې سړك	اوولسمه پروژه
هو	نړيوال بانك	۲۴۹،۰۶۰،۱۹۲	بشپړه	كابل	سړك	د سيلو سړك قير كول (څلورمه برخه)	اتلسمه پروژه
هو	افغان دولت	۱۵۱،۰۳۸،۰۳۵	بشپړه	كابل	سړك	د خيرخانې مېنې د درېيمې برخې د سړكونو جوړول	نولسمه پروژه
هو	افغان دولت	۱۵۸،۹۸۵،۵۲۲	په تداركي پړاو كې	كابل	د ميټرو بس شبكه	د كابل ميټرو بس شبكې د مشر د ډيزاين د تړون اعلانول	شلسمه پروژه
۱۳۰،۲۰۳،۵۷۷،۷		۱۰،۱۵۵،۸۷۹،۰۵۹،۵	د پروژې ټوليز لگښت				
امريكايي ډالر		افغانۍ					

د گڼو ذينفعو لورو ډلې د سپارښتنو له مخې د حكومت او مرستندويانو پر پيسو تمويل شوې پروژې د ډاډمنتيا د دغه راپور لپاره غوره شوې. موخه دا وه چې د حكومت او د مرستندويانو له خوا د تمويل شوو پروژو تر منځ د فعاليت پرتلنه وشي. د ډاډمنتيا د دغه راپور لپاره د غوره شوو پروژو ارزښت ۱۰،۱۶ ميليارده افغانۍ (۱۳۰،۲ مېليونه ډالره) كېږي.^{۱۱}

شکل ۵: د غوره شوو پروژو د مالي سرچينو تصوير تشریح

^{۱۱} د اسعارو د تبادلې بيه ډالر په ۷۸ افغانیو محاسبه شوی.

د غوره شوو پروژو د ټول ارزښت په پام كې نيولو سره، ۸۶،۳ سلنه ټاكل شوې پروژې د افغانستان د حكومت له خوا له پرمختيايي بوديچې تمويل شوې. له شلو اته پروژې مرستندويانو تمويل كړې. د نړيوال بانك د بسپنې برخه ۹،۸ سلنه، د جرمني ۱،۳ او د هند سلنه ۰،۷ كېږي. پنځم شكل د غوره شوو پروژو د مالي سرچينو تصوير تشرېح كوي.

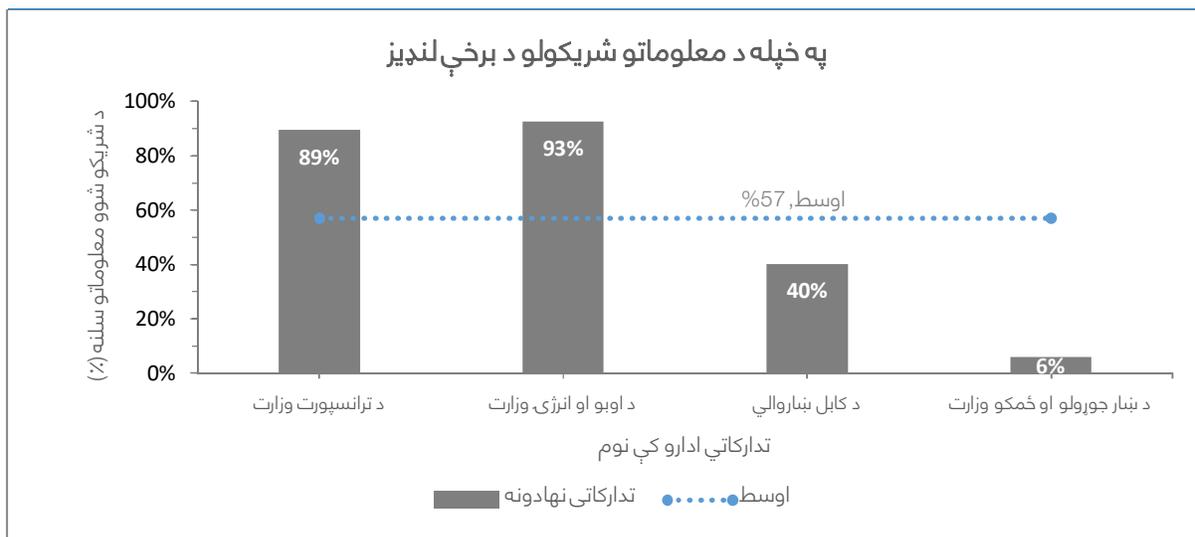
۱،۲،۲ په خپله د معلوماتو شريكولو د برخې لنډيز

د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت تداركاتي ادارې مكلفوي چې ۲۷ مورده معلومات د غوښتنې له مخې د خلكو او د ډاډمنتيا د ډلې په واک كې وركړي^{۱۷} (دويمه ضميمه وگورئ). پر دې سربېره، معلوماتو ته د لاسرسۍ د قانون له مخې پنځلسمه ماده درېيم بند تداركاتي ادارې مكلفوي چې داسې معلومات غونډ يا ډېټا سپنټر جوړ كړي چې غوښتونكو ته معلومات برابروي^{۱۸}. دغه قانون په پنځمه ماده دويم بند كې له تداركاتي ادارو غواړي چې معلومات د خلكو او غوښتونكو په واک كې وركړي يا يې ورته چمتو كړي^{۱۹}.

د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت د خپلې خوښې معلوماتو شريكولو د لارښود له مخې يو چك لسټ برابر شوی و او له تداركاتي ادارو څخه پكې د ټاكل شوو پروژو اړوند معلومات غوښتل شوي وو. د دغه بهير د ملاتړ لپاره د گڼو زينفعو لورو د ډلې د مشر، د اقتصاد د وزير او د تداركاتو د ملي ادارې له خوا يو د معرفۍ ليك هم وکارول شو.

دا روښانه شوه چې خلكو د غوښتنې له مخې د معلوماتو برابرول له يوې تر بلې ادارې توپير كوي. يو شمېر تداركاتي ادارې په تېره بيا د اوبو او انرژۍ او د ترانسپورت وزارتونو د بنسټيزې روڼتيا نوبت د معيارونو له مخې پام وړ همكاري كوي. د هغوی پر تله نورو تداركاتي ادارو بيا د ډاډمنتيا له ټيم سره همكاري نده كړې. د بېلگې په توگه (۳۱ ورځې) وخت يې ونيو چې كابل ښاروالي تر يوه بريده قانع شوه چې له ټيم سره همكاري وكړي. د كليو د بيا رغونې او پراختيا وزارت د غوښتنو له مخې د معلوماتو د برابرولو په برخه كې ډېر كم همكار و. له ۶۳ ورځو تعقيب او د فشار د بېلابېلو آلو له كارولو سره سره لکه معلوماتو ته د لاسرسۍ د قانون له مخې د څار كمپسيون ته له شكايات سره سره د ډاډمنتيا ټيم ايله څو مخه د تړون اسناد تر لاسه كړل. دا ښيي چې په خپله خوښه خلكو ته د معلوماتو تر لاسه كول آسانه خبره نده.

ټيم دا هم درك كړه چې د معلوماتو د شريكولو په برخه كې د ادارو تر منځ همغږي هم نشته او دوی معمولا مسؤليت پر يوه بل وړ اچوي چې دا وخت او بهيرونه لا غځوي. شپږم شكل د بنسټيزې روڼتيا نوبت د معيارونو له مخې د معلوماتو د خپل خوښې شريكولو لنډيز ښيي.

شكل 7: د څلورو تداركاتي ادارو له خوا د معلوماتو د خپلې خوښې شريكولو لنډيز

^{۱۷} د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت لارښود يا منول ۱۵ او ۱۶ مخونه

^{۱۸} معلوماتو ته د لاسرسۍ قانون، ۲۲ مخ

^{۱۹} تکرار، لسم مخ.

۳،۲ په خپله د معلوماتو د شريکولو په برخه کې ننگونې

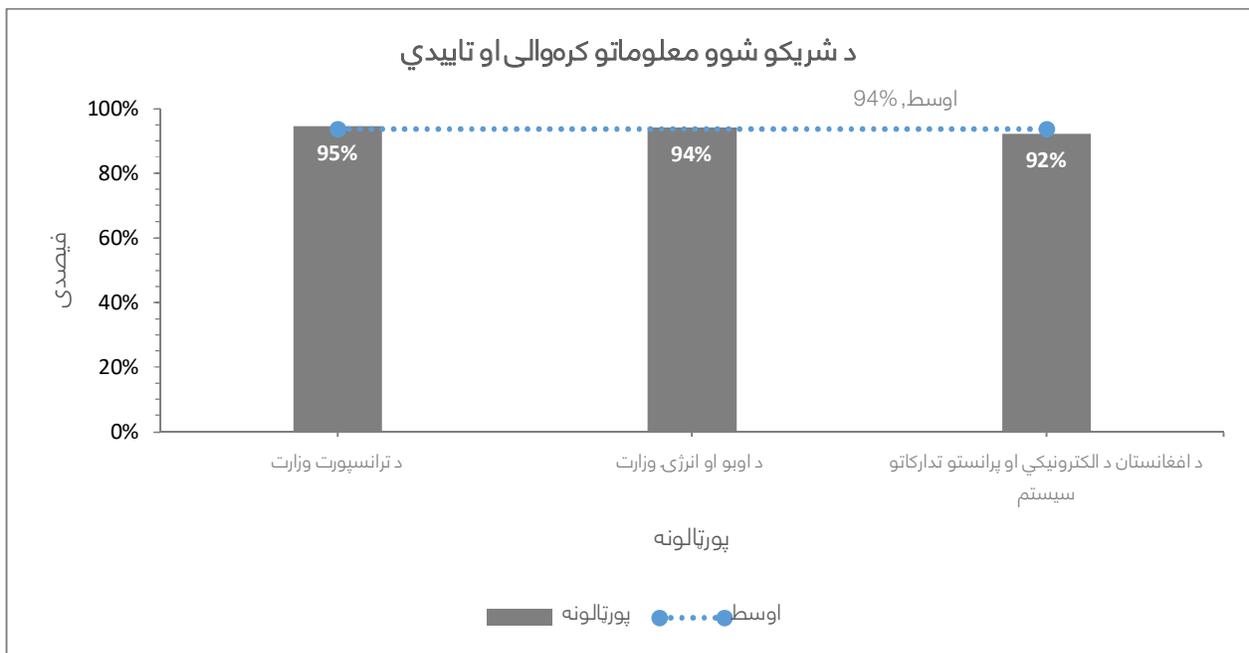
په ټول کې د ډاډمنتيا ټيم متوجه شو چې لاندې ننگونې له خپل خوښې معلومات شريکونې سره مل دي:

- معلوماتو ته د لاسرسۍ د قانون او د بسټيزې روټيا نوښت د پروگرام په تړاو د معلوماتو نشتوالی
- د دوسيو د منظم سيستم نشتوالی. تدارکاتي ادارې د ثبت او ارشيف ډېر ابتدايي سيستمونه لري. په ډېری دوسيو او اسنادو سم عنوانونه نه وو ليکل شوي او په منظم ډول نه دي نښه شوي.
- د پروژو معلوماتو په گڼو ادارو او حتا ولايتونو کې خپاره دي.
- د همکاريو نشتوالی او د معلوماتو کمزوری جريان

۴،۲ د شريکو شوو معلوماتو کره والی او تاييدي

د معلوماتو تاييدي داسې بهير دی چې د تدارکاتي ادارو پر پورتالونو په خپله د شريکو شوو معلوماتو کره والی ارزوي. شريک شوي معلومات بايد لنډ او کره وي. هر ډول تېروتنه د هېوادوالو باور کمولای شي او د ناسمې اخيستې او اختلاف لامل کېدای شي. د تدارکاتي ادارو پورتال بايد د باور وړ وي او د پروژې د معلوماتو د باوري سرچينې په توگه بايد پرې تکيه وشي او ټول ذينفع لوري چې له بېلابېلو کټگوريو دي په تېره بيا د مدني ټولنې استازي او علمي څېړونکي پرې باور وکولای شي او هغه په خپلو علمي کارونو او څار کې د رېفرېنس په توگه ياد کړي.

د ډاډمنتيا ډلې د ټاکلو شوو پروژو په اړه دوی ته له څلورو تدارکاتي ادارو د غوښتن پايو له لارې په رسېدلو اسنادو کې شريک شوي معلومات د کره والي له نظره وارزول. درې پورتالونه او وېبپاڼې چې (د افغانستان د الکترونيکي او پرانستو تدارکاتو د سيستم، د ترانسپورت وزارت، د اطلاعاتو د مديريت د سيستم او د اوبو او انرژۍ وزارت) وې، وارزول شوې. دا وموندل شوه چې يو شمېر نيمگړتياوې او تېروتنې وې. د بېلگې په توگه د اوبو او انرژۍ وزارت په پورتال کې د تحت حقان سيند د څنډو د استنادي طرحې پروژې ته د بولۍ سپارونکو شمېر اووه ښودل شوی په داسې حال کې چې په اسنادو کې د بېډ د سپارونکو شمېر پنځه دی. دې ته ورته نور موارد هم شته چې ناسم معلومات ورکړل شوي. خو په اوسط ډول د شريکو شوو معلوماتو د سموالي او کره والي اندازه لوړه (په درېيو ارزول شوو سيستمونو کې له ۹۰ سلنې لوړه وه). لاندې گراف د کره والي او سموالي سلنه ښيي.

شکل ۷: په تدارکاتي ادارو کې د معلوماتو د کره والي تاييدي

لكه څرنگه چې په اووم شكل كې هم ښكاري د ترانسپورت وزارت تر ټولو باوري پورتال لري چې اندازه يې ۹۵ سلنه ده او له هغه وروسته د اوبو او انرژۍ وزارت دى چې ۹۴ سلنه دى. د حكومت د تداركاتي برېښنايي سيستم پورتال چې د كليو د بيا رغونې او پراختيا وزارت او كابل ښاروالي معلومات ورزياتوي له ۹۲ سلنې وزن سره په درېيم مقام كې دى.

پر دې سربېره، په پورتالونو كې ډېرى معلومات په لاسي ډول وارد شوي او په دوامدار ډول تازه شوي نه دي. د بېلگې په ډول، د لومړۍ پروژې (په مزارشريف ښار كې په داخلي سړكونو ۱۵ كيلومتره اضافي كار) د پروژې وده ۹۶، ۳۱ سلنه هغه مهال چې پورتال ته معلومات استول كېدل ښودل شوى په داسې حال كې چې د دغه راپور د ليكل كېدو پر مهال يې كار ۴۲ سلنې ته رسېدلى. د پورتالونو شته معلومات له وخته تېر دي او كه په كار گامونه اوچت نشي دا د پروژو د معلوماتو د شريكولو په خاطر د لگول شوي وخت او منابعو د بې ځايه تگ لامل كېږي.

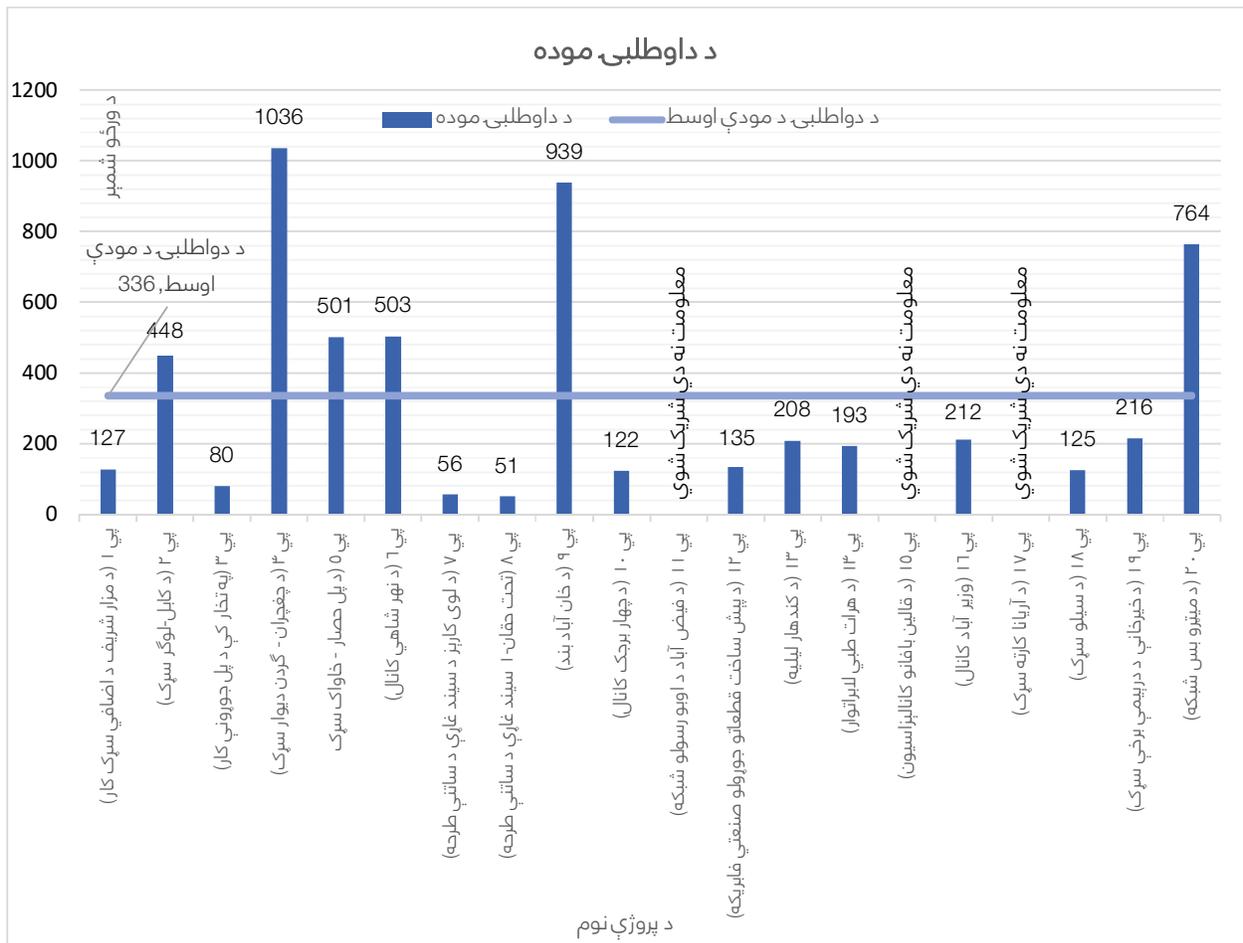
۵،۲ سپارښتنې

۱. د داسې برېښنايي سيستم رامنځته كول چې د پروژې او تړون معلومات د تصميم نيونې له بهير سره د پروژې د ټول بهير لكه د پروژې چمتووالي، تداركاتو، د تړون پلي كېدو او د پروژې بشپړېدو له لارې سره وتړي. دا موخه د حكومت د برېښنايي پرانستي تداركاتي سيستم د لوړولو او ښه كولو له لارې تر لاسه كېدى شي.
۲. د تداركاتي ادارو د وړتياوو روزنه تر څو دوى د دې وړتيا ومومي چې پورتالونو ته په سم ډول معلومات وركړي او كره والى يې ډاډمن كړي.
۳. د دوسيو او آرشيف د منظمو سيستمونو د جوړولو لپاره د تداركاتي ادارو لپاره روزنيز پروگرامونه
۴. اوسني پورتالونه د تداركاتي ادارو رسمي پاڼو ته نه دي وصل شوي. د بنسټيزې روڼتيا نوبت او تداركاتي ادارو له خوا بايد مناسب گامونه اوچت شي تر څو د معلوماتو شريكېدل وهڅېږي.
۵. په دې وروستيو كې له فساد سره د مبارزې ځانگړې سكرټريت له ټولو تداركاتي ادارو په تېره بيا له هغو ادارو غوښتي چې د ودانيز سكتور په برخه كې فعاليت كوي چې د بنسټيزې روڼتيا نوبت د معيار (پنځم بېنچمارك يا نښې) له مخې معلومات شريك كړي. په خواشيني سره چې دغه بېنچمارك يا نښه پوره نده درك او عملي شوې. له فساد سره د مبارزې ځانگړى سكرټريت او د بنسټيزې روڼتيا نوبت بايد په گډه د پنځمې موخې د تطبيق لپاره كار وكړي.

۳. په تدارکاتي بهیرونو کې روټيا

۱،۳ د پروژو قرارداد ورکول

د پروژو د قرارداد ورکولو بهیر هغه لړۍ ده چې پکې د ودانيزو چارو لېوالو قرارداديانو ته بلنه ورکول کېږي چې د مشخصو ودانيزو چارو ترسره کولو ته خپل بېډونه وسپاري. د قرارداد ورکولو بهیر د کېدونکي کار د ترسره کولو لپاره د ارزښت راولو او مناسبې بېي د تړلاسه کولو مهمه لاره ده^{۲۰}. د تړون د ورکړې بهیر معمولا درې پړاوونه لري: د تړون د ورکړې د بهیر چمتو کول، د تړون د ورکړې اعلان او د تړون د ورکړې ارزول. په دغه راپور کې د تړون د ورکړې موده د يوې پروژې د بېډ له اعلان څخه د تړون تر ورکړې پورې حسابېږي. د مناقصې موده د قوانينو او مقرراتو له مخې په ډاگه نه ده محدوده شوې خو د سمو نړيوالو کړنو پر بنسټ په ملي رقابتي داوطلبۍ (NCB) کې بايد له ۱۲۰ ورځو (۴ مياشتو) او په نړيواله رقابتي داوطلبۍ (ICB) کې له ۱۵۰ ورځو (۵ مياشتو) ډېر وخت وا نهخلي. لکه څرنګه چې په ۸ شکل کې ليدل کېږي د تړون مناقصې اوسط موده ۳۳۶ ورځې ده چې دا له نورمال حالت څخه درې برابره ډېره ده. له شلو پروژو يوازې د شپږو د تړون د ورکړې موده په ټاکل شوو ۱۲۰ ورځو کې بشپړه شوې په داسې حال کې چې د يو شمېر پروژو د تړون د ورکړې موده د بېلګې په توګه د چغچران د گرد ډنډوال د سرک، له ۱۰۰۰ ورځو ډېر وخت نيولې.

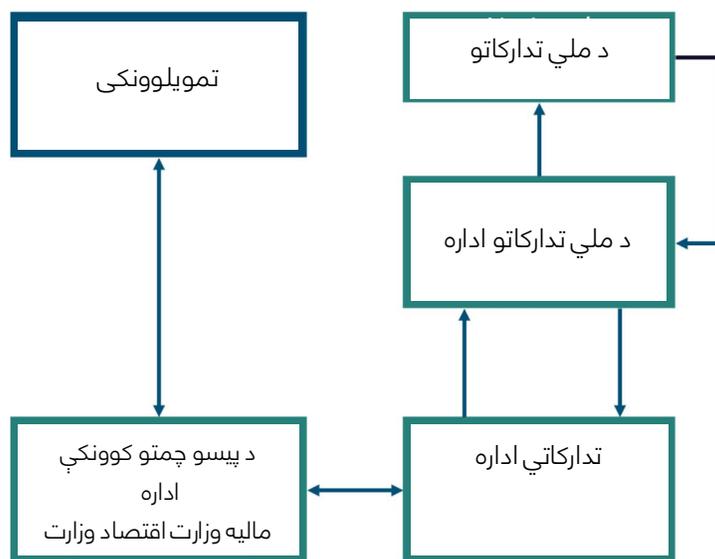

۸ شکل: د تړون د ورکړې موده

^{۲۰} ډوپس. آر. سټامفورډ. ار (پرليکه يا آتلين)، د پروژو د تړون ورکړه، پر دغه تړوني يا لېنک موندل کېږي: <http://bit.ly/r9zQV-F>

ودانيز شرکتونه^{۲۱} او خصوصي سکتور^{۲۲} چې د تړون ورکړه ډېره اوږده او نه اټکل کېدونکې پروسه ده. د بېد تضمین معمولاً له درېيو تر څلورو مياشتو پورې وخت اخلي او د دغې اوږدې مودې له امله دا بهير يې ارزښته کېږي او نوې ستونزې پکې راپيدا کېږي. د بېلگې په توگه د ننگرهار ولايت د بهسود ولسوالۍ په نهرشاهي کې د بند او ويالې رغولو پروژه چې د تړون د ورکړې بهير يې ۱۶ مياشتې وخت اخیستی. ۱۹ شرکتونه د لسو مياشتو لپاره معطل وو او د دوی د بېد تضمین هم له وخته تېر شو او کوم غرامت هم ورنکړل شو. دا اوږد بهير تر ډېره بريده د خصوصي سکتور روحیه ماتوي او تر ډېره بريده د سيالی پر بهير اغېز کولای شي.

له يوې ځانگړې اندازې (تر سل ميليون افغانیو) ډېرې پروژې معمولاً په دوو پړاوونو کې ارزول کېږي. په لومړي پړاو کې تدارکاتي ادارې د بېد اسناد چمتو کوي، خپروي يې او بيا بېدونه ارزوي. په دويم پړاو کې د بېد د ارزولو راپور د تدارکاتو ملي ادارې او بيا د نهايي کېدو لپاره د تدارکاتو ملي کمېسيون ته سپارل کېږي. په دغه بهير کې ځينې وخت مرستندويان ښکېلېږي چې د نور څنډ لامل هم کېږي (نهم شکل).

شکل ۹: د تړون سپارلو بهير

د اوږده بهير له امله د تدارکاتي ادارو، د تدارکاتو د ملي ادارې او د تدارکاتو د ملي کمېسيون تر منځ د څرگندونو او نيمگړتياوو پر سر بحثونه ډېر وخت نيسي. د بېلگې په توگه د نهرشاهي د بند او ويالې جوړولو پروژه کې گڼ رسمي مکتوبونه د اوبو او انرژۍ وزارت، د تدارکاتو د ملي ادارې او د اقتصاد وزارت تر منځ تبادلې شوي او له لسو مياشتو ډېر وخت يې نيولی، په داسې حال کې چې نهايي تصميم داسې مهال شوی چې د ټولو ۱۹ شرکتونو د بېد تضمین له وخته تېر شوی و. له خصوصي شرکتونو^{۲۳} او تدارکاتي ادارو^{۲۴} سره د مرکو له مخې گڼ دليل شته چې د پروژو د تړون د ورکړې بهير اغېزمن شوی چې په لاندې ډول يادېږي:

- په مشخص وخت کې د بېد د اسنادو د ارزولو لپاره په تدارکاتي ادارو کې د کافي اندازې پوهې او مهارتونو نشتوالی. دا د نيمگړتياوو د پيدا کېدو او د تدارکاتو د ملي ادارې او د تدارکاتو د ملي کمېسيون له خوا د پروژو د ردېدو لامل کېږي.
- قرارداديان د بېد اسناد په بشپړ ډول نه سپاري. د بېلگې په توگه د بېد په ضمانت، د ورته پروژو په ښودلو او د شرکت د کاري مخينې په برخه کې ستونزې وي. دا تر ډېره د تدارکاتو د قوانينو او او طرزالعملونو په اړه په خصوصي شرکتونو کې د پوهې نشتوالی دی. دا د ودانيزو پروژو د تړون د بيا اعلانېدو له مهمو لاملونو گڼل کېږي.

^{۲۱} د ودانيزو شرکتونو د اتحاديې له مشر شريفي عظيمي سره مرکه، د ۲۰۱۹ د سپټمبر دويمه

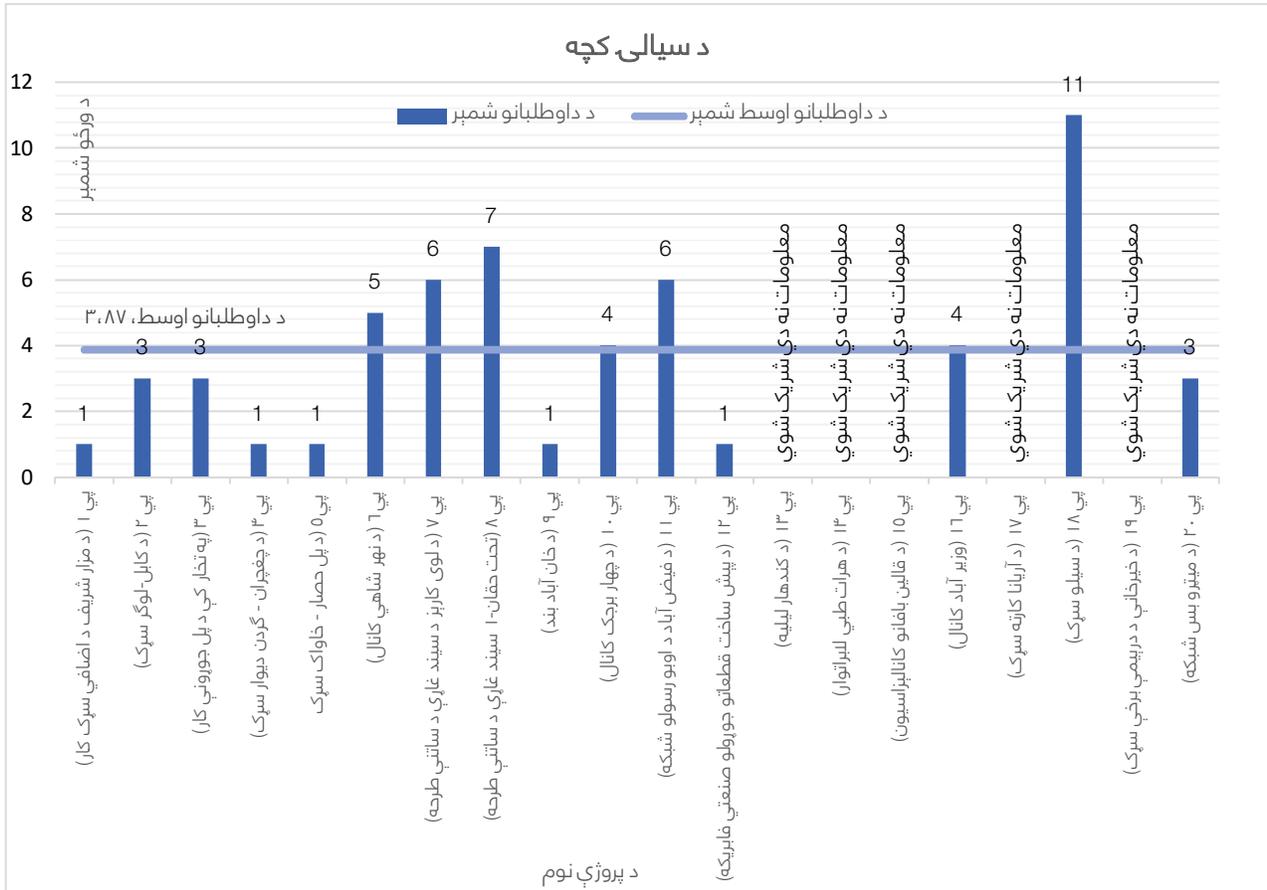
^{۲۲} د گڼو ذينفعو د ډلې له غړي او د گلوبل ټرسټ ودانيز شرکت د پروژو له مدير انجنير اکمل عليزوی سره مرکه، د ۲۰۱۹، د سپټمبر دويمه

^{۲۳} د ودانيزو شرکتونو د اتحاديې له مشر حميدالله حبيبي سره مرکه، د ۲۰۱۹ د سپټمبر دويمه

^{۲۴} د تدارکاتي د ملي ادارې د تړونونو د څار د برخې له مشر سيد اجمل شهنه سره مرکه، د ۲۰۱۹ کال د مې ۳۰

۲،۳ د سيالی کچه

لاندې گراف د ډاډمنتيا راپور لپاره په غوره شوو پروژو کې د سيالی کچه نښي. په منځني ډول ۳،۸۷ بېډ سپارونکو هرې پروژې ته غوښتنلیک سپارلی. لکه څرنګه چې ليدل کېږي د کوچنيو پروژو لپاره د سيالی کچه لوړه ده، په داسې حال کې چې د سترو پروژو لپاره د سيالی کچه ډېره ټيټه ده. داسې ودانيزې پروژې هم شته چې بيا بيا اعلان شوې خو هېڅ بېډ سپارونکي پکې لېوالتيا نده ښودلې يا هم يوازې څو محدودو بېډ سپارونکو گډون پکې کړی. د بېلګې په توګه د خاواک ولسواليو د پول حصار د سرک پخولو د هوارې پروژې (لومړۍ برخه) دوه ځله اعلان شوې. په لومړي ځل يوازې يوه شرکت بېډ سپارلی او له همدې امله دا پروژه بياځلي اعلان شوې.

۱۰ شکل: د سيالی کچه

لکه څرنګه چې په گراف کې ښودل کېږي له شلو په پنځو پروژو کې يوازې يوه شرکت بېډ سپارلی او يا هم د سپنگل سورس يا يوازې يوه گډونوال مېتود کارېدلی. د ډاډمنتيا ټيم د خصوصي سکتور له استازو سره گڼې مرکې کړې تر څو په سترو پروژو کې د سيالی د ټيټې کچې دلایل معلوم کړي. د سيالی د ټيټې کچې يو دليل د بېډ د ارزونې لپاره ټاکل شوي معيارونه دي چې د افغانستان د تدارکاتو په طرز العمل او اړوندو اسنادو کې تشریح شوي^{۲۰}. د قانون له مخې بېډونه بايد د لاندې معيارونو له مخې وازول شي:

- مالي وړتيا او ظرفيت
- اړوندې پروژې
- په کلني ډول د لگښت اندازه

^{۲۰} د ډينفعو لور د ډلې له غړي او په گلوبل ټرسټ ودانيز شرکت د پروژو مدير او د ودانيزو شرکتونو د اتحاديې له غړي انجنير اکمل عليزوی سره مرکه، د ۲۰۱۹ کال د سپټمبر دويمه.

زموږ موندنې ښيي چې د سيالۍ د ټيټې كچې يو اصلي لامل د ورته پروژو ټاكل شوي معيار دي. د بېلگې په توگه كه يو شركت د ښوونځي د جوړولو پروژې ته بېد سپاري نو د قانوني معيار له مخې يې بايد پخوا د ښوونځي د جوړولو ورته پروژې بشپړې كړې وي. ان كه دغه شركت سركونه رغولي وي، ويالې يې جوړې كړې او استنادي دېوالونه يې جوړ كړي وي بيا هم د ورته پروژو د برخې معيار نشي پوره كولاى. د سيالۍ د ټيټې كچې بل دليل د ارزونې په بهير كې د باور نشتوالى او د فساد شتون دي. درې واړه معيارونه له فساد اغېزمن كېدای شي او په آسانه ترې ناوړه استفاده كېږي. د بېد ټول اسناد مخامخ په كاغذي بڼه سپارل كېږي. د بېد سپارلو دا پخوانى دود فساد ته په پراخه كچه لاره هوارولى شي^۱. د بېلگې په توگه د ارزونې په بهير كې د بېد له اسنادو يوه مهمه پاڼه ليرې كېدى شي او دا د خوښې وړ شركت لپاره د تصميم د بدلون زمينه برابرولى شي.

۳،۳ سپارښتنې:

زموږ موندنې ښيي چې د سترو پروژو لپاره مناسب بېد سپارونكي په كافي اندازه نشته. د دې لپاره چې د تړون د وركړې بهير كې سيالي او عدالت ډېر شي تداركاتي ادارې بايد لاندې سپارښتنې په پام كې ونيسي:

۱. كېدای حکومت شي د ورته پروژو په معيار بيا كتنه وكړي. يو بديل ورته كارول كېدای شي. د بېلگې په توگه كه يوشر كت د سپكونو پروژې هم بشپړې كړې وي چې په هغو كې د كانكريټ اچول، د تېرو لگول او ورته نورې چارې شته وي كېدى شي چې د ارزونې په بهير كې په پام كې ونيول شي. دا ميتود د امريكا د پوځ د انجنيرۍ برخې له خوا عملي شوى او قرارداديان له دغه بهيره راضي دي.
۲. د بېد د سپارلو برېښنايي او ډيجيټلي لاره بايد برابره شي. دا به د بېد له اسنادو د ناوړې كارېدنې د مخنيوي او د عادلانه سيالۍ لپاره لاره هواره كړي.
۳. سترې پروژې دې په برخو ووېشل شي او يا دې هم بېد ته د سترو پروژو له سپارلو وړاندې بازار مطالعه شي.
۴. د پروژو د پلي كولو په برخه كې د قرارداديانو لپاره امنيت ستر ځنډ بلل كېږي. په نا امنو سيمو كې د پلي كېدونكو پروژو لپاره بېد سپارلو ته د قرارداديانو هڅولو ته د امنيتي گواښ د ارزولو په موخه يو ځانگړى مورد اضافه كېدای شي.
۵. د سترو پروژو لپاره د ارزونې په برخه كې په معيارونو كې نرمښت لكه دا چې د ورته پروژو لپاره په دوو پروژو بسنه وشي او يا هم د كلني لگښت د كچې معيار ټيټ كړاى شي.
۶. پر بېلابېلو پاڼو د بېد اعلان هم پراخې سيالۍ او گډون ته لاره هواروي.

^۱ تکراري.

۴. د پروژو په اړه ځانگړې ستونزې او اندېښنې

په دې برخه کې د هرې پروژې اړوند ځانگړې ستونزې او اندېښنې په گوته شوې او حکومت او خصوصي سکتور ته لارې سپارښتنې شوې.

۱،۴ د ترانسپورت وزارت

۱،۱،۴ د مزار شريف ښار په داخلي سړکونو ۱۵ کيلومتره اضافي کار

د دې پروژې تدارکاتي میتود "واحد سرچینه" دی او دا میتود د ترانسپورت وزارت او د هوايي چلند ادارې د ۲۰۱۷ کال د مې په ۲۹مه (۱۳۹۶/۳/۸) د یو رسمي مکتوب له لارې منظور کړ. د دغه مکتوب پر بنسټ د سړک د اضافي کار تړون به هم له هغه قراردادې سره کېږي چې مخکې د دې پروژې تړون ورکړل شوی و. د تړون موده ۱۸۰ کاري ورځې وه چې بیا وروسته ۲۲۱ ورځو ته بدله شوه. د دې پروژې قرارداد د الیاس ویس ودانیز شرکت سره د ۲۰۱۹، ۶۲۳، ۶۰۲، ۹۳ افغانستانیو قراردادې نرخ په ارزښت لاسلیک شو.

د ملي تدارکاتو ادارې د ۲۰۱۸ کال د آگېسټ د پنځمې نېټې د ۲۷۰۴ شمېرې پرېکړې او د تدارکاتي ادارې د ۲۹۳۴ شمېرې حکم (۱۳۹۷/۸/۲۸) پر بنسټ قراردادې ته د پروژې په وخت او کاري ساحه (محدوده) کې لومړی بدلون ومنل شو. د دغه بدلون لاملونه دا دي: اسفالت ته د دوه لایه قیر (DBST) بدلون او له قیر کولو څخه وروسته په سړک نښو ښکلو (علامه گذارۍ) کار وړ اضافه کول. په پایله کې د پروژې لگښت ۱۷،۶۸۵،۰۰۰ افغانۍ (۹،۲٪) ډېر شو او وخت د شپږو میاشتو او ۲۳ ورځو (۹۲،۳٪) لپاره وغځول شو چې په دې سره د پروژې وروستی لگښت ۲۰۹،۶۳۸،۶۰۲،۹۳ افغانۍ شو او د پروژې د بشپړېدو نېټه د ۲۰۱۹ کال د جون شپږمه (۱۳۹۸/۳/۱۶) نېټه وټاکل شوه. قراردادې د دویم ځل لپاره د وخت غځولو او د کاري ساحې (محدودې) د بدلون غوښتنه وکړه چې دا غوښتنه په ترانسپورت وزارت او هوايي چلند ادارې کې تر بحث لاندې ده. د ۲۰۱۹ کال د اپریل میاشتې (د ۱۳۹۸ د ثور میاشت) وروستی میاشتني راپور ښيي چې پروژې ۴۳،۲ سلنه حقیقي فزیکي پرمختګ او ۴۲ سلنه حقیقي مالي پرمختګ کړی.

د ستونزو او وړاندیزونو موارد

تدارکاتي ستونزې	د پلي کېدو اړوند ستونزې	وړاندیزونه
<ul style="list-style-type: none"> د واحدې سرچینې میتود (SSM) کارول شوی په داسې حال کې چې دا NCB یا LCB کېدی شوی. د افغانستان د تدارکاتو کنټرولرې د ۲۲ حکم د لومړۍ برخې پر بنسټ، د واحدې سرچینې میتود باید په بېرني حالت کې وکارول شي چېرې چې توکي او خدمات یوازې له یوې منبع (سرچینې) څخه اخیستل کېږي یا نرخ له ۵۰۰۰ افغانیو څخه ټیټ دی. په سروې او ډیزاین کې ستونزې د کاري ساحې (محدودې) د بدلون، او د وخت او لگښت د زیاتوالي لامل کېږي. 	<ul style="list-style-type: none"> په وخت کې ۹۲،۳ سلنه زیاتوالی (ځنډ) په لگښت کې ۹،۲ سلنه زیاتوالی د ۱۴۶۰ او ۲۱۴۰ ویالو په جاني دېوالونو کې په کانکرېټ د گول سیخونو د پوښلو لپاره نامناسب او ناکافي سپیسرونه (spacers) کارول شوي وو (چېرې چې کانکرېټ اچونه روانه وه) په ټوله پروژه کې د ویالو د غولي په سلیبونو (slab) کې کانکرېټي درزونه ولیدل شول په ټوله پروژه کې په پیاده روونو کې په موزایک کارونه کې نامناسب میل ولیدل شو او ځینې موزایک زیانمن شوي دي. په دې پروژه کې د خوندیتوب مسئلې ته پاملرنه نه وه شوې. د بېلگې په توګه، کارگرانو = د ځاني مصونیت پوره وسایل (PPE) نه درلودل، د ساختماني ساحې د جلا کولو لپاره د خبرداري فیتې نه دي کارول شوې. 	<ul style="list-style-type: none"> د تدارکاتو د واحدې سرچینې میتود څخه د ناوړه گټې د مخنیوي لپاره باید تدارکاتي ادارې داسې منطقي دلیل وړاندې کړي چې د داوطلبۍ د آزادې سیالۍ په پرتله د واحدې منبع میتود غوراوي ته ترجیح ورکړي. د پروژې د چمتووالي مرحلې (سروې، ډیزاین...) ته پوره نه پاملرنه د پروژې د کاري ساحې (محدودې) د بدلون او اضافي کار سبب شوې. د داسې بدلونو د مخنیوي لپاره باید د سروې او ډیزاین کیفیت ښه کړای شي. د کیفیت او خوندیتوب ستونزو د مخنیوي لپاره باید د پروژې د څارنې مېکانیزم ته وده ورکړل شي.

^{۴۷} د افغانستان د تدارکاتو مقرره، د ۱۳۹۵ کال د سرطان (چنگاښ) میاشت (د ۲۰۱۶ کال د جولای میاشت)، ۱۰مه پاڼه

۱۱ شکل: په کومو ځایونو کې چې د پلچکونو کار بشپړ شوی و، د ویالې ۱۲ شکل: د ویالو د قالبونو او گول سیخونو تر منځ مناسب او پوره اوسپنيز پنجره یې سرپوښونه نه وو نصب شوي.

۲،۱،۴ د ۲۴،۱۵۰ کیلومترو په اوږدوالي د کابل - لوگر سرک د جوړولو پروژه

د ۲۰۱۶ کال د جولای په ۲۵مه د پروژې لپاره داوطلبی اعلان شوه. د موادو د کمیت په بیل (BoQ) کې د تېروتنو له امله پروژه بیا داوطلبی ته لاړه. د تدارکاتو د ملي رقابتي داوطلبی پروسې (NCB) له لارې په دویم ځل اعلان کې درې شرکتونه د پروژې لپاره داوطلب شول. د یونایټډ انفراسټرکچر پراجکټ (UIP) شرکت د ۷۸۲،۵۶۷،۹۱۵،۶ افغانیو تر ټولو د ټیټ نرخ په وړاندې کولو سره وړ او په شرایطو برابر شرکت وگڼل شو او قرارداد د ۲۰۱۷ کال د اکتوبر په ۱۶مه (۱۳۹۶/۷/۲۴) ورکړل شو.

قراردادي باید د کابل - لوگر سرک دویمه برخه د ۲۴،۱۵۰ کیلومترو په اوږدوالي جوړ کړي او د قرارداد موده یې ۱۸ میاشتې وه (د ۲۰۱۷ کال د نومبر له ۲۹مې څخه تر ۲۰۱۹ کال د ۲۸مې پورې).

د شته سندونو پر بنسټ، د ځمکو استملاک، امنیتي گواښونه او د ټولنې له خوا په کارونو کې د بدلون غوښتنې د پروژې په موده کې د ځنډ لامل شوې دي. قراردادي د ۲۰۱۹ کال د مارچ په څلورمه د ۱۲ میاشتو لپاره د وخت غځولو غوښتنه وکړه چې دا غوښتنه د ډاډمنتیا ټیم د کتابتوني بیا کتنې پرمهال منظوره نه شوه. وروستی میاشتنی راپور ښيي چې پروژه له مهال وېش څخه ۵۲ سلنه وروسته پاتې ده او حقیقي فزیکي پرمختگ یې ۴۸ سلنه او حقیقي مالي پرمختگ یې ۴۲،۵ سلنه دی.

د ستونزو او وړاندیزونو موارد

وړاندیزونه	د پلي کېدو اړوند ستونزې	تدارکاتي ستونزې
<ul style="list-style-type: none"> تخنیکي سندونه باید د پروژې خپرولو څخه مخکې د تخنیکي ټیم له خوا وارزول شي. د ځمکې د استملاک ستونزې باید د پروژې د چمتووالي پرمهال و ارزول شي ترڅو د پلي کېدو پرمهال د ځنډ لامل نه شي. د امکان تر کچې، د ځایی ټولنې غوښتنې باید د پروژې د ډیزاین په مرحله کې په نظر کې ونیولې شي ترڅو د پروژې د پلي کېدو په جریان کې د ځنډ لامل نه شي. 	<ul style="list-style-type: none"> د وخت ۵۲ سلنه زیاتوالی (د دې راپور د لیکلو پر مهال) د امنیتي گواښونو له امله د ډاډمنتیا ټیم ونه شوی کولی د پروژې له ساحې لیدنه وکړي. 	<ul style="list-style-type: none"> د موادو د کمیت په بیل (BoQ) کې تېروتنې چې د پروژې د بیا داوطلبی لامل شوې د داوطلبی پروسې ۱۵ میاشتې وخت ونیولو چې تدارکاتي اقداماتو پر خلاف ډېر وخت دی.

۳،۱،۴ په تخار کې د ۱۲ مترو په اوږدوالي د پل جوړول

د ۲۰۱۶ کال د سپټمبر په ۲۹مه (۱۳۹۵/۷/۹) د دې پروژې تدارکاتي پروسه پیل شوه. شپږو داوطلبانو د داوطلبی سندونه ترلاسه کړل او یوازې درېو یې د داوطلبی د ۲۰۱۶ کال د اکتوبر ۱۰مې نېټې په پرانیست غونډه کې کډون وکړ. په پایله کې د شغفان ساختماني

شرکت د ۷۰۷۴۰۰۵ افغانیو تر ټولو ټیټ نرخ په وړاندې کولو د وړ داوطلب په توگه اعلان او پروژه د ترانسپورت وزارت او هوايي چلند ادارې "سړک ته د لاسرسي ملي پروگرام" (NRAP) ادارې له لارې د ۲۰۱۶ کال د نومبر په ۲۸مه (۱۳۹۵/۹/۲۹) ورکړل شوه.

د ۲۰۱۹ کال د جولای په نهمه نېټه د سرچینو، موضوعاتو روښانولو، د کاري پروگرامونو د تائید، او نورو ترتیباتو په موخه، د کار له پیل څخه مخکې له قراردادي سره وکتل شول. د پروژې ساختماني کار د ۲۰۱۶ کال د ډسمبر په ۱۹مه (۱۳۹۵/۹/۲۹) پیل شو. که څه هم د ۲۰۱۷ کال د اکتوبر په ۲۹مه قراردادي ته د کار د ټکني سرعت له امله د NRAP ادارې له خوا خبرداری ورکړل شوی و، خو ساختماني کارونه پرته له ځنډه او په ټاکلې نېټه د ۲۰۱۷ کال د ډسمبر په ۱۹مه پای ته ورسېدل. بالاخره پروژه د مسوولیت له ۳۶۵ ورځنی دورې وروسته د ۲۰۱۸ کال د ډسمبر په ۲۹ تسلیم کړی شوه.

د ستونزو او وړاندیزونو موارد

وړاندیزونه	د پلي کېدو اړوند ستونزې	تدارکاتي ستونزې
<ul style="list-style-type: none"> د تدارکاتي ادارو له خوا له هغو داوطلبانو سره د فیډبک ناستې جوړول چې د داوطلبی په پراښت غونډه کې یې گډون نه و کړی، تر څو د دوی د نه گډون په دلیل پوه شي. د دوی له خوا فیډبک ښایي د سیالی کچه او په راتلونکي پروسه کې روټیا ته وده ورکړي. د ترانسپورت وزارت قرارداد پانوی ته د پروژې د بشپړېدو د سند وړکولو مخکې باید د پروژو تحنیکي او چاپیریالي شرایط وارزوي. د تدارکاتي ادارې او قراردادي تر منځ د قراردادي سمونونو د تطبیق رسمي کول او د مناسب عملي کېدو تضمین. 	<ul style="list-style-type: none"> د پروژې د پلي کېدو په جریان کې د سپلاوونو انډېبنې او ننگونې را منځته کړې. کیندل شوې خاورې د اوبو مخه بنده او د اوبو د جریان لوری یې بدل کړ. په پایله کې سپلاو پروژې ته نږدې د جومات یوه برخه زیانمنه کړه او اوبو یوه عامه څاه یې په بشپړه توگه له منځه یوړه. سره له دې چې قراردادي د جومات زیانمنه شوې برخه جوړه کړه او له خلکو سره یې د نوي څاه کیندلو ژمنه وکړه، خو له بده مرغه قراردادي د پروژې د بشپړېدو د سند ترلاسه کولو وروسته د څاه له کیندلو پرته ولاړ. 	<ul style="list-style-type: none"> د داوطلبی په پراښت غونډه کې د درېیو داوطلبانو د نه گډون لامل د ډاډمنتیا ټیم ته نه دی روښانه او نورې پلټنې ته اړتیا لري. د دې پروژې د داوطلبی موده درې میاشتې ده چې د تدارکاتي مقرراتو سره مطابقت لري.

۱۳ شکل: د سیمې له خلکو سره د ۱۲ مترو په اوږدوالي د کانکریټي پیل جوړېدو په هکله مرکه

۱۳ شکل: په تخار ولایت کې د ۱۲ مترو په اوږدوالي د کانکریټي پیل جوړېدل

٤،١،٤ د هرات - چغچران سړک د دويم فاز ډيزاين او جوړول

د سيالی ټيټه کچه د دې لامل شوه چې د دې پروژې د تدارکاتو د اعلانېدو چاره درې ځله له ناکامۍ سره مخ شي. په لومړي ځل د ٢٠١٣ کال د اکتوبر په ٢٠مه (١٣٩٢/٧/٢٨) دوو شرکتونو د دې پروژې لپاره داوطلبې وکړه. د اورزې راپور د افغانستان د بيا رغونې او پرمختګ خدماتو (ARDS^{٣٧}) ته وسپارل شو خو تدارکاتي ادارو فيډبک ترلاسه نه کړ. په وزارت کې د ٢٠١٤ کال د مې ١٨مې نېټې (١٣٩٣/٢/٢٨) په غونډه کې د دې پروژې د بيا اعلانېدو پرېکړه وشوه. د دويم ځل لپاره يوازې دوو شرکتونو د داوطلبۍ په پرانيستغونډه کې گډون وکړ او يو وار پرېکړه وشوه چې پروژه دې بيا داوطلبۍ ته وړاندې شي. د ٢٠١٤ کال د اکتوبر په ١٥مه (١٣٩٣/٧/٢٣) پروژه د درېيم ځل لپاره اعلان شوه او يوازې يوه شرکت په داوطلبۍ کې گډون وکړ چې دا کار د ٢٠١٥ کال د جلاي په ٢١مه (١٣٩٤/٤/٣٠) نېټه د څلورم ځل لپاره د پروژې د بيا اعلانېدو سبب شو.

د ٢٠١٥ کال د آگسټ په ٢٦مه (١٣٩٤/٦/٢٤) نېټه يوازې يوه شرکت د داوطلبۍ په غونډه کې گډون وکړ او و ارزول وشو. د ارزونې راپور د ملي تدارکاتو کميسيون ته وسپارل شو او د ٢٠١٦ کال د جنورۍ په ١١مه (١٣٩٤/١٠/٢١) د ملي تدارکاتو په کميسيون کې پرېکړه وشوه چې دا پروژه له سره وڅېړل شي. تبصرې او نظرونه بيا چک او د ٢٠١٦ کال د جنورۍ په ٣٠مه (١٣٩٤/١١/١٠) د ملي تدارکاتو کميسيون ته د منظورۍ لپاره واستول شول. د ٢٠١٦ کال د اپرېل په ١٦مه (١٣٩٥/١/٢٨) نېټه تخنيکي راپور په مشروط ډول د ملي تدارکاتو کميسيون له خوا د ٩٣٧ گڼې فرمان له لارې منظور شو، په دې شرط چې د شرکت مالي وړاندیز چې د تدارکاتي ادارې له خوا ارزول شوی و، ښاغلي قیومي او اقتصاد وزارت ته به د منظورۍ لپاره استول کېږي. بالاخره، د ٢٠١٦ کال د جون په ٢١مه تړون د وینکو امتياز ساختماني شرکت ته د ٩١١، ٠٧٧، ٤٦٣، ٤ افغانیو په ارزښت ورکړل شو.

د ډاډمنتيا ټيم د کتابتونې بياکتني پرمهال د پروژې په وخت/لگښت/کاري ساحه (محدوده) کې هېڅ بدلون را نه وستل شو. د شته سندونو پر بنسټ، ساختماني کار روان دی. وروستي راپورونه د پروژې ٣٦ سلنه فزيکي او ٦٩، ٢٧ سلنه مالي پرمختګ په گوته کوي چې دا د دې څرگندويي کوي چې پروژه له مهالوېش څخه ١٠ سلنه وروسته پاتې ده. د امنيتي گواښونو له امله د ډاډمنتيا ټيم ونه شو کولای د پروژې ساحه و ويني.

د ستونزو او وړاندیزونو موارد

وړاندیزونه	د پلي کېدو اړوند ستونزې	تدارکاتي ستونزې
<ul style="list-style-type: none"> تدارکاتي ادارې باید له اعلانېدو مخکې پروژې تحلیل کړي او دا و ارزوي چې آیا دوی کولای شي وړ داوطلب ورته پیدا کړي که نه. دا کار به د پروژې په وړو برخو د وپشلو په پرېکړه کې مرسته وکړي او د داوطلبۍ په پروسه کې به د ځنډ مخنیوی وکړي. د هغو پروژو په BoQ کې یو توکي اضافه کېدای شي چې له امنيتي گواښونو سره مخامخ دي. دا کار به قرارداديان وهڅوي چې د پروژه لپاره داوطلبې وکړي 	<ul style="list-style-type: none"> د امنيتي گواښونو له امله د ډاډمنتيا ټيم ونه شو کولای د پروژې ساحه و ويني. 	<ul style="list-style-type: none"> د وړ داوطلب موندلو لپاره د پروژې لپاره څلور ځله داوطلبې وشوه. د ټيټي سيالی لامل د تدارکاتي ادارو له خوا د لوړو شرايطو اېښودل بلل شوی (ورته پروژه، کلنی ادلون بدلون او مالي صورت حساب). د وړ داوطلب څخه د ورته پروژې د تجربې غوښتل د داوطلبۍ له سند سره مطابقت نه لري او د تړون د شرايطو او معيارونو په ١، ٣، ٢ برخو کې د وضع شوو شرايطو څخه کم دي. د داوطلبۍ پروسې نږدې ٣٣ مياشتې وخت ونيو.

ARDS^{٣٧} مختلفو وزارتونو او دولتي ادارو ته د توکو، کارونو، سلا مشورو او خدماتو د برابرولو په برخه کې د تدارکاتو د اسانتيا خدمتمرکزي برابر وونکي و. دا ادراه د ٢٠١٥ کال د مارچ په څلورمه نېټه د ملي تدارکاتو له ادارې سره يوځای کړی شوه.

٥،١،٤ له پل حصار څخه د پنجشېر تر خاواک ولسوالۍ پورې د سرک د لومړۍ برخې سفالټ کول

د دې پروژې تدارکاتي چاره د ٢٠١٨ کال د اپرېل په ١١ مه (١٣٩٧/١/٢٢) پيل شوه. پروژه د ٢٠١٨ کال د اپرېل په ٢٥ مه (١٣٩٧/٢/٥) اعلان او د داوطلبۍ اعلان دوه ځله وغځول شو، خو يوازې يوه شرکت د ٢٠١٨ کال د جون په ١٣ مه (١٣٩٧/٣/٢٣) نېټه په داوطلبۍ کې گډون وکړ. د افغانستان د تدارکاتو د کړنلارې (طرزاعمل) د ٥٤ شمېرې حکم د پنځمې برخې له مخې، کله چې په داوطلبۍ کې له درېيو (٣) څخه کم داوطلبان گډون وکړي، تدارکاتي اداره مکلفه ده د يوه داوطلب سره د داوطلبۍ پروسې د مخته وړلو لپاره د اعطا آمر منظوري واخلي. په پايله کې د ٢٠١٨ کال د جون په ١٩ مه (١٣٩٧/٣/٢٩) د ترانسپورت وزارت په رسمي توگه وويل چې "د شرکت نرخ ډېر لوړ دی او يوازې يوه داوطلب په داوطلبۍ کې گډون کړی، نو پروژه بيا اعلان کړی." د پروژې بيا داوطلبۍ ته سپارلو پروسه د ٢٠١٨ کال د جون په ٣٠ مه (١٣٩٧/٣/٩) پيل او د داوطلبۍ پرانيست غونډه د ٢٠١٨ کال د آگسټ په ١١ مه (١٣٩٧/٥/٢٠) جوړه او درېيو داوطلبانو پکې گډون وکړ. د ارزونې کمېټې خپل کار د ٢٠١٨ کال د آگسټ په ١٢ مه (١٣٩٧/٥/٢١) پيل او د ٢٠١٨ کال د اکتوبر په ١٧ مه (١٣٩٧/٧/٢٥) يې پای ته ورساوه. لکه څنگه چې د وړ داوطلب په هکله د تدارکاتي ادارې وړانديز واضح نه و، د ملي تدارکاتو ادارې د ترانسپورت وزارت غوښتنه رد کړه. د ٢٠١٨ کال د نومبر په ١٠ مه (١٣٩٧/٨/١٩) نېټه د ډاکټرهمايون قیومي په مشرۍ د بنسټيزو پروژو په هکله په ځانگړې غونډه کې د درېيم ځل لپاره د پروژې په اعلانېدو پرېکړه وشوه او په لائونو/برخو د پروژې د وېشنې وړانديز غوښتنه وشوه. د دې راپور د ليکلو پر مهال، پروژه په تدارکاتي پروسه کې ده. د داوطلبۍ په سند کې د سختو شرايطو وضع کېدو له امله وزارت ونه توانېد وړ داوطلب پيدا کړي. د پروژې اټکلي لگښت ١،٤٠٠،٠٠٠،٠٠٠ افغانۍ (١٤،٩٤ ميليون ډالر) دی.

د ستونزو او وړانديزونو موارد

وړانديزونه	د پلي کېدو اړوندې ستونزې	تدارکاتي ستونزې
<ul style="list-style-type: none"> تدارکاتي ادارې بايد پروژې له اعلانولو مخکې تحليل کړي او دا وارزوي چې آيا کولای شي وړ داوطلب ورته پيدا کړي که نه. دا به په لائونو/برخو د پروژو په وېشلو او له ځنډ څخه په مخنيوي کې مرسته وکړي. 	<ul style="list-style-type: none"> پروژه په تدارکاتو کې ده 	<ul style="list-style-type: none"> پروژه درې ځله داوطلبۍ ته سپارل شوې وه د داوطلبۍ موده ٨ مياشتې وه، چې دا بڼه چاره نه گڼل کېږي. د داوطلبۍ په سند کې د سختو شرايطو وضع کولو له امله د سپالۍ ټيټه کچه

٤،٢ د اوبو او انرژۍ وزارت

١،٢،٤ د نهر شاهي سربند او کانال جوړول

د هند حکومت د نا اختياري مالي مرستې څخه په گټنې د اوبو او انرژۍ وزارت د دې پروژې د مناقصې پروسه د ٢٠١٥ کال د فبروري په ١٠ مه (١٣٩٣/١١/٢١) پيل کړه. د داوطلبۍ لومړۍ مرحله په اقتصاد وزارت کې د افغانستان د بيا رغونې او پرمختگ خدماتو (ARDS) په دفتر کې د ٢٠١٥ کال د مارچ په ٢٩ مه نېټه (١٣٩٣/٠١/٩) د ملي رقابتي داوطلبۍ (NCB) میتود له لارې وشوه. په ټوله کې ٢٢ داوطلبانو د داوطلبۍ په پرانيست غونډه کې گډون وکړ چې درېيو شرکتونو شرايط پوره نه شوای کړای او له پروسې څخه و ایستل شول او ١٩ شرکتونه شاربټ لېسټ شول. لومړنی ټيټ نرخ لرونکی داوطلب د ٧،٩٥٣،٦٩٠ افغانیو نرخ په وړاندې کولو د ورته پروژې تجربې د نه شتون او د پروژې د اړينو تجهیزاتو پیرودلو د رسمي سند د نه وړاندې کولو له امله رد شو. په پايله کې پروژه د دويم ټيټ نرخ لرونکي شرکت ته چې د "رئيس خان ساختماني شرکت" و، د ٧،٩٨٥،٤٦٠ افغانیو ترون نرخ په ارزښت ورکړل شوه. لکه څنگه چې نرخ د لومړنۍ بودیجې څخه ٣٣،٣٢ سلنه ټيټ او ترون گټونکی دويم ټيټ نرخ لرونکی داوطلب و، د افغانستان د بيا رغونې او پرمختگ خدماتو دفتر په دې اړه د هند سفارت د منظوري غوښتنه وکړه.

د اوبو او انرژۍ وزارت، د ملي تداركاتو ادارې (NPA)^{۴۹} او اقتصاد وزارت ترمنځ ډېر رسمي ليكونه تبادله شول چې له ۱۰ مياشتو څخه ډېر وخت يې ونيو خو په دې موده كې كومه وروستۍ پريكړه ونه شوه او د شركتونو د داوطلبۍ د ضمانت نېټه پاى ته ورسېده. بالاخره، د اوبو او انرژۍ وزارت پرېكړه وكړه چې پروژه بيا اعلان ته وركړي او پروسه يې د ۲۰۱۶ كال د مارچ مياشتې په لومړۍ نېټه (۱۳۹۴/۱۲/۱۱) پيل كړه او پنځو داوطلبانو په دې داوطلبۍ كې برخه واخيسته. پروژه د ۲۰۱۶ كال د جون مياشتې په ۲۷مه نېټه (۱۳۹۵/۴/۷) د ۸،۸۱۱،۶۰۳ افغانينو په ارزښت نجات تلات ساختماني او سرک جوړولو شرکت ته وركړل شوه.

د دې پروژې اصلي موخه د ۱۰۰۰ هكتاره کرنيزې ځمكې لپاره د اوبو زېرمه كول او د سېلاوونو پر وړاندې د کرنيزو ځمکو او استوگنې كورونو خوندي كول وو. د پروژې موده ۳۰ اوونۍ وه (د ۲۰۱۶ كال د جون ۲۹ - د ۲۰۱۷ كال د جنوري ۲۸) (د ۱۳۹۵/۴/۹ تر ۱۳۹۵/۱۱/۹). پروژه په ټاكلي وخت پاى ته ورسېدو خو د موادو كميت په بېل (BoQ) كې د تېروتنو له امله په ټوليز قيمت كې ۵،۷۳ سلنه كمښت راغى چې په دې سره د پروژې وروستى ټوليز قيمت ۸،۳۰۶،۴۰۲،۴ افغانۍ شو.

د ستونزو او وړاندیزونو موارد

وړاندیزونه	د پلي كولو ستونزې	د تداركاتو ستونزې
<ul style="list-style-type: none"> تداركاتي ادارې بايد خپلې داخلي او بهرنۍ همغږۍ او د اړيكو ستراتيژيو ته وده وركړي. د ټكنالوژۍ معرفي كول او په پروسه كې د نمونو [ټېمپلېټونو] كارول دې موخې ته په رسېدو كې مرسته كولاى شي. د ډاډمنتيا ټيم له لوري د اسنادو تحليل ښيي چې عامه ادارې هېڅكله د برېښناليك له لارې نه دي په اړيكه كې شوي. د برېښناليك كارول كولاى شي د پام وړ وخت را كم او د پرېكړې نيولو پروسه گړندۍ كړي. د پروژې په چمتووالي كې بايد د موادو د كميت بېله (BoQ) ارزونه شامله شي. 	<ul style="list-style-type: none"> په پروژه كې ځينې نيمگړتياوې ليدل شوې لكه د كانكربټ ناسمه اچونه او نامناسبه سنگ كاري. پر دې سربېره، د كانال لورې (مسير) د ټولنيزو ستونزو له امله بدل شو چې د پروژې له نقشې سره سمون نه لري. د كانال ساتنه (حفظ او مراقبت) له پامه غورځول شوى او پاملرنې ته اړتيا لري. 	<ul style="list-style-type: none"> د مناقصې پروسې ۱۶،۵ مياشتې وخت ونيولو. د روينانه اړيكو نشتون او پېچلې اداري پروسې داوبو او انرژۍ وزارت او د ملي تداركاتو ادارې ترمنځ د غلط فهمۍ لامل شوه. د ډاډمنتيا ټيم د څه باندې ۶۰۰ پاڼو په شاوخوا كې سندونو ته لاسرسى درلود چې ۱۰۰ لاسليكونه او ټاپې ورباندې لگېدلې وې. دا پروسه د خصوصي سكتور لپاره خورا مايوسوونكې وه. ۱۹ شركتونو د ۱۰ مياشتو لپاره انتظار وكړ او د هغوى د داوطلبۍ ضمانت نېټه پاى ته ورسېده او هېچا يې مسووليت ونه مانه. پر دې سربېره، يوه ساختماني شركت په لومړي پړاو كې شرايط پوره كړل خو له كوم دليل پرته له پروسې و ايستل شو. د دې پروژې د بيا مناقصې پروسه د تداركاتو قانون او خصوصي سكتور حقوقو خلاف ده.

^{۴۹} د ملي تداركاتو ادارې سره د افغانستان د بيارغونې او پرمختگ خدماتو دفتر په يو ځاى كېدو سره د دې پروژې د ارزولو پروسه د ملي تداركاتو ادارې له خوا پر مخ يوړل شوه.

۱۶ شکل: د افغانستان د ساختماني سکتور د نوبت د ساحوي څېړنې د ډاډمنتيا ټيم د پروژې د ځانگړو برخو د اندازه کولو پر مهال

۱۰ شکل: د کانال په C-C برخه کې د ۱۵ سانتي متره ډبل والي په اندازه کانکريټ پيسېدلی چې ښايي لامل يې د جوړونې پر مهال ناسمه پاملرنه وي.

۲،۲،۴ د لوی کارپز سيند د څنډو د استنادي دېوال بيا رغونه

د ۲۰۱۶ کال د اکتوبر په نهمه د دې پروژې د تدارکاتو پروسه پيل شوه. ۱۰ شرکتونو د داوطلبۍ سندونه ترلاسه کړل او شپږو داوطلبانو د ۲۰۱۶ کال د نومبر په نهمه نېټه د داوطلبۍ په پرانيستغونډه کې گډون وکړ. د مناقصې له درې مياشتنۍ پروسې وروسته د ارزونې کميټې د راک-بونډ ساختماني شرکت د ۳،۳۳۰،۵۲۳ افغانيو د تر ټولو ټيټ نرخ په وړاندې کولو سره وړ او په شرايطو برابر شرکت وټاکلو. د نړيوال بانک د (ARTF)-۰۱۲۰۲۹-۱۲۰۲۹(AF/IDA)/TF-۶۸۱-H شمېرې مالي مرستې په کارولو سره د اوبو او برېښنا وزارت تړون د NCB تدارکاتي پروسې له لارې د ۲۰۱۶ کال د ډسمبر په څلورمه د راک-بونډ ساختماني شرکت ته ورکړ. د تړون موده د سپللو/هوا خرابوالي له امله او د سيمې د خلکو/بزرگانو د ستونزو/شخړو د حل لپاره د درې مياشتنۍ دورې په گډون ۱۰ مياشتې وه (د ۲۰۱۶ کال د ډسمبر ۴ - د ۲۰۱۷ کال د اکتوبر ۱۳). د ختم حقيقي نېټه د ۲۰۱۸ کال د جنوري ۱۲ ته وغځول شوه چې په وخت کې ۳۰ سلنه زياتوالی ښيي. د دې څنډ لامل د پروژې په ساحه کې امنيتي گواښونه وو. بالاخره دا پروژه د ۲۰۱۸ کال د جنوري په ۱۰ مه په ټاکلې بودیچې تسليم شوه.

د ستونزو او وړاندیزونو موارد

د تدارکاتو ستونزې	د پلي کولو ستونزې	وړاندیزونه
<ul style="list-style-type: none"> د تدارکاتو په پروسه کې کومه لويه اندېښنه نه تر سترگو کېږي. 	<ul style="list-style-type: none"> د ۳۰ سلنه زياتوالی (څنډ) د پلي کېدو پر مهال امنيتي ستونزې د امنيتي ستونزو له امله د ډاډمنتيا ټيم ونه شوی کولی چې د پروژې له ساحې څخه ليدنه وکړي. 	<ul style="list-style-type: none"> تبصره نشته

۳،۲،۴ د تحت حقان-۱ سيند د څنډو د ساتنې (تحکيم) طرحه

دا پروژه د نړيوال بانک له خوا تمويلېږي. د اوبو او انرژۍ وزارت د ملي رقابتي داوطلبۍ (NCB) تدارکاتي پروسه د ۲۰۱۶ کال د اکتوبر په نهمه نېټه (۱۳۹۵/۰۷/۱۸) پيل کړه. ۱۵ داوطلبانو د داوطلبۍ سندونه ترلاسه او ۷ داوطلبانو د ۲۰۱۶ کال د نومبر په اتمه نېټه د مناقصې په غونډه کې گډون وکړ. د داوطلبۍ له دوه مياشتنۍ پروسې وروسته تړون لومړي داوطلب [د راک بونډ ساختماني شرکت] ته تر ټولو په ټيټه بيه د ۳۸۱،۰۲۳ امریکايي ډالرو (۱۴۷،۵۱۸، ۲۵ افغانيو) په ارزښت ورکړل شو.

د پروژې موده د سپللوونو/هوا خرابوالي او د خلکو/بزرگانو د اړتياوو/شخړو د حل لپاره د درې مياشتنۍ څنډ په گډون، ۳۹۰ ورځې (د ۱۳ مياشتو په شاوخوا) وه. د کار د پيل نېټه د ۲۰۱۶ کال د ډسمبر ۲۴مه او د ختم اټکلي نېټه يې د ۲۰۱۸ کال د جنوري ۱۸ مه وه. خو

قراردادي د ژمي موسم له امله د ۲۰۱۷ کال د نومبر په ۱۴ مه د درېيو مياشتو وخت غځولو غوښتنه وکړه او ژمنه يې وکړه چې دا پروژه به د ۲۰۱۸ کال د جون په ۲۰ مه بشپړوي. د اوبو او انرژۍ وزارت د دې بدلون (وخت غځولو) غوښتنه منظره نه کړه.

په داسې حال کې چې پروژې ۷۳ سلنه حقيقي فزيکي پرمختگ درلود، د بلخ ولايت د پروژې د همغږۍ واحد (PCU) قراردادي ته په کارونو کې د ځنډ له امله خبردارۍ ورکړ. د دې ځنډ ترشا د لاملونو په اړه هېڅ سند د ډاډ وركولو ټيم ته وړاندې نه شو. په ورته وخت کې، د پروژې فعاليتونه او کاري پرمختگ په مزارشريف کې د پروژې د همغږۍ واحد له خوا کمزوري، نه رضايتمند لرونکي او د نه منلو وړ وبلل شول. د پروژې د همغږۍ واحد د پروژې د لغوه کولو غوښتنه وکړه؛ خو د مسئلې د حل لپاره نه قراردادي او نه هم د اوبو او انرژۍ وزارت کوم اقدام وکړ. د ډاډ وركولو ټيم سيمه وکتله او د سيمې له خلکو^{۲۰} او د سمنگان له چارواکو^{۲۱} سره يې مرکه وکړې. په پايله کې د ډاډ وركولو ټيم ومونده چې قراردادي دغه پروژه تر ختمېدو مخکې پرېښي او د وخت د ۱۵۷ سلنه زياتوالي (ځنډ) اصلي لامل د قراردادي ټيټ مالي ظرفيت وبلل شو.

د ستونزو او وړاندیزونو موارد

وړاندیزونه	د پلي کولو ستونزې	د تدارکاتو ستونزې
<ul style="list-style-type: none"> • ساختماني شرکتونه د وخت زياتېدو (ځنډ) د مخنيوي لپاره بايد د پروژې د مديريت برخې ته پاملرنه وکړي • تدارکاتي ادارې يا نهادونه بايد د کیفیت اړوندو ستونزو د مخنيوي لپاره د څارنې ميکانيزم ته وده ورکړي. • د پروژې په چمتووالي کې بايد د قرارداديانو د مالي ظرفيت ارزونه شامله شي. 	<ul style="list-style-type: none"> • د وخت ۱۵۷ سلنه زياتوالي (ځنډ). کیفیت ټيټ بلل شوی او همدارنگه له ساحې څخه د ډاډمنتيا ټيم د ليدنې پر مهال هم تر سترگو شوی. • د کیفیت اړوندې ستونزې لکه د پرکاري موادو کېناستل او کمزورې قالب بندي د پروژې په اوږدو کې تر سترگو شوې. • د قراردادي کمزورۍ فعاليت او له بشپړېدو مخکې د پروژې پرېښودل. • د وخت د ۱۵۷ سلنه زياتوالي (ځنډ) تر شا اصلي لامل د قراردادي ټيټ مالي ظرفيت بلل شوی دی. 	<ul style="list-style-type: none"> • قراردادي څو ځله ژمنه وکړه چې د پروژې کارونه به پيلوي؛ خو له مکلفيتونو سره سم يې عمل ونه کړ. په پايله کې د ۲۰۱۸ کال د نومبر په پنځمه نېټه تخنيکي ټيم د تړون له اداري ټيم څخه وغوښتل چې له راک بونډ شرکت سره تړون لغوه کړي، خو دا تړون لا تر اوسه لغوه شوی نه دی او دا کار د تړون له شرايطو سره په ټکر کې دی.

۱۸ شکل: په استنادي دېوال کې بې کیفیته کار تر سترگو کېږي

۱۷ شکل: د وروستي سپلاو له امله د پروژې په ۰۰+۰ موقعيت کې د استنادي دېوال ځينې برخې زيانمنې شوې

^{۲۰} د ټولني پرمختگ شورا غړي

^{۲۱} رحمت الله افغلي، د اوبو او انرژۍ وزارت د اوبو لگولو رياست د زون آمر، د ۲۰۱۹ کال د جولای په ۱۷ نېټه

د ۴،۲،۴ د خان آباد د دويم بند مشرح ډيزاين او جوړول

د ۲۰۱۶ کال د فبروري په ۲۹مه (۱۳۹۴/۱۲/۱۰) د اوبو او انرژۍ وزارت د ملي تدارکاتو له کميسيون څخه وغوښتل چې د تدارکاتو پروسه منظور او د خان آباد د پروژې په گډون د شپږو بندونو لپاره بوديجوي کوډ ځانگړی کړي، ځکه دا د ۲۰۱۶ (۱۳۹۰) کال په مالي پلان کې شامل نه وو. د ۲۰۱۶ کال د مارچ په ۱۲مه (۱۳۹۴/۱۲/۲۲) د ملي تدارکاتو کميسيون پروژې منظورې او د دې پروژو د تړونونو د پروسو د ژر تر ژره پيلېدو امر يې وکړ. د مالي له وزارت څخه غوښتل شوي و چې بوديجه د امريکايي مشارکت صندوق څخه چمتو کړي. وروسته د اوبو او انرژۍ وزارت د خان آباد د دويم بند د مشرح ډيزاين او جوړولو پروژې د تدارکاتو پروسه پيل کړه، ياد بند د کندوز ولايت په خان آباد ولسوالۍ کې دی. د لومړي ځل لپاره ۱۳ داوطلبانو د داوطلبۍ سندونه ترلاسه کړل او يوازې ۳ داوطلبانو د داوطلبۍ په پرانيستغونډه کې گډون وکړ. د عمران انرژي ساختماني شرکت د انټرنشنل هولډينگ گروپ سره په گډه چې درېيم ټيټ نرخ لرونکي داوطلبان وو، شرايط يې پوره کړل او د دوی ټوليز قراردادي نرخ ۲۴،۸۲۵،۳۴۵ امريکايي ډالر و. خو د ملي تدارکاتو کميسيون د مناقصې لومړۍ پروسه د لاندې لاملونو له امله لغوه کړه: الف) محدودې داوطلبۍ (LB) ته د تدارکاتو د ميتود بدلول او د ښه رقابت لپاره په واضح توگه د شرايطو تعريف، ب) د ارزونې په کميته کې بايد داسې ماهر خلک شامل شي چې د پروژې اړوندو مسئلو په اړه تخنيکي پوهه لري، او ج) د مناقصې په پروسه کې بايد د داوطلبۍ څخه مخکې ناسته وشي ځکه دا لويه پروژه ده.

د بيا مناقصې پروسه د ۲۰۱۷ کال د فبروري په شپږمه (۱۳۹۵/۱۱/۱۸) د محدودې نړيوالې داوطلبۍ (LIB) له لارې پيل شوه. په پايله کې پنځو شرکتونو د داوطلبۍ سندونه ترلاسه کړل او يوازې يوه شرکت د داوطلبۍ په پرانيستغونډه کې برخه واخيسته. پروژه د ۲۰۱۸ کال د اپرېل په ۱۶مه (۱۳۹۷/۱/۲۷) د وروستۍ منظورۍ لپاره د ملي تدارکاتو کميسيون ته وسپارل شوه. د ملي تدارکاتو کميسيون د ۲۰۱۸ کال د جون په ۱۳مه (۱۳۹۷/۳/۲۳) پروژه په دې شرط منظور کړه چې شرکت به د لوړ کيفيت ډاډ ورکوي. په پايله کې تړون د ۲۰۱۸ کال د اکتوبر په ۱۴مه د تدارکاتو LIB پروسې له لارې لېنکو انفراتېک شرکت ته د ټولټال ۲۵،۳۱۲،۵۰۰ امريکايي ډالرو په ارزښت ورکړل شو.

د اټکل شوي لگښت (۲۱،۲۷۰،۰۰۰ امريکايي ډالرو) او قراردادي لگښت (۲۵،۳۱۲،۵۰۰ امريکايي ډالرو) تر منځ شاوخوا ۴،۰۴۲،۵۰۰ ډالره (۱۹٪) توپير شته. د بيا مناقصې په پروسه کې لوی انحرافونه شته دي. تدارکاتي ادارو د لوړ کيفيته کار د تضمين غوښتنه وکړه چې د تدارکاتي مقرراتو خلاف ده او د تدارکاتو پروسې ډېر وخت ونيولو ځکه د تدارکاتو ميتود LIB دی. د ملي تدارکاتو ادارې په دې اړه خپلې اندېښنې درلودې، خو د ملي تدارکاتو کميسيون د دې اندېښنو له اورېدو پرته پروژه منظور کړه. د ملي تدارکاتو ادارې عمده اندېښنې دا وې:

۱. د شرکت مالي ستونزې
۲. د وړاندیز شوي شرکت افلاس

د ستونزو او وړاندیزونو موارد

د تدارکاتو ستونزې	د پلي کولو ستونزې	وړاندیزونه
<ul style="list-style-type: none"> • د سيالۍ [رقابت] ټيټه کچه • يوازې يوه داوطلب د پروژې لپاره داوطلبی وکړه. • د مناقصې موده ۲۸ مياشتې وه چې ډېره اوږده موده ده. • د شرکت د ظرفيت او افلاس په اړه د ملي تدارکاتو اندېښنو ته د ملي تدارکاتو کميسيون له خوا پاملرنه ونه شوه. 	<ul style="list-style-type: none"> • د دې راپور • ليکلو پرمهال د پروژې حقيقي کار لاندې پيل شوی. 	<ul style="list-style-type: none"> • د اوبو او انرژۍ وزارت بايد د افغانستان د تدارکاتو قانون او مقررات په کلکه تعقيب کړي، د ارزونې کميټې له وړاندیز شوي شرکت څخه وغوښتل چې د افغانستان تدارکاتي مقرراتو خلاف د با کيفيته کار تضمين وړاندې کړي چې دا کار د افغانستان د تدارکاتو له قانون سره په ټکر کې دی. دا پروژه د ملي تدارکاتو ادارې له خوا تسهيل شوې او د ملي تدارکاتو کميسيون له لارې منظور شوې ده.

۵،۲،۴ د چهار برجك كانال بيا جوړول

دا پروژه د هند دولت له لوري تمويلېږي. د اوبو او انرژۍ وزارت د ملي رقابتي داوطلبې (NCB) تدارکاتي پروسه د ۲۰۱۶ کال د اګسټ په ۲۱ مه پيل کړه. پنځو داوطلبانو د داوطلبې سندونه ترلاسه کړل خو يوازې څلورو داوطلبانو په پروسه کې گډون وکړ. د دې پروژې لپاره د هند سفارت له خوا شوې مالي مرسته ۱،۰۰۰،۰۰۰ امريکايي ډالر وه خو د وړ او په شرايطو برابر داوطلب نرخ ۱،۰۳۷،۳۸۹،۵۸۲ امريکايي ډالر و. لکه څرنګه چې د وړ داوطلب نرخ د شوې مالي مرستې څخه لوړ و نو د اوبو او انرژۍ وزارت دا خبره د اقتصاد وزارت له لارې د هند له سفارت سره شريکه کړه. سفارت د مرستې زياتول رد کړل او ويې ويل چې دوی يوازې د ۱،۰۰۰،۰۰۰ امريکايي ډالرو ټاکل شوې مالي مرسته وړ او په شرايطو برابر شرکت ته ورکولای شي. دا خبره په رسمي توګه د تائيد يا رد لپاره له وړ شرکت سره شريکه شوه. په پايله کې شرکت د ۱،۰۰۰،۰۰۰ امريکايي ډالرو په ارزښت تړون ومانه.

د ۲۰۱۷ کال د جنوري په اوومه (۱۳۹۵/۱۰/۱۸) د اوبو او انرژۍ وزارت، تړون د ټولټال ۶۷،۰۰۰،۰۰۰ افغانينو (۱،۰۰۰،۰۰۰ امريکايي ډالرو) په ارزښت اتحاد کاروان ساختماني او سپرک جوړولو شرکت ته ورکړ. دا پروژه چې اوږدوالی يې ۸۱ ۳۴ متره دی، موخه يې د ۲۴۰۰۰ هکتاره کرنيزې ځمکې خړوبول او د ۴۰۰۰ کورنيو لپاره د کرهڼيزو آسانتياوو برابرول وو.

د پروژې موده ۱۱ مياشتې (د ۲۰۱۷ کال د جنوري ۱۱ - د ۲۰۱۷ کال د ډسمبر ۱۳) (۱۳۹۵/۱۰/۲۲ تر ۱۳۹۶/۹/۲۲) وه او د نيمګړتيا د مسووليت دوره يې يو کال وه. د ۲۰۱۷ کال د مارچ په ۲۵مه (۱۳۹۶/۱/۵) قرارداد يې د اضافي کيندنې د کارونو لپاره د ۳۰ سلنه اضافي لګښت غوښتنه وکړه. د اوبو او انرژۍ وزارت يو تخنيکي ټيم د اضافي کارونو د تصديق لپاره واستاوه. دغه ټيم اضافي کارونه تصويب کړل مګر د اوبو او انرژۍ وزارت د تدارکاتو رياست د لاندې دليلونو له امله د قراردادي غوښتنه رد کړه:

۱. د کوم اضافي کار له کولو مخکې د لګښت زياتوالي په اړه د مالي مرسته کوونکي [ډونر] منظوري حتمي ده.
۲. د پروژې په کاري ساحه (محدوده) کې د هر ډول بدلون لپاره د اوبو او انرژۍ وزارت منظوري اړينه ده چې نه وه ترلاسه شوې.
۳. له ۲۵ سلنه څخه ډېر اضافي کار نوي تړون ته اړتيا لري چې د قراردادي له خوا ورته پاملرنه نه وه شوې. بالآخره، دا پروژه د ۱۳۹۶ کال د ليندۍ (قوس) په ۱۸ مه په وخت او لګښت کې د زياتوالي له راتلو پرته بشپړه شوه.

د ستونزو او وړانديزونو موارد

وړانديزونه	د پلي کولو ستونزې	د تدارکاتو ستونزې
<ul style="list-style-type: none"> • خصوصي سکتور بايد خپل ظرفيت لوړ کړي او بايد په رايج قانون او مقرراتو پوه وي. • دا به له دوی سره له منظوري مخکې د اضافي کارونو د کولو په څېر د گواښونو په اداره کولو کې مرسته وکړي. • د افغانستان د ساختماني شرکتونو اتحاديه بايد د خپلو غړو لپاره د تدارکاتو قانون او پروژې پلي کولو په اړه د ظرفيت لوړولو روزنه ورکړي. 	<ul style="list-style-type: none"> • د امنيتي ستونزو له امله د ډاډمنتيا ټيم ونه شواى کولای چې د پروژې ساحه وويښي. 	<ul style="list-style-type: none"> • د مناقصې موده ۴ مياشتې وه چې د تدارکاتي شرايطو سره سمون لري. • د قراردادي او تدارکاتي ادارو ترمنځ د روښانه اړيکو د نشتوالي له امله اضافي کارونه د قراردادي له خوا شوي او د تدارکاتي ادارې د تخنيکي ټيم له خوا منظور شوي مګر د تدارکاتو رياست له خوا رد شوي او هېڅ تاوان نه دی ورکړل شوی.

۴،۳ د بنار جوړولو او ځمکو وزارت

وزارت د تدارکاتو پروسې او د تړون ورکولو شرايطو پورې اړوند معلومات نه دي شريک کړي؛ له همدې امله، د ډاډمنتيا ټيم د هغوی په پروژو کې د روټيا اړوندې ستونزې ونه شوی ارزولی. د ډاډمنتيا ټيم د پروژې د کيفيت او فعاليت ارزولو په موخه له ساحې څخه ډېره کمه ليدنه وکړه.

۱،۳،۴ په فيض آباد کې د اوبو رسولو سيستم جوړول

دا پروژه د آلمان دولت له خوا تمويل او د عمران هولډينگ گروپ سهامي شرکت سره يې تړون لاسليک شوی و. د دې پروژې ساختماني کارونه د قراردادي له خوا بشپړ شوي او په رسمي ډول د بنار جوړونې او ځمکې وزارت ته سپارل شوي ده. نږدې دوه کاله کېږي چې پروژه گټې اخيستنې ته سپارل شوي ده.

د ستونزو او وړانديزونو موارد

وړانديزونه	د پلي کولو ستونزې	تدارکاتي ستونزې
<ul style="list-style-type: none"> د پروژې منظمه ساتنه [حفظ او مراقبت] او که امکان ولري د وال بکسونو د ځای بدلول. د پروژې په چمتووالي کې بايد د ساحې وضعيت او د پروژې د موقعيت ارزونه شامله وي. 	<ul style="list-style-type: none"> په ډيزاين او پلي کولو کې د ستونزو له امله د وال بکسونو[هغه بکس چې د اوبو پايپونه پکې وصل کېږي] موقعيتونه مناسب نه دي او د سېلاوونو پر وړاندې خورزاينامنونکي دي. لکه څنگه چې بندونه د غرونو او غونډيو په لمنو کې دي، د سېلاو او ډبرو بڼو پيدو پر وړاندې د بندونو خوندي ساتلو لپاره هېڅ محافظتي دېوالونه نه شته. 	<ul style="list-style-type: none"> معلومات نه دي شريک شوي

نولسم شکل: د افغانستان د ودانيز سکتور د روټيا نوبټ کارکوونکي پروژه گوري، پر استنادي دېوالونو غور نه دی شوی.

شلم شکل: د دغې پروژې د ساتنې لپاره څوک نه دی گومارل شوی

۲،۳،۴ د مخکې چمتو شوو [پيش ساخت] قطعاتو جوړولو فابريکه

وړانديزونه	د پلي کولو ستونزې	تدارکاتي ستونزې
<ul style="list-style-type: none"> دولت بايد فابريکې ته وده ورکړي او خصوصي سکتور په دې برخه کې کار کولو ته وهڅوي. د پروژې په چمتووالي کې بايد د پروژې د پايښت ارزونه شامله وي. 	<ul style="list-style-type: none"> د پروژې په ساحه کې کومه لويه انډېبننه نه شته او له فزيکي پلوه کار د لوړ پوړو دولتي چارواکو په ځانگړي ډول د جلالتمآب ولسمشر له خوا د منظمې څارنې له امله د قناعت وړ دی. اوس مهال، فابريکه د مخکې چمتو شوو [پيش ساخت] قطعاتو د توليد لپاره محدودې سرچينې او خام مواد لري. له همدې امله د پروژې د دوام موضوع د انډېبننې وړ ده. 	<ul style="list-style-type: none"> معلومات نه دي شريک شوي

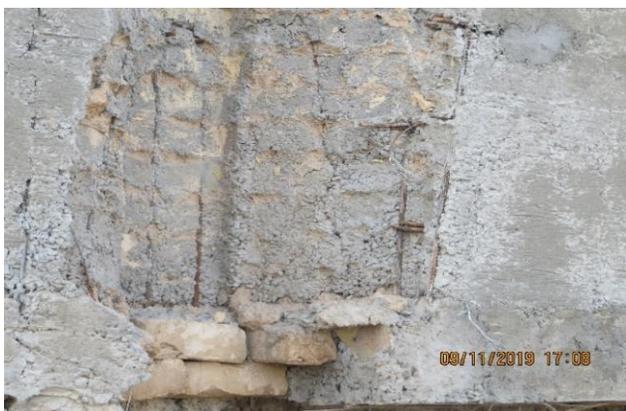
۲۲ شکل: په کابل کې د مخکې چمتو شوو (پيش ساخت) قطعاتو د فابريکې له مشر سره مرکه

۲۱ شکل: د مخکې چمتو شوو (پيش ساخت) قطعاتو توليدوونکې فابريکې پلانول، ډيزاين، نصب او فعالول

۳،۳،۴ د کندهار پوهنتون د ليلې د ودانۍ جوړول

وړانديزونه	د پلي کولو ستونزې	تدارکاتي ستونزې
<ul style="list-style-type: none"> تدارکاتي ادارې بايد د څارنې ميکانيزم ته وده ورکړي ترڅو ډاډه شي چې د پروژې نقشې او ځانگړنې په بشپړ ډول پلي کېږي او د جوړولو کيفيت ته په ښه توگه پاملرنه کېږي. په ساختماني تړونونو کې د کار خونديتوب په روښانه ډول نه دی ذکر شوی نو له دې امله قرارداديان مکلف نه دي چې د خونديتوب له معيارونو پيروي وکړي. تدارکاتي ادارې د ملي تدارکاتو له ادارې سره په گډه بايد دې مسئلې ته پاملرنه وکړي او په تړون کې د خونديتوب معيارونه پلي کړي، لکه د ځاني خونديتوب وسايل (PPE) او د هغو کارکوونکو لپاره بيمه چې د ساختماني کار په جريان کې زيانمن شوي دي. 	<ul style="list-style-type: none"> د کانکرېټ د قالب بندۍ ټيټ کيفيت په پروژه کې ليدل شوی دی. (۲۹ شکل) د ساحې او خونديتوب ناسم مديريت او په ساحه کې د کارکوونکو له خوا د خونديتوب وسايلو (PPE) نه کارول (۲۹ شکل وگورئ) 	<ul style="list-style-type: none"> معلومات نه دي شريک شوي

۲۳ شکل: ناسمه قالب بندې او د سپېسرونو [spacers] نه کارونه په پاراپيټ [محافظتي] دېوالونو کې د سيخ گول د لوڅېدو لامل شوی.

۴,۳,۴ د طبي محصولاتو او درملو د کیفیت آزمویلو د لبراتور ودانۍ

وړاندیزونه	د پلي کولو ستونزې	تدارکاتي ستونزې
<ul style="list-style-type: none"> د کیفیت او مصونیت اړوند ستونزو د پېښېدو د مخنیوی لپاره باید د څارنې میکانېزم ښه شي. 	<ul style="list-style-type: none"> د پروژې په ساحه کې د ساحې کمزوری مدیریت او د کاري خوندیتوب لپاره ناکافي اقدامات ولیدل شول. د بېلگې په توګه، د کیندل شوو ویالو او سپټیک څاه ګانو شاوخوا د خبرداري فېټې (warning tape) نه وې تاو شوې او کارکونکو د ځاني خوندیتوب پوره وسایل نه درلودل. (۲۳ شکل وګورئ) د کیفیت اړوندې ستونزې په پروژه کې ولیدل شوې. 	<ul style="list-style-type: none"> معلومات نه دي شریک شوي

په هرات کې د طبي محصولاتو او درملو کیفیت لبراتور د ودانۍ له جوړولو لیدنه

۲۳ شکل: د کیندل شوو ویالو او سپټیک څاه ګانو تر شاوخوا د خبرداري فېټې نه دي راټاو شوې

۴,۳,۴ د قالین اوبدونکو د استوګنیزې او صنعتي پروژې د اوبو رسولو او کاناېزاسیون پروژه

وړاندیزونه	د پلي کولو ستونزې	تدارکاتي ستونزې
<ul style="list-style-type: none"> معلوماتو ته د لاس رسې قانون په هکله په مرکزي او ولایتي کچه پوهاوی نشته. نو د مدني ټولنې ادارې او معلوماتو ته د لاس رسې قانون د څار کمیسیون باید د عامه پوهاوي لوړولو او قانون پلي کولو لپاره اړین ګامونه واخلي. 	<ul style="list-style-type: none"> تیم هڅه وکړه چې د پروژې ساحې ته لاس رسې پیدا کړي خو په مزارشریف کې د ښاري جوړولو او ځمکو ریاست له خوا د نه همکارۍ له امله د پروژې ساحې ته د تګ اجازه ترلاسه نه کړه. په هرصورت، تیم په غیر رسمي ډول سیمې ته ولاړ مګر ویې نشو کولای چې د پروژې موقعیت پیدا کړي. 	<ul style="list-style-type: none"> معلومات نه دي شریک شوي

۴,۴ کابل ښاروالي

۱,۴,۴ د وزیر آباد کانال جوړول

دا پروژه د نړیوال بانک له خوا تمويل شوه او کابل ښاروالۍ یې د تدارکاتو پروسه د ۲۰۱۹ کال د مې په ۱۵ مه نېټه پیل کړه. ۹۷ داوطلبانو د داوطلبۍ سندونه ترلاسه کړل (۹۴ د ملي تدارکاتو د پورتل له لارې او ۳ په کاغذي بڼه). یوازې څلورو داوطلبانو د داوطلبۍ په پروسه

کې گډون وکړ او د ارزونې کميټې د پروژې لپاره لومړی ټيټ نرخ لرونکی داوطلب وړانديز کړ. لکه څنگه چې د وړ داوطلب نرخ د پروژې له اټکل شوي لگښت څخه ۳۸ سلنه ټيټ و، له داوطلب څخه وغوښتل شول ترڅو د تدارکاتو مقرري د ۴۷ حکم د شپږمې برخې^{۳۳} سره سم دليل او د فعاليتونو د وېش په اړه د ارزونې کميټې ته معلومات وړاندې کړي. په پايله کې داوطلب د خپل ټيټ نرخ په اړه د ارزونې کميټې ته دليل وړاندې کړ او د ارزونې کميټې هغه د تړون د گټونکي په توگه اعلان کړ.

- قره چای په افغانستان کې پانگونه کوي او غواړي په کار ماشينونه، وسايل او کارکوونکي له هغو گودامونو چې اوس يې په واک کې دي ولېږدوي.
- قره چای ته د اذربايجان حکومت مالي بسپنې او هڅوونکې ټولگې ورکوي او دغه راز د آذربايجان د سوداگري خونه يې هم ملاتړ کوي تر څو په بهر کې، په تېره بيا افغانستان کې خپل کاروبار وغوري.
- قره چای د طبيعي قبر، سمټيو او اوسپنيزو ميلو له اندازې ډېره زېرمه لري تر څو يې په افغانستان کې خپلو پروژو ته ولېږدوي د دې پر ځای چې له ځايي بازاره يې وپېري.

په پايله کې د ۲۰۱۸ کال د فبرورۍ په څلورمه (۱۵/۱۱/۱۳۹۶) دا تړون د ICB پروسې له لارې د ټولټال ۲۰۱،۶۲۳،۱۰۰ امريکايي ډالرو په ارزښت قره چای انفرادي شرکت ته ورکړل شو. د دې پروژې اټکلي لگښت ۱۷،۱۰۸،۹۰۰ امريکايي ډالر و.

د دويم تر ټولو ټيټ نرخ وړاندې کوونکي داوطلب ادعا د کابل ښاروالۍ او ملي تدارکاتو ادارې ته وسپارل شوه او له گڼو کتبي او شفاهي اړيکو وروسته داوطلب له ادعا تېر شو.

د دې پروژې ډيزاين د خطيب او علمي مشورتي شرکتونو ته ورکړل شو او د ۲۰۱۷ کال د فبرورۍ په مياشت کې يې کارونه بشپړ شول.

د تړون موده د نيمگرتيا د تضمين د ۳۶۰ ورځنۍ مودې سر بېره، ۱۵ مياشتې وه (د ۲۰۱۸ کال د فبرورۍ څلورمه - د ۲۰۱۹ کال د مې درېيمه). د ۲۰۱۹ کال د فبرورۍ په ۲۳مه نېټه د تړون لگښت د موادو د کميت په بېل (BoQ) کې د بدلون له امله ۵،۴ سلنه زيات شو. د ۲۰۱۹ کال د مې په اوومه د قراردادي لپاره د ۳،۷ مياشتو وخت غځونه ومنل شوه. د وخت غځولو د غوښتنې لپاره لاندې ټکي د قراردادي اصلي دليلونه دي:

- د تړون په موده کې دوه ژمي
- د کار گومارونکي له خوا د خوځښت ساحې نه ټاکل کېدل
- د کار په کچه کې زياتوالی
- امنيتي ستونزې او د پولې بندېدل
- په کانال کې د اوبو جريان

د کابل ښارې ترانسپورت موثريت لوړولو ادارې له تخنيکي تحليل وروسته، تدارکاتي ادارې د قراردادي له خوا د ۱، ۳ او ۵ ټکو په اړه چمتو شوي دليلونه ومنل او د تړون موده يې د ۱۱۱ ورځو لپاره وغځوله چې د تړون د ختمېدو اصلي نېټه يې د ۲۰۱۹ کال د آگسټ ۲۲مې ته واړوله.

د دغه راپور د ليکلو پر مهال (د ۲۰۱۹ کال د اکتوبر ۳۰مه) پروژې ۹۴ سلنه فزيکي پرمختگ کړی چې ۵۲،۸ سلنه د وخت زياتوالی ښيي. د موادو د کميت په بېل د بيا کتنې او بدلون له امله د پروژې په لگښت کې هم ۵،۴۲ سلنه زياتوالی راغلی.

^{۳۳} د افغانستان د تدارکاتو مقرره، د ۱۳۹۵ کال د چنگاښ (سرطان) مياشت (د ۲۰۱۶ کال جولای مياشت) ص. ۲۳.

د ستونزو او وړاندیزونو موارد

وړاندیزونه	د پلي کولو ستونزې	تدارکاتي ستونزې
<ul style="list-style-type: none"> د موادو د کمیت په بېل کې ۳۸ سلنه توپیر، د وخت ۵۲,۸ سلنه زیاتوالی او د لگښت ۵,۴۲ سلنه زیاتوالی ښيي چې اداره باید د پروژې د چمتوالي پړاو ښه کړي او د سروې او ډیزاین کیفیت او دقت ته ډېره پاملرنه وکړي. 	<ul style="list-style-type: none"> په وخت کې ۵۲,۸ سلنه زیاتوالی (ځنډ) په لگښت کې ۵,۴۲ سلنه زیاتوالی د پروژې په ساحه کې د مصنویت چارې ښې نه وې. ځینې کارگران پرته د خوندي بوتونو، دستکشونو او لمري عینکو له اغوستلو د کار په ساحه کې ولیدل شول. په کانال کې د اوبو په بوی پورې اړوند چاپیریالي اندېښنه، دا کولای شي د کانال په شاوخوا کې اوسېدونکو کې ډول ډول ناروغۍ خپرې کړي. د کانال د توپوګرافیک موقعیت له امله، شته سلوپ به اوبو ته اجازه ورکړي چې ګړندی توګه جریان ولري او په دې توګه به د کانال په اوږدو کې د اوبو راټولېدو لامل شي. 	<ul style="list-style-type: none"> د اټکل شوي لگښت او قراردادي نرخ تر منځ ۳۸ سلنه توپیر. په داسې حال کې چې پاتې درېیو نورو داوطلبانو د داوطلبۍ نرخو په ترتیب ۲ سلنه، ۵ سلنه او ۱۷ سلنه د انجنیرۍ له اټکل څخه لو دي. د ټیټو او لوړو نرخونو تر منځ ۵۰ سلنه توپیر شته. د مناقصې پروسې ۷ میاشتې وخت نیو چې په نسبي توګه ښه کړنه ده.

۲۶ شکل: پروژه په ۳۰+۴ برخه کې د قالب بندۍ لاندې ده

۲۵ شکل: د ډاډمنتیا ټیم د وزیر آباد کانال د پروژې د مدیر او قراردادي سره د پروژې اړوندو مسئلو په اړه بحث کوي

۲,۴,۴ د کارته سخي ګردنې له لارې د کارته آریانا څخه تر کابل پوهنتون پورې غځېدلی سرک

کابل ښاروالۍ د دې پروژې په اړه اړین معلومات د ډاډمنتیا له ټیم سره نه دي شریک کړي. له دې امله، د ډاډمنتیا ټیم د پروژې د کارونو کیفیت یوازې د سیمې څخه د لیدنې له لارې معلومولای شي.

د ستونزو او وړاندیزونو موارد

وړاندیزونه	د پلي کولو ستونزې	تدارکاتي ستونزې
<ul style="list-style-type: none"> د پروژې څارنه باید ښه شي ترڅو د خونديتوب اړوندو ستونزو له پېښېدو مخنیوی وشي او د پروژې د پلي له کېدو مخکې او وروسته د کیفیت مدیریت وشي 	<ul style="list-style-type: none"> د سرک غاړې په ویالو کې ناسمه سنگ کاري لیدل شوې د سرک په جدولونو کې ټیټ کیفیت واله کربستونونو (کانکرېټي ډبرې) کارول شوې، ډبرې پټ شوې او ماتې شوې کارگرانو د ځاني خونديتوب وسایل (PPE) نه درلودل. د پروژې په ساحه کې د خونديتوب نښنې درې [پورډونه] نه دي کارول شوي ترڅو د ساختماني ساحې او عادي ساحې تر منځ توپیر وشي. 	<ul style="list-style-type: none"> معلومات نه دي شریک شوي

۲۸ شکل: په ساحه کې نامناسبه سنگ کاري ليدل شوي

۲۷ شکل: د سپک غاړې کرسټونونو [کانکريټي ډبرو] کې تخريش يا پټونه ليدل شوي

۳,۴,۴ د سيلو د عمومي سپک جوړول (څلورم لاپت)

دا پروژه د نړيوال بانک له خوا تمويل او د کابل ښاري ترانسپورت د موثريت لوړولو (KUTEL) پروگرام له لارې پلې شوه. دا پروژه د ۲۰۱۴ کال د اکتوبر په ۱۴ مه داوطلبی ته ورکړل شوه او په پایله کې يې ۲۴ داوطلبانو د داوطلبی سندونه ترلاسه کړل. ۱۱ داوطلبانو د داوطلبی په پرانيست غونډه کې برخه واخيسته. د ۲۰۱۴ کال د نومبر په ۱۸ مه د دې پروژې د ارزولو لپاره د ارزونې کمیټه وټاکل شوه. د ارزونې کمیټې په ټاکلې موده کې د ارزونې راپور د ۲۰۱۵ کال د جنوري په اتمه بشپړ کړ. د ارزونې کمیټې لومړی تر ټولو ټیټ نرخ واله داوطلب د پروژې لپاره وړانديز کړ او د ملي تدارکاتو د کمیسیون له خوا منظور شو. د وړ داوطلب نرخ ۲۳۰،۸۳۳،۴۰۰ افغانی او اټکل شوی لگښت ۱۶۰،۸۲۵،۴۴۰ افغانی دی. دا پروژه د ۲۰۱۵ کال د اپرېل په ۱۹ مه په گډه د مشرق او میوند ساختماني شرکتونو ته ورکړل شوه. د مناقصې پروسې ۷ میاشتې وخت ونيو چې دا د تدارکاتو په برخه کې ښه کړنه نه ده. د تړون موده ۱۲ میاشتې وه چې د ۲۰۱۵ کال د اپرېل له ۲۲مې پیل او د ۲۰۱۶ کال د اپرېل په ۲۰مه بشپړه شوه.

د ۲۰۱۶ کال د مې په دویمه (۱۳۹۰/۲/۱۳) نېټه د ملي تدارکاتو د ادارې د کمیټې د ۹۶۷ شمېرې حکم پر بنسټ د تړون موده د ۶۱ ورځو لپاره وغځول شوه (د ۲۰۱۶ کال د اپرېل له ۲۰مې څخه د ۲۰۱۶ کال د جون تر ۲۰مې) او د ۲۰۱۶ کال د جولای په ۲۵مه (۱۳۹۰/۵/۴) د ملي تدارکاتو ادارې د کمیټې د ۱۱۲۷ شمېرې حکم پر بنسټ د تړون موده د دویم ځل لپاره د ۲۸ نورو ورځو لپاره وغځول شوه چې په دې سره د تړون د پای ته رسېدو نېټه د ۲۰۱۶ کال د جولای ۱۸مې ته واوښته. د ملي تدارکاتو ادارې د کمیټې د ۱۷۳۳ شمېرې حکم پر بنسټ په تړون کې د ۷،۸۹ سلنه (۱۸،۲۱۶،۷۹۲،۳۹ افغانی) لگښت په زیاتوالي سره درېیم بدلون رامنځته شو چې د تړون وروستی لگښت يې ۲۴۹،۰۶۰،۷۹۲،۳۹ افغانیو ته اوچت کړ. بالاخره، پروژه د ۲۰۱۶ کال د جولای په ۲۰مه بشپړه او کابل ښاروالی ته وسپارل شوه.

لاندې موضوعات د وخت او لگښت د بدلون لاملونه دي:

- د پروژې د موادو د کمیت بېل په (BoQ) او د پروژې په کاري ساحه کې بدلون، چې قراردادي اړ باسي دوه ترانسفرونه، ترافيکي نښې، د پولیسو پوستې او داسې نور چمتو او نصب کړي.
- د پروژې له ساحې څخه د نامناسبو توکو/موادو لرې کول
- د لابراتواري ازموینو په راپور ورکولو کې ځنډ، چې د کار پرمخ وړلو لپاره د کیفیت د کنټرول ټیم لپاره اړین وو.

د ستونزو او وړاندیزونو موارد

وړاندیزونه	د پلي کولو ستونزې	تدارکاتي ستونزې
<ul style="list-style-type: none"> د پروژې د پلي کېدو څخه مخکې او وروسته د کیفیت د مدیریت او ساتلو لپاره باید د پروژې څخه څارنه ښه شي. د پروژې په چمتووالي کې باید د پروژې د کاري ساحې (محدودې) ارزونه، او په ساحه کې د لومړنیو فعالیتونو په اړه نظرونه او ملاحظې شامل وي ترڅو د پلي کولو پر مهال د ځنډ مخنیوی وشي. 	<ul style="list-style-type: none"> د پروژې د کار په اوږدو کې د کیفیت مسئلې، لکه درزونه او پېسوب لیدل شوي دي. د تړون په موده کې دوه ځله د وخت غځونه چې د وخت ۲۴،۷ سلنه زیاتوالي (ځنډ) لامل شو ۷،۸۹ سلنه د لگښت زیاتوالی 	<ul style="list-style-type: none"> د مناقصې پروسې ۷ میاشتې وخت ونیولو چې دا کار په تدارکاتو کې ښه کړنه نه گڼل کېږي.

۲۹ شکل: په سړک کې ډېر درزونه ښکاري په داسې حال کې چې د پروژې دوه کاله پوره شوي دي.

۴،۴،۴ د خیرخاني د درېیمې برخې (حصه سوم) سړک جوړول

د دې پروژې تدارکاتي چارې د ۲۰۱۶ کال د سپټمبر په ۲۶مه نېټه (۱۳۹۵/۷/۵) پیل او د ۲۰۱۷ کال د مې په ۱۳مه (۱۳۹۶/۲/۲۳) پای ته ورسېدې. شپږو داوطلبانو د داوطلبۍ سندونه ترلاسه کړل او یوازې درېیو (۳) داوطلبانو د پروسې په پرانیست غونډه کې گډون وکړ. د پروژې د ارزولو لپاره د ۲۰۱۶ کال د اکتوبر په ۳۱مه (۱۳۹۵/۸/۱۰) د ارزونې کمیټه وټاکل شوه. د ارزونې کمیټې د پروژې لپاره لومړی تر ټولو د تیت نرخ داوطلب د ټولټال ۱۴۷،۴۱۸،۴۴۰ افغانیو په نرخ غوره کړ چې د ملي تدارکاتو ادارې له خوا له دې امله رد شو چې داوطلب د داوطلبۍ په سند کې د مالي سرچینو ټاکل شوي شرایط نه وو پوره کړي. د ارزونې کمیټې د ۲۰۱۷ کال د مارچ په ۲۸مه (۱۳۹۶/۱/۸) د ارزونې راپور بشپړ کړ. دویم ترټولو تیت نرخ واله وړ داوطلب د پروژې لپاره وټاکل شو. د ارزونې دوره شاوخوا ۵ میاشتې وه چې د افغانستان د تدارکاتو د مقرراتو خلاف ده. د مناقصې د پروسې موده ۷،۳ میاشتې وه.

تړون د ۲۰۱۷ کال د مې په ۱۳مه (۱۳۹۶/۲/۲۳) په گډه د الیاس ویس او آریوب سپین غر ساختماني شرکتونو ته د ټولټال ۱۵۱،۰۳۸،۰۳۵ افغانیو په ارزښت ورکړل شو. د دې پروژې د تړون موده یو کاله وه چې د ۲۰۱۷ کال د جولای له لومړۍ څخه پیل او د ۲۰۱۸ کال د جون تر څلورمې (۱۳۹۶/۴/۱۰ تر ۱۳۹۷/۳/۱۴) ختمه شوه. دا پروژه له کوم ځنډه پرته بشپړه او کابل ښاروالۍ ته وسپړل شوه. د پروژې د کاري ساحې (محدودې) د بدلون له امله د پروژې د بشپړېدو بودیجه ۱۴۵،۴۱۷،۲۷۰،۶ افغانیو ته راټیټه شوه چې ښيي ۳ سلنه بودیجه سپمول شوې.

د ستونزو او وړاندیزونو موارد

وړاندیزونه	د پلي کولو ستونزې	تدارکاتي ستونزې
<ul style="list-style-type: none"> د تدارکاتو ادارې بايد د ارزونې په کميټه کې وړ کسان په دندو وگوماري. د ارزونې کميټه بايد د تدارکاتو قواعدو او مقرراتو په اړه ډېره پوهه ولري او همدارنگه بايد له مالي او تخنيکي مهارتونو څخه برخمن وي. د پروژې په ساتنه [حفظ او مراقبت] کې د خلکو برخه اخيستنه خورا مهمه ده. نو له دې امله، د ځایي خلکو ترمنځ بايد د عامه ملکيت احساس ته وده ورکړل شي. د پروژې د پلي کولو پرمهال بشپړه څارنه او تفتيش مهم دي او بايد د تدارکاتي ادارو له خوا د کیفیت څخه د ډاډمنېدو لپاره ترسره شي. د پېژندنې او تياري نيولو/چمتو کولو مرحلو په جريان کې بايد د د ټولنې په کچه خبرې وشي ترڅو د دوی وړاندیزونه ترلاسه شي او د پلي کولو پرمهال د ډيزاين د بدلون څخه مخنيوی وشي. 	<ul style="list-style-type: none"> د پروژې په ساتنه [حفظ او مراقبت] کې د خلکو نه گډون يوه انديښنه ده. د بېلگې په توگه، د ويالو اوسپنيز سرپوښونه غلا شوي او د سرک غاړې ويالې او د اوبو ايستلو سيستم، د سرک دواړو خواوو ته د ساختماني توکو د راټولېدو له امله بند شوي دي. د موادو پر کیفیت کمزوری کنټرول د يو څه زيان لامل شوی. د مثال په توگه، د پروژې په ساحه کې د ويالو بې کیفیته سرپوښونه وليدل شول. د ويالو سرپوښونه په څلور لارو کې په جزوي توگه ويجاړ شوي. سربره پردې، د ډاډمنتيا ټيم ومونده چې د پروژې د پلي کولو پرمهال د ډيزاين بدلون کړی چې دا کار د پروژې د چمتووالي په مرحله کې د نيمگړتياوو شتون په گوته کوي. د خیرخانې د دريمې حصې په دانش تم ځای کې سرک په اصل کې په دوه طرفه ډول ډيزاين شوی و، خو د سيمې د خلکو په غوښتنه يو طرفه سرک ته بدل شو او د پروژې په بودیجه کې د شاوخوا 0,0 ميليون افغانیو کمښت لامل شو. 	<ul style="list-style-type: none"> د داوطلبې ارزونې 0 میاشتې وخت ونيو چې د افغانستان د تدارکاتو د مقرراتو د ۳۷ مادې د دويمې برخې، د تدارکاتي قواعدو کړنلارې خلاف کار دی. له قانون سره سم، د ارزونې کميټه بايد په حد اکثر ۳۰ ورځو کې د داوطلبې اسناد واوروي او راپور تړون ورکونکې ادارې ته وسپاري. د ارزونې کميټه د منطقي دلايلو^{۳۳} د شتون په صورت کې وخت د يوې بلې میاشتې لپاره وغځوي.

۳۱ شکل: د ډاډمنتيا ټيم له خلکو سره د پروژې اړوندو ستونزو په اړه د خبرو پرمهال

۳۰ شکل: د عامه زېربناوو له جوړېدو وروسته د کابل ښاروالۍ له لورې د څارنې نه شتون او د خلکو له خوا ناوړه گټه اخيستنه

^{۳۳} د افغانستان د تدارکاتو مقرره، د ۱۳۹۰ کال د چنگاښ (سرطان) میاشت (د ۲۰۱۶ کال د جولای میاشت)، ۱۸ مه پاڼه

د ۵،۶،۴ د کابل مېټرو بس شبکې مشرح ډيزاين

د دې پروژې تدارکاتي پروسه د ۲۰۱۷ کال د آگسټ په ۱۴ مه (۱۳۹۶/۵/۲۳) پيل شوه. د لومړي ځل لپاره څلورو شرکتونو د ملي تدارکاتو ادارې د پروژې مدیریت د معلوماتي سيستم (PMIS) له لارې د پروژې له اعلانولو وروسته د لېوالتيا بنودلو پانې وړاندې کړې. د لومړنۍ ارزونې وروسته يو شرکت د داوطلبۍ د شرايطو د نه پوره کولو له امله و ایستل شو او پاتې نور شاربټ لېست شول. د ۲۰۱۷ کال د اکتوبر په ۲۱ مه د پلانېټ اس. اې په نوم يوازې يوه شرکت د داوطلبۍ په غونډه کې گډون وکړ. د ۲۰۱۷ کال د نومبر په ۲۸ مه (۱۳۹۶/۹/۷) د ملي تدارکاتو ادارې پروژه بيا اعلان ته ورکړه او د لېوالتيا بنودلو د پاڼو غوښتنه يې وکړه چې په پايله کې يې له ۱۵ شرکتونو د لېوالتيا بنودلو پانې ترلاسه کړې. د ارزونې کمېټې درې شرکتونه شاربټ لېست کړل او يوازې يو شرکت (پلانېټ اس. اې) وړ او په شرايطو برابر وگڼل شو. بالاخره، د ارزونې کمېټې د ۲۰۱۸ کال د ډسمبر په ۱۶ مه د پلانېټ اس. اې شرکت د ټولټال ۲،۶۰۷،۵۲۷ امريکايي ډالرو په ارزښت د تړون نرخ په لرلو د ملي تدارکاتو کميسيون ته د منظوری لپاره وړاندیز کړ. خو ملي تدارکاتو کميسيون پرېکړه وکړه چې د ماليې وزارت، ملي تدارکاتو اداره او کابل ښاروالي بايد د ور داوطلب دې ته ورته پروژې د شرايطو د تجربې څپړ لو لپاره غونډه جوړه کړي. غونډه د ماليې د سرپرست وزير او ملي تدارکاتو ادارې د مشر په گډون د ۲۰۱۸ کال د ډسمبر په ۱۷ مه (۱۳۹۷/۰۹/۲۶) د ملي تدارکاتو په اداره کې جوړه شوه. په غونډه کې پرېکړه وشوه چې "د ميټرو بس پروژې د ډيزاين لپاره د ميليونونه ډالرو لگښت ته اړتيا نه شته، ښه به دا وي چې دوه يا درې نړيوال تخنيکي سلاکاران وگومارل شي او خطيب علمي د سلاکارانو په معرفي کولو کې مرسته وکړي."

اوس مهال دا پروژه په کابل ښاروالۍ کې تر ډيزاين او تدارکاتي پروسې لاندې ده.

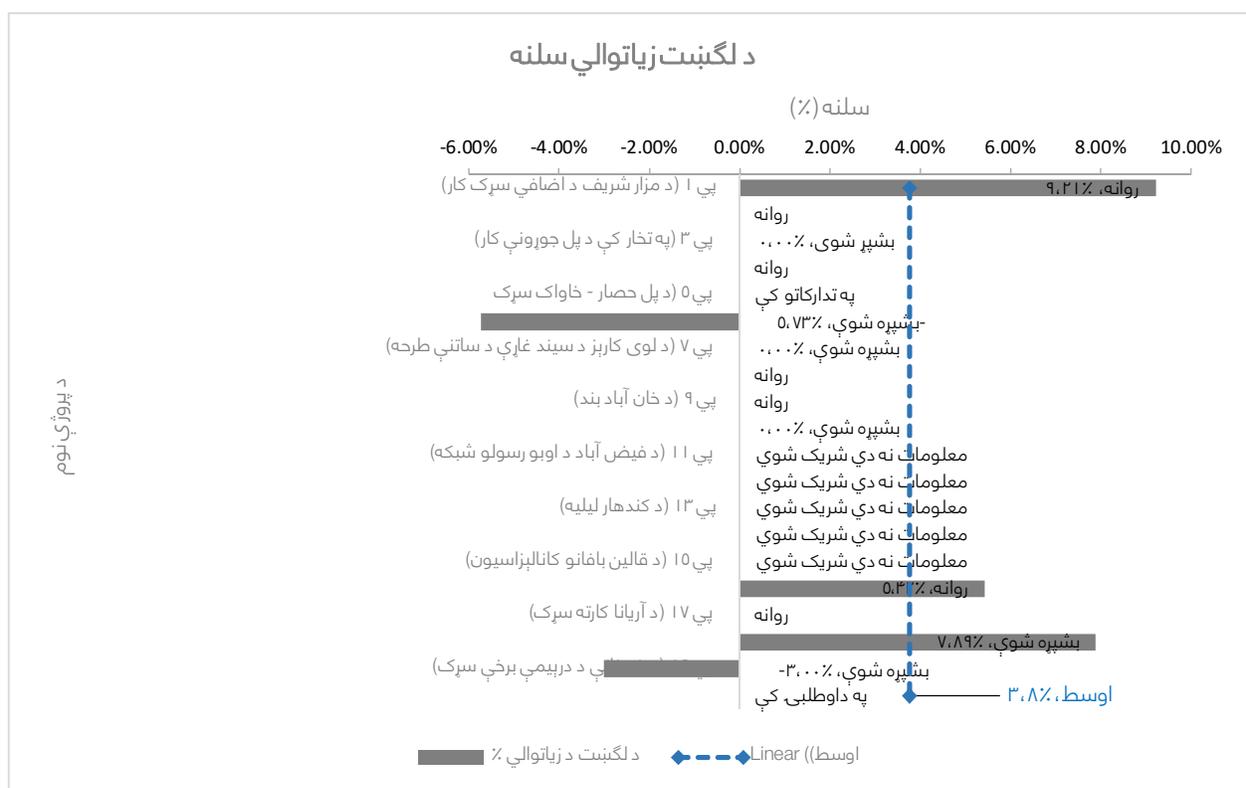
د ستونزو او وړاندیزونو موارد

وړاندیزونه	د پلي کولو ستونزې	تدارکاتي ستونزې
• تبصرې نشته	• تبصرې نشته	<ul style="list-style-type: none"> د دې پروژې ډيزاين چمتو کولو تر اوسه ۲۲ مياشتې وخت نيولی او لا وروستی شوې نه ده. د پرېکړې نيولو پروسه ډېره ټکنۍ ده او د دې پروژې د بشپړېدو لپاره وروستی وخت [ضرب اللجل] نه دی ټاکل شوی.

۰. په پروژو کې د وخت اولگښت زياتوالی

۱,۰ د پروژو د لگښت زياتوالی

په پروژو کې د وخت او لگښت زياتوالی په افغانستان کې د زېربنايي پروژو پر وړاندې دوه عمده ستونزې گڼل کېږي. د (۲۰۱۸ کال) د ډاډمنتيا د لومړني راپور پر بنسټ، ودانيزې پروژې چې په ۲۰۱۸ کال کې ارزول شوې په منځنۍ توگه د ۱۸,۷ سلنه لگښت زياتوالي او د ۱۱۹ سلنه وخت زياتوالي (ځنډ) سره مخامخ وې. په ۲۰۱۹ کال کې د ډاډمنتيا ټيم په ۲۰ پروژو کې د لگښت زياتوالي وڅېړه. د دې پروژو له ډلې د ۵ پروژو معلومات د ښار جوړولو او ځمکو وزارت له لوري نه دي شريک شوي، او اووه پروژې په تدارکاتي او د پلي کېدو په مرحلو کې وې. له همدې امله د ډاډمنتيا ټيم په ۸ هغو پروژو کې د لگښت زياتوالی اندازه کې چې بشپړې شوې وې يا د پلي کېدو پر مهال د تړون د لگښت لپاره تعديل ورته منظور شوی. لکه څنگه چې په ۲۹ شکل کې ليدل کېږي ساختماني پروژې د لگښت له ۳,۸ سلنه زياتوالي سره مخامخ دي.

شکل ۳۲: د پروژو په لگښت کې زياتوالی

د ودانيزو شرکتونو^{۳۰} او خصوصي سکتور^{۳۱} سره د مرکو پر بنسټ په لگښت کې د زياتوالي اصلي لاملونه عبارت دي له:

- د سروې او ډيزاين زاړه يا پخواني اسناد
- د موادو د کميت په بېل (BoQ) او ډيزاين کې تېروتنې
- د پروژې په کاري ساحه يا محدوده کې بدلونونه

^{۳۴} په افغانستان کې د بسنټيزې روڼتيا نوښت د تضمين لومړنی راپور، ۲۰۱۸ کال، ۲۶، ۲۸ پاڼې، چې په دې وېبپاڼه کې پروت دی www.cost.af

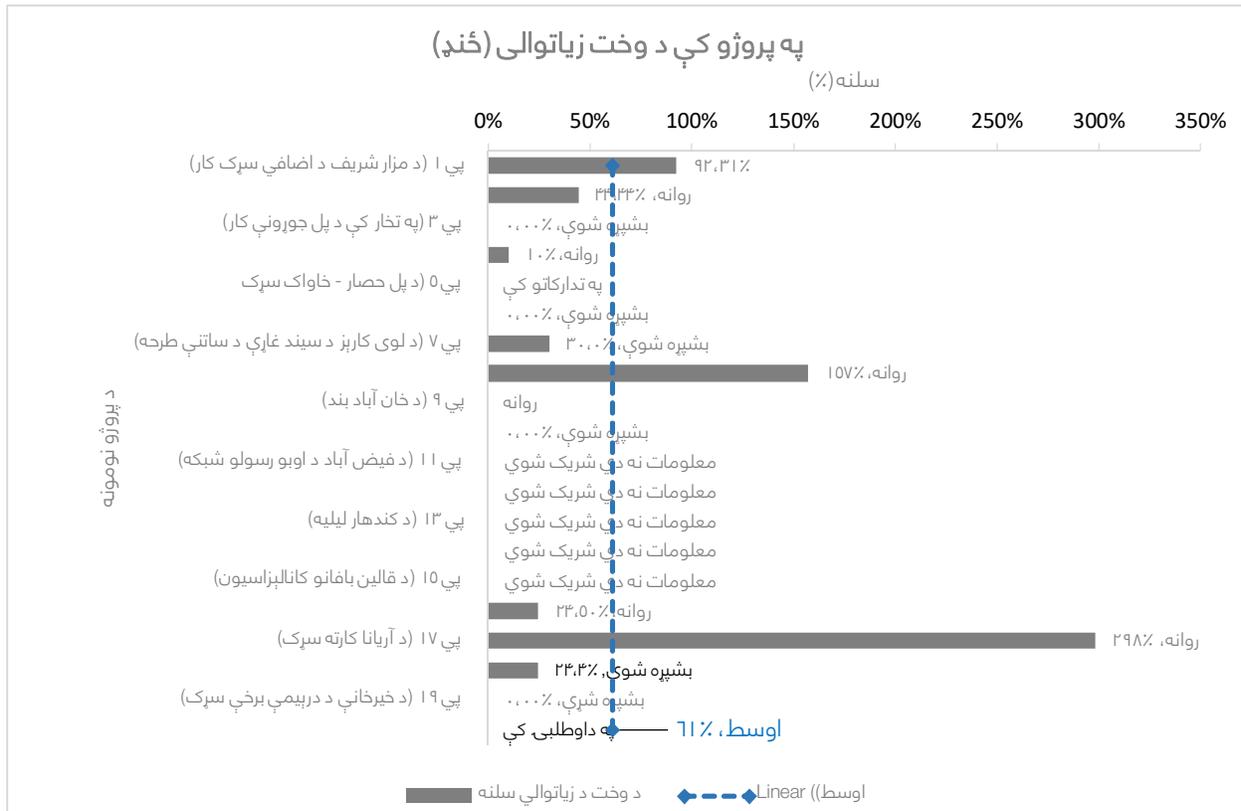
^{۳۰} د افغانستان د ودانيزو شرکتونو د اتحاديې بورډ سره مرکه، د ۲۰۱۹ کال د سپټمبر دويمه نېټه

^{۳۱} د د گڼو ذينفعو خواوو کاري ډلې له غړي او گلوبل ټرسټ د ودانيز شرکت د پروژې له منجر، انجينير اکرم عليزوی سره مرکه، د ۲۰۱۹ کال د سپټمبر دويمه نېټه

لکه څنگه چې په ۲۹ شکل کې معلومېږي د زياتي لگښت ډېری پروژې په کابل ښاروالۍ (P16-P20) او ترانسپورت وزارت او هوايي چلند ادارې (P1-P5) پورې اړه لري. د دغه راپور د ليکلو پر مهال په مزار شريف کې د اضافي کار پروژه (P1) د ۹,۲۱ سلنه لگښت له زياتوالي سره مخامخ ده په داسې حال کې چې دې پروژې ۴۳,۲ سلنه حقيقي فزيکي پرمختگ او ۴۲ سلنه مالي پرمختگ کړی. اصلي لاملونه په سروې او ډيزاين کې ستونزې دي چې د پروژې د کارې ساحې (محدودې) د بدلون لامل شوې. د سيلو سپرک د [څلورمې برخې] قبر کول ۷,۸۹ سلنه زياتي لگښت لري چې د تړون په لومړني نرخ کې د اضافي لگښت د بدلون په پايله کې رامنځته شوی. دا د ناسمې سروې، ډيزاين او د موادو د کميت په بيل (BoQ) کې د تېروتنو له امله دی. د وزير آباد کانال په پروژه کې ۵,۴۲ سلنه زياتي لگښت بل د پام وړ ټکی دی چې د تړون په لومړني نرخ کې د نويو توکو اضافه کولو په ترڅ کې د موادو د کميت په بيل کې د بدلون له امله رامنځته شوی. په ورته ډول، د سربند او کانال جوړولو پروژې د تړون نرخ په اوبو او انرژۍ وزارت پورې اړه لري او د خپراني دريمې حصې سپرک لگښت د موادو د کميت په بيل (BoQ) کې د نادقيق اټکل او د پروژې په کارې ساحه (محدوده) کې د بدلون له امله ۵,۷۳ سلنه او ۳ سلنه کم شوی دی.

۲,۵ د پروژو د وخت زياتوالی (ځنډ)

لاندینی گراف (۳۰ شکل) په ټاکلو پروژو کې د وخت د زياتوالي (ځنډ) ارزونه ښيي. ودانيزې پروژې په منځنۍ توگه د وخت له ۶۱ سلنه زياتوالي (ځنډ) سره مخامخ دي (له ۲۰ څخه ۱۱ پروژې). د کارته آريانا سپرک جوړولو چارې چې په کابل ښاروالۍ پورې اړه لري، د وخت د ۲۹۸ سلنه زياتوالي (ځنډ) له امله د ډاډمنتيا په راپور کې د ۲۰ ټاکل شوو پروژو له ډلې تر ټولو ځنډېدونکې پروژه ده. ورپسې د اوبو او انرژۍ وزارت پروژې د ۱۵۷ سلنه او د ترانسپورت وزارت او هوايي چلند ادارې پروژې د ۹۲,۳۱ سلنه وخت زياتوالي (ځنډ) سره په ترتيب دويم او درېيم ځايونه خپل کړي دي.

شکل ۳۳: په پروژو کې د وخت زياتوالی (ځنډ)

د اسنادو ارزونه او له شخصي شرکتونو^{۳۷} سره زموږ مرکې ښيي چې په ودانيزو پروژو کې د وخت زياتېدو (ځنډ) اصلي لاملونه دا دي:

- د ځمکې استملاک
- نادقیقه سروې
- کمزوری ډیزاین او د موادو د کمیت په بېل کې تېروتنې
- د هوا حالات
- د قراردادياتو له خوا د پروژې د تمويل ستونزې

پر دې سربېره، دا هم معلومه شوې چې د تدارکاتي ادارو د پروژو مهال وېش حقيقي نه دی او تر څنګ يې په تادياتو کې ځنډ قراردادياتو ته ستونزې لار ډېرې کړې دي. د بېلګې په توګه، د تحت حقان-۱ سیند ځنډو تحکیم پروژه چې د تړون موده يې ۳۹۰ ورځې وه او تمه کېده د ۲۰۱۸ کال د جنوري په ۱۸ مه بشپړه شي. دې پروژې ۱۵۷ سلنه زيات وخت نيولی، په داسې حال کې چې د ۲۰۱۹ کال د جولای په ۱۷ مه نېټه د پروژې له ساحې څخه د ليدنې د راپور ليکلو پر مهال د هغې فزيکي پرمختګ يوازې ۷۳ سلنه دی او دا سلنه کېدای شي لوړه شي.

وړاندیزونه

د راپور موندنې ښيي، چې د پروژو د وخت او لګښت په زياتېدو پورې اړوندې ډيرې ستونزې د کمزوري ډيزاين او سروې پایله ده. د دې راپور موندنې د ډاډمنتيا له لومړي راپور سره ورته والی لري چې ښيي د پروژې د چمتووالي مرحله د پروژې په پلي کولو کې اساسي ونډه لري. د ډيزاين او د سروې د کیفیت ښه کولو لپاره د تدارکاتي شرکتونو ظرفیت لوړول په پروژه کې د وخت د زياتوالي (ځنډ) را کمولو او د پروژې د تسليمې پروسې چټکولو لپاره مهمه موضوع ده.

^{۳۷} د افغانستان د ودانيزو شرکتونو اتحاديې بورډ او گلوبل ټرسټ ساختماني شرکت سره مرکه، د ۲۰۱۹ کال د سپټمبر دويمه نېټه

6. موندنې او وړاندیزونه

الف. د پروژې د معلوماتو شريكول

مستول	وړاندیزونه	موندنې
د ملي تداركاتو اداره	<ul style="list-style-type: none"> د افغانستان د الكترونيكي او پرانيستو تداركاتو د سيستم پورتال سمول او د ملي تداركاتو ادارې د ننه د ظرفيت لوړول، ترڅو له دوی سره مرسته وكړي چې د پروژې د كچې معلومات د تړون كچې له معلوماتو سره يوځای كړي. د بنسټيزې ډېټا معيارونو لپاره د پرانيستي تړون (OC&IDS) كارول د دې موخې ترلاسه كولو لپاره جامع وسيله كېدای شي. دا كار به د معلوماتو شريكولو پروسې په پراخولو او عصري كولو كې مرسته وكړي. 	<ul style="list-style-type: none"> تداركاتي ادارې په اوسط ډول د پروژې اړوند ۳۶ سلنه معلومات شريكوي. معلومات د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت د بنسټونو د معلوماتو معيار (CoST) او د پرانيستي تړون وركولو د معلوماتو (OCDS) د گډو معيارونو او همدارنگه د ادارې د خپلو اړتياوو پر بنسټ شريكېږي. معلومات په څلورو پورتالونو (portals) كې خپاره شوي چې د سرچينو او هڅو د كاپي كېدو (دوه ځايه كېدو) سبب كېږي. كه څه هم حكومت په رسمي ډول د افغانستان د تداركاتو برېښنايي سيستم (AGEOP) پورتال جوړ كړی، خو دا پورتال په منظم ډول د تداركاتي ادارو له خوا نه اېډېټ كېږي يا د تداركاتي ادارو له خوا شريك شوي معلومات بشپړ نه دي. د پروژې په كچه او د تړون په كچه د معلوماتو تر منځ روښانه تعريف نشته.
د فساد پر ضد د مبارزې ځانگړي سكرټريټ/د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت	<ul style="list-style-type: none"> د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت اداره (CoST) بايد د دې تگلارې د پلي كېدو لپاره د اداري فساد پر وړاندې د مبارزې له ځانگړي سكرټريټ (SACS) سره له نږدې كار وكړي. د اداري فساد پر وړاندې د مبارزې ځانگړي سكرټريټ بايد له ټولو تداركاتي ادارو په ځانگړې توگه له هغو ادارو چې په بنسټيز سكتور كې كار كوي وغواړي چې په راتلونكې تگلاره كې د پروژې معلومات د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت د زېربناوو د معلوماتو د معيار له مخې شريك كړي. 	<ul style="list-style-type: none"> د اداري فساد پروړاندې د مبارزې ځانگړي سكرټريټ (SACS) له ټولو هغو تداركاتي ادارو چې د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت ادارې (CoST) سره يې تفاهم ليك لاسليك كړی غواړي چې د پروژو معلومات د افغانستان د بنسټيزې روڼتيا نوبت د شرايطو(د ادارو لپاره د فساد ضد تگلاره) سره سم شريك كړي. د ډاډمنتيا د ټيم موندنې بنسټي چې دا تگلاره نه په بشپړه توگه درك شوې او نه پلي شوې.

1. په ځانگړي معلوماتو شريكول

<p>معلوماتو ته د لاسرسي د څارنې كميسيون/د افغانستان د بنسټيزې روغتيا نوبت</p>	<ul style="list-style-type: none"> تداركاتي ادارو ته د معلوماتو شريكولو، د افغانستان د بنسټيزې روغتيا نوبت پروگرام او معلوماتو ته د لاسرسي قانون د اهميت په اړه د ظرفيت لوړونې روزنه 	<ul style="list-style-type: none"> د پروژې د معلوماتو منفعلي يا غبرگونې (غوښتنې پر بنسټ) شريكول له ادارې څخه ادارې ته (د ادارو تر منځ) د معلوماتو شريكولو څخه توپير لري او د افغانستان د بنسټيزې روغتيا نوبت د زېربنايي معلوماتو معيار (CoST IDS) پر بنسټ له 1% څخه تر 93% نمرې وركول شوې. تداركاتي ادارې د غوښتنې پر مهال په اوسط 07 سلنه معلومات د ډاډمنتيا ټيم سره شريكوي د افغانستان بنسټيزې روغتيا نوبت په اړه ناكافي معلومات او د فايلېنگ (دوسيه بندي)/آرشيف كولو د عصري سيستم نشتون د غوښتنې له مخې د معلوماتو د شريكولو د پروسې د اغېزمنېدو اصلي لاملونه دي. 	<p>د غوښتنې له مخې د معلوماتو شريكول ۲</p>
<p>د ملي تداركاتو اداره</p>	<ul style="list-style-type: none"> په سمه توگه د معلوماتو داخلولو او د شريكو شوو معلوماتو د اعتبار او دقت لوړولو په برخه كې د تداركاتي ادارو د ظرفيت لوړول 	<ul style="list-style-type: none"> په منځني ډول، په دريو پورټالونو كې شريك شوي معلومات 94 سلنه دقيق دي. د وېب سايټونو معلومات په لاسي ډول داخل شوي او په منظم ډول نه اېدېت كېږي. 	<p>د معلوماتو اعتبار/دقت ۳</p>
<p>ب. د تداركاتو په پروسه كې روغتيا</p>			
<p>ملي تداركاتو اداره</p>	<ul style="list-style-type: none"> په اغېزناکه او موثره توگه د مناقصې پروسې مديريت كولو لپاره، د ملي تداركاتو اداره د مناقصې الكترونيكي پروسه رامنځته كولى شي. دا كار به د وخت سپما او سالمې سيالۍ ته زمينه برابره كړي. 	<ul style="list-style-type: none"> د مناقصې پروسه په اوسط ډول 336 ورځې وخت نيسي په داسې حال كې چې په په نورمال ډول په ملي رقابتي داوطلبۍ كې له 120 او په نړيواله رقابتي داوطلبۍ كې له 100 ورځو زيات وخت وانخلي. د مناقصې په پروسه كې ځنډ خصوصي سكتور د زېربنايي پروژو له داوطلبۍ څخه زړه توري كړي دي. بيوروكراسي، په ټاكلې موده كې د داوطلبۍ اسنادو د ارزونې لپاره په تداركاتي ادارو كې د پوهې او مهارتونو له پلوه ناكافي ظرفيت او د قرارداديانو له خوا د داوطلبۍ نامكملو اسنادو وړاندې كول د مناقصې پروسې د ځنډ اصلي لاملونه دي. 	<p>د مناقصې پروسه ۴</p>
<p>خصوصي سكتور</p>	<ul style="list-style-type: none"> د خصوصي شركتونو ظرفيت جوړونه ترڅو دوى وكولى شي د داوطلبۍ مناسب او وړاسنادچمتو كړيچې د تداركاتو د قانون او كړنلارېله شرايطوسره مطابقت ولري. 		

د ملي تداركاتو اداره	<ul style="list-style-type: none"> دولت بايد د ورته پروژه په معيارونو له سره غور وكړي. يو بدیل يې ښايي د ورته كار معيارونو ته بدلون وي چې د لوړې سيالی لامل به شي. 	<ul style="list-style-type: none"> موندنې ښيي چې د لوړې پانگې غوښتونكو پروژه لپاره كافي په شرايطو برابر داوطلبان نشته دي. د ۲۰ څخه په ۵ غوره شوو پروژو كې يوازې يوه داوطلب د مناقصې په پروسه كې گډون وكړ. دا كار د بيا مناقصې لامل شو. موندنې هغه پروژې هم په گوته كوي چې د وړ داوطلب موندلو لپاره څلور ځله اعلان شوې دي. په لويو پروژو كې د ټيټې سيالی لامل دا دي Bahij Light ۴۵Helvetica Neue: د پرېكړې كولو ټكنی پروسه، د ارزونې په پروسه بې اعتباري او د داوطلبی ارزونې په معيارونو كې د نرمی (انعطاف) نه شتون. په كوچنيو پروژو كې د سيالی كچه ښه ده. 	۵. د سيالی كچه
د ملي تداركاتو اداره	<ul style="list-style-type: none"> د پروژو د مناقصې برېښنايي كول او ډيجيټل كول. دا به د داوطلبی په اسنادو كې د لاسوهنو مخنيوی وكړي او همدارنگه رڼې سيالی ته به لار هواره كړي. 		
تداركاتي ادارې	<ul style="list-style-type: none"> په برخو/لاټونو د لويو پروژو وېش يا د لويو پروژو مناقصې ته سپارلو له پرېكړې مخكې د بازار څېړنه 		
تداركاتي ادارې	<ul style="list-style-type: none"> امنيت د پروژو پلي كېدو پر وړاندې يو لوی گواښ گڼل كېږي. د دې لپاره چې قرارداديان د هغو پروژو په داوطلبی كې د گډون لپاره وهڅول شي چې په نامنه سيمو كې دي، د امنيتي گواښ د مديريت په موخه د موادو د كميت په بېل (BoQ) كې يو ځانگړی توکی اضافه كېدای شي. 		
د ملي تداركاتو اداره	<ul style="list-style-type: none"> د لويو پروژو د داوطلبی په ارزونه كې انعطاف، لكه د ورته كاري تجربې لپاره د دوو پروژو منل يا د كلني ادلون بدلون (تغير او تبديل) كمول. 		
تداركاتي ادارې	<ul style="list-style-type: none"> په څو وېبسايتونو كې د داوطلبی اعلانول ترڅو پراخ گډون او لوړه سيالی رامنځته شي. 		
ج. د پروژې پلي كول			
تداركاتي ادارې	<ul style="list-style-type: none"> په وخت د زېربنايي پروژو د بشپړېدو لپاره تداركاتي ادارې بايد د پروژو د چمتووالي مرحله او د مهالوېش ټاكلو مهارتونو ته وده ورکړي. د پروژو سندونه لكه سروې، ډيزاين، د موادو د كميت بېلونه (BoQ) او مهالوېش بايد داوطلبی ته سپارلو د مخه د تېروتنو لپاره په غور وكتل شي. 	<ul style="list-style-type: none"> ارزول شوې ودانيزې پروژې په منځني ډول د ۶۱ سلنه وخت زياتولي (ځنډ) سره مخامخ وې. د وخت د زياتېدو (ځنډ) لاملونه دا دي: <ul style="list-style-type: none"> د ځمكې استملاک نادقيقه سروې كمزوری ډيزاين او د موادو د كميت په بېل (BoQ) كې تېروتنې د تداركاتي ادارو له خوا ناسم مهالوېش د هوا حالات د قرارداديانو له خوا د پروژو په تمویل كې ستونزې او د تاډياتو ځنډ 	۱. په پروژو كې د وخت زياتوالی (ځنډ)

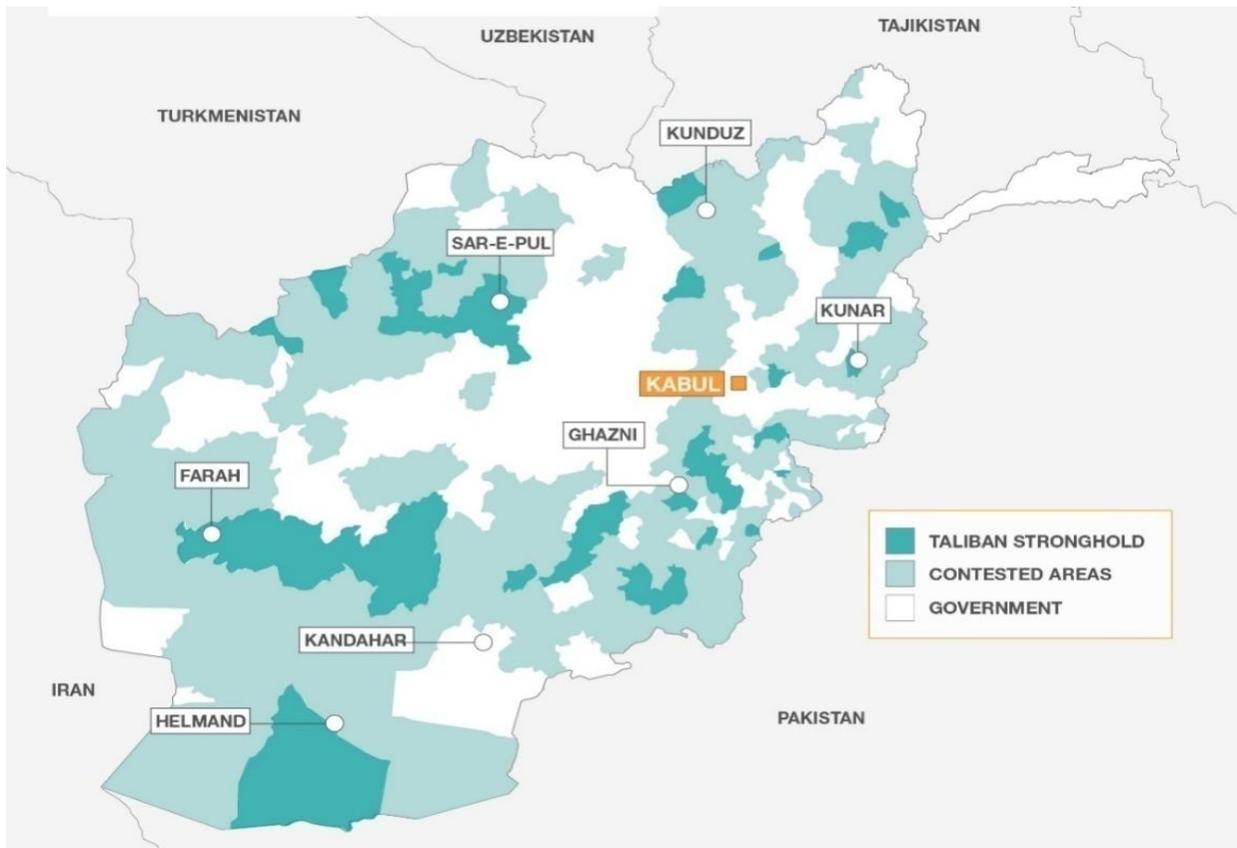
تدارکاتي ادارې	<ul style="list-style-type: none"> د پروژې په محدوده او د موادو د کمیت بېل (BoQ) کې د بدلون د مخنیوي لپاره باید تدارکاتي ادارې د پروژې د چمتووالي مرحلې ته وده ورکړي. د زرې سروې او ډیزاین کارول ښايي پروژې له ناکامۍ سره مخامخ کړي او باید د دې کار مخنیوی وشي. 	<ul style="list-style-type: none"> ارزول شوې ودانيزې پروژې په منځني ډول د لگښت له ۳,۸ سلنه زیاتوالي سره مخامخ وې. په غوره شوو پروژو کې د لگښت زیاتېدو اساسي لاملونه عبارت دي له: د سروې او ډیزاین پخواني یا زاړه سندونه، د موادو د کمیت په بېل (BoQ) کې تېروتنې او د ډیزاین او کاري ساحې (محدودې) بدلون. 	۷. د لگښت زیاتوالی
تدارکاتي ادارې	<ul style="list-style-type: none"> په زېربنایي پروژو کې د کیفیت پلي کولو لپاره باید د څارنې پر میکانیزم بیا غور وشي. سربېره پر دې، ترټولو ټیټ نرخ ته د پروژې ورکول باید د قراردادي مالي ظرفیت ته په کتو وټاکل شي او د تړون له ورکولو مخکې د پیسو ارزښت تضمین شي. 	<ul style="list-style-type: none"> د کیفیت موضوع په ډېری ودانيزو پروژو کې اساسي اندېښنه گڼل کېږي. د ټیټ کیفیت اساسي لاملونه عبارت دي له: <ul style="list-style-type: none"> ○ ناکافي څارنه ○ ټیټ نرخ ته د پروژو ورکولو پرېکړه ○ د قرارداديانو له خوا بې کیفیته کار 	۸. د کیفیت مدیریت
خصوصي سکتور	<ul style="list-style-type: none"> قراردادبان کولی شي د پروژې کار د پروژې د مدیریت او د کیفیت د مدیریت د اصولو په منلو او رعایت سره ښه کړي او په اوږد مهال کې د سرچینو د سپمولو او په پروسه کې د ضایعاتو د مخنیوي له لارې گټه لاس ته راوړي. 		
تدارکاتي ادارې	<ul style="list-style-type: none"> تدارکاتي شرکتونه باید په تړون کې د خوندیتوب مسئله په واضح ډول ذکر کړي او د کارگرانو خوندیتوب ته لومړیتوب ورکړي. سربېره پر دې، دې مسئلې ته باید د پروژو د څارنې پر مهال د یوه جلا ټکي په توگه پاملرنه وشي او په منظمه توگه وڅارل شي. د خوندیتوب موضوع د نه رعایت کولو په صورت کې تدارکاتي ادارې باید د مخنیوونکي اقدام په توگه د قرارادادي جریمې ټاکلو احتمال په پام کې ونیسي. 	<ul style="list-style-type: none"> د پروژو له ساحو د نظارتي لیدنو څخه معلومېږي چې د پروژې خوندیتوب ته تر ډېره د قرارداديانو له خوا پاملرنه نه ده شوې. د خوندیتوب (مصونیت) موضوع په تړونونو کې په واضح توگه نه ده ذکر شوې او آن تدارکاتي ادارې چې کله د پروژو څارنه کوي د خوندیتوب مسئلې ته پاملرنه نه کوي. په ډېری پروژو کې کارگرانو د خوندیتوب کافي وسایل (PPE) نه درلودل او د ساختماني ساحې د جلا کولو لپاره د خبرداري فیتې نه وې لگول شوې. د خوندیتوب مسئلې آن د ډونرانو [مالي ملاتړ کوونکو] له خوا په تمویل شوو پروژو کې هم تر سترگو کېږي. د سرچینو د محدودیت له امله د ډاډمنتیا ټیم ونه شوی کړی چې هره پروژه کې پېښې وشمېري نو په دې توگه دا مسئله په راتلونکو څېړنو کې په پام کې نیول کېدی شي. 	۹. د پروژې خوندیتوب (مصونیت)
خصوصي سکتور	<ul style="list-style-type: none"> قراردادبان باید د پروژې د پلي کېدو څخه مخکې کراگرانو ته د خوندیتوب په اړه روزنه ورکړي ترڅو ډاډه شي چې د پروژې د پلي کېدو پر مهال کوم کارگران زیانمن نه شي. 		
د مدني ټولنې بنسټونه	<ul style="list-style-type: none"> د مدني ټولنې سازمانونه د پروژو په تحویل کې د عامه خلکو د ښکېلتیا نوبت په لاس کې واخلي او په دې راپور کې راغلي وړاندیزونه تعقیب کړي. / د مدني ټولنې سازمانونه 		۱۰. ټولنيزي حساب ورکونې

۷. ضميمې:

لومړۍ ضميمه: د پروژې د غوراوي پروسه

د پروژې د غوراوي شرايط او ميتود په لاندې ډول دي:

للسرسي: امنيت د ټيم يو له اساسي انډېبنو څخه دی چې د پروژې ساحې ته يې زموږ لاسرسي محدود کړې دی. د هغه امنيتي نقشې له مخې چې د الجزيرې خبري آژانس^{۳۸} له خوا د ۲۰۱۸ کال د اکتوبر په ۱۸مه خپره شوې (۳۱ شکل)، دې ټيم د پروژې سيمې د لوړ خطر (سور رنگ)، منځني خطر (ژېړ رنگ) او ټيټ خطر (نيلي رنگ) په توگه ډلبندي کړې دي. د پروژو ساحو ته لاسرسي د "لاسرسي وړ"، "محدود" او "اجازه نشته" په توگه نښه شوی دی.

۳۴ شکل: امنيتي نقشه

د امنيتي جدول له مخې چې د الجزيرې د امنيتي نقشې پر بنسټ رامنځته شوی، ۱۶ ولايتونه د لوړ خطر په توگه په نښه شوي او ټيم به ونه شي کولی دې ولايتونو ته سفر وکړي. ۸ ولايتونه د منځني خطر په توگه په نښه شوي دي او هلته سفر محدود او د امنيتي وضعيت په بدلون پورې تړلی دی. ټيم ۱۰ ولايتونو ته سفر وکړی شوی چې په جدول کې د ټيټ خطر په توگه په نښه شوي دي.

^{۳۸} الجزيره، افغانستان: څوک په څه کنټرول لري، نېټه: د ۲۰۱۹ کال د اپرېل ۱۹، په دې تړون کې شته:

<https://www.aljazeera.com/indepth/interactive/۲۰۱۷-۰۸/afghanistan-controls-۱۶-۸۳۰-۸۳۵۲۸۳۱۳.html>

څلورم جدول: د امنيت ارزونه

شمېره	ولایت	امنيتي وضعیت	لاس رسی	شمېره	ولایت	امنيتي وضعیت	لاس رسی
۱	بدخشان		محدود	۱۸	کونړ		اجازه نشته
۲	بادغيس		هو	۱۹	کندوز		اجازه نشته
۳	بغلان.		اجازه نشته	۲۰	لغمان		هو
۴	بلخ		محدود	۲۱	لوگر		هو
۵	باميان		هو	۲۲	ننگرهار		محدود
۶	دایکندي		هو	۲۳	نیمروز		اجازه نشته
۷	فراه		منع	۲۴	نورستان		اجازه نشته
۸	فاریاب		هو	۲۵	پکتیا		اجازه نشته
۹	غزنی		اجازه نشته	۲۶	پکتیکا		اجازه نشته
۱۰	غور		اجازه نشته	۲۷	پنجشېر		هو
۱۱	هلمند		اجازه نشته	۲۸	پروان		اجازه نشته
۱۲	هرات		محدود	۲۹	سمنگان		هو
۱۳	جوزجان		هو	۳۰	سرپل		اجازه نشته
۱۴	کابل		هو	۳۱	تخار		محدود
۱۵	کندهار		محدود	۳۲	اروزگان		اجازه نشته
۱۶	کاپيسا		محدود	۳۳	وردگ		اجازه نشته
۱۷	خوست		اجازه نشته	۳۴	زابل		اجازه نشته

هو		تېټ خطر
محدود		منځنی خطر
اجازه نشته		لوړ خطر

تنوع: د پروژې د ډول پر بنسټ تنوع له سپړکونو، ودانیو، کانالونو او د برېښنا بندونو څخه عبارت ده. موږ د پروژې موقعیت هم د اصلي معیارونو په توګه په پام کې نیولی چې باید د هېواد سویل، لویدیځ، شمال او ختیځ ته پوښښ ورکړي. د پروژې د وضعیت او بودیچې د سرچینې پر بنسټ، ټیم هم روانې او هم بشپړې شوې پروژې غوره کړې چې د دولت او نړیوالو تمویلونکو (ډونرانو) له خوا تمویلېږي.

د اندېښنې کچه: ټیم د پروژو د معلوماتو شریکولو او اعتبار ارزونې پرمهال داسې پروژې وموندلې چې له مهال وېش څخه وروسته پاتې دي او په کاري ساحه (محدوده)، لګښت او وخت کې یې بدلون لیدل کېږي. له همدې امله، په داسې پروژو د لا نور غور او بیاکتنې غوښتنه کېږي.

ټولنیزه اغېزه: دا معیار د هرې پروژې د ګټې اخیستونکو د شمېر پر بنسټ اندازه کېږي. ټیم داسې پروژې غوره کوي چې لوړې ټولنیزې اغیزې لري.

موډه/د پروژې وضعیت: هغه پروژې باید غوره شي چې د تدارکاتو پروسه یې د ۲۰۱۵ کال وروسته پیل شوې.

دويمه ضميمه: میتود

لکه څنگه چې په لاندیني دوراني چارټ کې ښودل شوي، څېړنه لاندې پړاوونه لري:

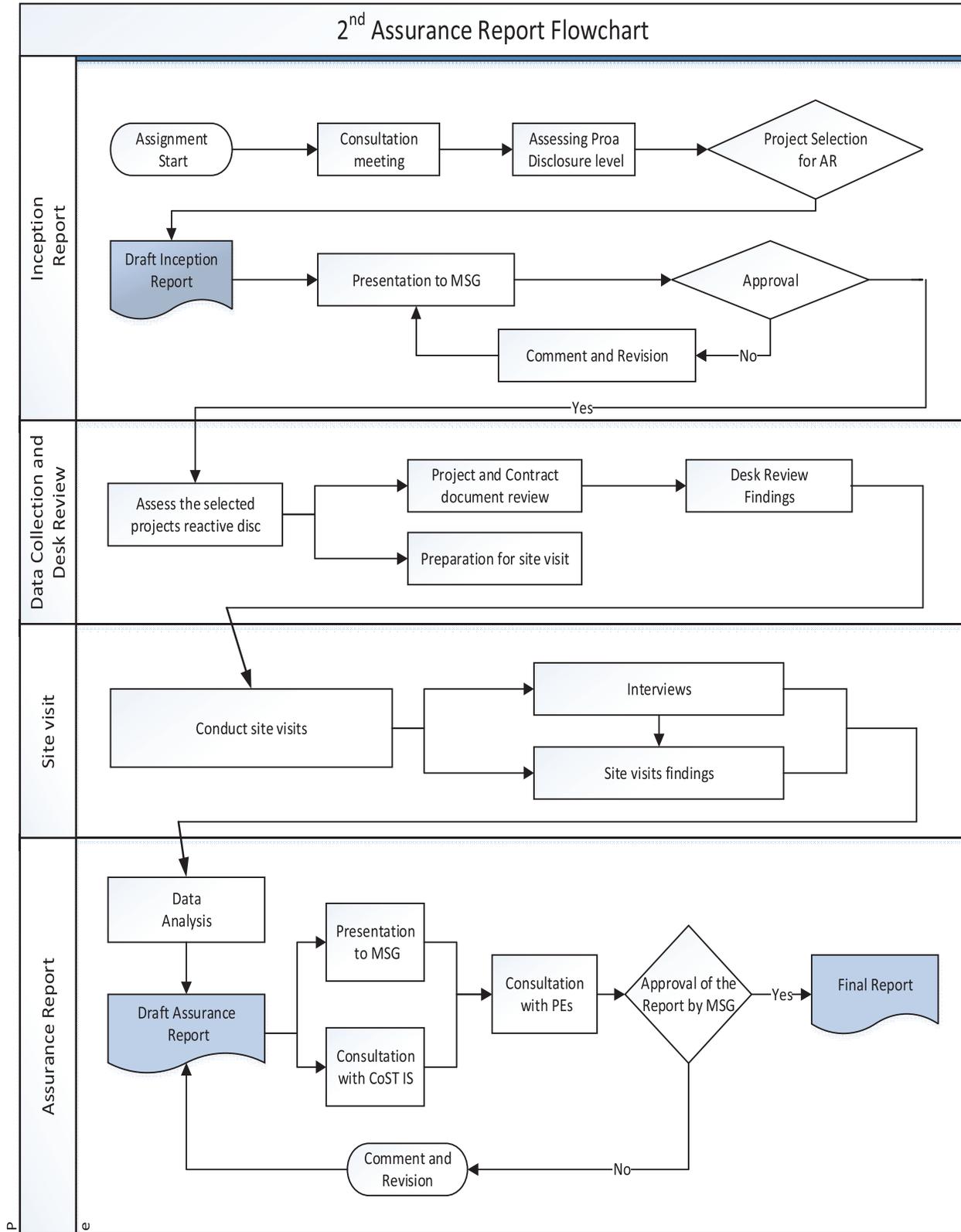
لومړی پړاو – د پیل راپور: دا برخه د څېړنې عمومي چوکاټ تشرېح کوي او د ډاډمنتیا راپور لپاره پروژې وړاندیز کوي. د دې کار لپاره په خپله د شریک شوو معلوماتو کچه په ۱۵ وزارتونو او خپلواکو ادارو کې او د غوراوي د هغو معیارونو پر بنسټ ارزول کېږي چې د گڼو ذینفعو خواوو ډلې له لوري د ډاډمنتیا راپور لپاره د ۲۰ غوره شوو پروژو لپاره وړاندیز شوي. بلې مرحلې ته د تگ څخه مخکې، د پیل راپور به د گڼو ذینفعو خواوو ډلې له غړو سره شریک د هغوی د فیډبک، تبصرو او منظوری اخیستو لپاره شریک شي.

دویم پړاو – د معلوماتو ټولول او کتابتوني بیا کتنه: په دې مرحله کې به د پروژو (۲۰ پروژو) په د غوښنې له مخې د معلوماتو شریکول و ارزول شي او د وخت او لگښت د زیاتوالي اړوندې اندېښنې او تدارکاتي بهیر به مشخص شي. د یوه رسمي مکتوب له لارې به د ډاډمنتیا راپور ټیم تدارکاتي ادارو ته وروپېژندل شي ترڅو وکولی شي د پروژې او تړون پر سندونو بیا کتنه وکړي. په دې پړاو کې د ساحې څخه د لیدنې چک لېسټ به جوړ او د پروژې د څارنې او ارزونې لپاره به تیارۍ و نیول شي.

درېیم پړاو – له سیمې لیدنه: د پروژې د ساحې څخه په لیدنه کې تخنیکي ارزونه او ذینفعو (پیرودونکي، قرارداديان او گټه اخیستونکي) شامل دي.

څلورم پړاو – د ډاډمنتیا راپور: د ډاډمنتیا راپور لومړۍ مسوده به د گڼو ذینفعو خواوو ډلې او تدارکاتي ادارو سره د هغوی د تبصرو او د هغو معلوماتو د بشپړتیا څخه د ډاډ په خاطر شریک شي چې د پخوانیو پروژو څخه او د ساحې څخه د لیدنې پر مهال راټول شوي دي. د گڼو ذینفعو خواوو ډلې او تدارکاتي ادارو د تبصرو له یوځای کولو وروسته به مسوده وروستۍ شي.

درېمه ضميمه: د کيفيت د ډاډمنتيا راپور د رسولو میتود

څلورمه ضميمه: په خپله د معلوماتو شريکولو لپاره د معلوماتو معياري توکي

د پروژې په کچه د معلوماتو راټولو ټکي (ډېټا پايڼونه)	
د پروژې بشپړېدو د پړاو پای	د پروژې د پېژندنې (تشخيص) او چمتووالي د پړاو پای
۱. د معلوماتو شريکولو نېټه ۲. د پروژې نوم ۳. تدارکاتي اداره ۴. د بشپړېدو لگښت ۵. د بشپړېدو نېټه ۶. د بشپړېدو پر مهال کاري ساحه (محدوده) ۷. د تفتيش او ارزونې راپور ذکر کول ۸. د خونديتوب تدابير (پېښې او مړينې) ۹. د اړيکې نيولو معلومات	۱. د معلوماتو شريکولو نېټه ۲. د پروژې د غوراوي ميتودونه (دولت د دې پروژه په اړه څه فکر کوي) ۳. سکټور، فرعي سکټور ۴. د پروژې نوم ۵. د پروژې موقعيت ۶. د پروژې موخه ۷. د پروژې کاري ساحه (محدوده) (اصلي محصول) ۸. چاپيريالي اغېزه (که د پلي کېدو وړ وي) ۹. پر ځمکه او استوګنځي اغېزه (که چېرې وي) ۱۰. تمويلي سرچينې ۱۱. د پروژې د بوديچې د تصويب نېټه ۱۲. د پروژې اټکل شوی ارزښت ۱۳. د اړيکې نيولو معلومات
د تړون په کچه د معلوماتو راټولو ټکي (ډېټا پايڼونه)	
د تړون پلي کولو بهير په هرو شپږو مياشتو کې	د تدارکاتو/ تړون ورکولو مرحلې پای
۱. د معلوماتو شريکولو نېټه ۲. د تړون سرليک (عنوان) ۳. تدارکاتي اداره ۴. قرارداد/سلاکار ۵. د تړون د پيل نېټه ۶. د تړون موده ۷. د اصلي تړون قېمت ۸. د تړون د فزيکي پرمختگ وضعيت (%) ۹. د پروژې د اجزاوو شرح ۱۰. د پروژې په محدوده کې بدلون سره له دليلونو ۱۱. ټول پرې شوي پيسې (تاديات) ۱۲. د تړون ختمېدو جزيات ۱۳. جنجالي مسئلې ۱۴. د خونديتوب اقدامات (پېښې او مړينې) ۱۵. د اړيکې نيولو معلومات	۱. د معلوماتو شريکولو نېټه ۲. د تړون سرليک (عنوان) ۳. تدارکاتي اداره ۴. تدارکاتي ګامونه (د تدارکاتو د بهير عمومي ګامونه) ۵. د تړون ډول ۶. د داوطلبې د تضمين اندازه او ډول ۷. د مناقصه کوونکو شرکتونو شمېر ۸. د تړون ګټونکی شرکت ۹. د لگښت اټکل ۱۰. د تړون نرخ (په افغانيو) ۱۱. د تدارکاتو/پروژې د اعلان نېټه ۱۲. د تړون ورکولو نېټه ۱۳. د تړون کاري محدوده (ساحه) ۱۴. د تړون د پيل نېټه او موده ۱۵. د تدارکاتو د اعلان لپاره کارول شوې رسنۍ (مېډيا) ۱۶. بيا مناقصه: لامل او نېټه ۱۷. د اړيکې نيولو معلومات
د تړون بشپړېدل	
۱. د معلوماتو شريکولو نېټه ۲. د تړون سرليک (عنوان) ۳. تدارکاتي اداره ۴. د تړون نرخ لوړېدل ۵. د تړون په موده کې بدلون ۶. د تړون په محدوده کې بدلون ۷. په نرخ کې د بدلون دليلونه ۸. په محدوده او موده کې د بدلون دليلونه ۹. د اړيکې نيولو معلومات	

د شريك شوو معلوماتو اعتبار او دقت

اوسني اعتبار	د اعتبار سلنه (%)	د بې اعتباري توکو شمېر	د اعتباري توکو شمېر	د فعالنه (له غوښتنې مخکې) د شريك شوو توکو شمېر	د پروژې سرليک (عنوان)	تدارکاتي ادارې
۹۰%	۹۶%	۲	۴۰	۴۷	د مزار شريف ښار داخلي سپړونو ۱۰ كيلومتره اضافي كار	د ترانسپورت وزارت او هوايي چلند اداره
	۹۰%	۲	۴۲	۴۴	د كابل-لوگر ۱۰، ۲۴ كيلومتره سپړك جوړول (دويم سپړك)	
	۹۶%	۲	۴۷	۴۹	د تالقانو په كومانډو سپړك د ۱۲ متره كانكربټي پل جوړول	
	۹۱%	۴	۴۰	۴۴	د هرات - چغچران او چغچران-گردن دېوال سپړك ډيزان او جوړول (دويمه مرحله)	
	۹۰%	۱	۲۰	۲۱	د پل حصار څخه د خانك تر ولسواليو سپړك اسفالت كول (لومړۍ برخه)	
۹۴%	۹۹%	۱	۶۹	۷۰	د بهسودو ولسوالۍ د نهرشاهي د آبرېزې او كانال جوړول	د اوبو او انرژۍ وزارت
	۸۸%	۶	۴۰	۵۱	د لوى كارېز د سپند څنډو د استنادي دېوال طرحه	
	۹۰%	۵	۴۶	۵۱	د تحت حقان-۱ سپند د څنډو د استنادي دېوال طرحه	
	-	-	-	-	د خان آباد دويم بند	
	۹۸%	۱	۴۲	۴۳	په نيمروز ولايت كې د چهاربرجك كانال جوړول	
۹۲%	۱۰۰%	۰	۱۰	۱۰	د كابل ښاري ترانسپورت د موثريت ښه كولو پروژې پورې اړوند د وزير آباد كانال جوړونه	كابل ښاروالي
	ارقام نشته	ارقام نشته	ارقام نشته	ارقام نشته	د سخي گړدې له لارې د كارته آريانا څخه تر كابل پوهنتون سپړك جوړول	
	۷۷%	۳	۱۰	۱۳	د سيلو سپړك قير كول (څلورمه برخه)	
	ارقام نشته	ارقام نشته	ارقام نشته	ارقام نشته	د خيرخانې د دريمې برخې (حصې) د سپړك جوړول	
	ارقام نشته	ارقام نشته	ارقام نشته	ارقام نشته	د كابل مېټرو بس شبكې د مشرې ډيزاين د تړون اعلان	
۹۲%	۱۰۰%	۰	۱۳	۱۳	د فيض آباد د اوبو رسونې سيستم جوړول - په NTLZ كمپنۍ او د NTHZ كمپنۍ په زونونو كې د اوبو د وېش شبكې	د ښاري پراختيا او ځمكو وزارت
	۹۲%	۱	۱۲	۱۳	د حيرتانو په ښارگوټي كې د قالين بافانو د اوبو رسولو او كاناليزاسيون شبكې استوگنيزه او صنعتي پروژه	
	۹۲%	۱	۱۲	۱۳	د طبي محصولاتو او درملو كيفيت د لابراتور ودانۍ	

پنځمه ضميمه: د غوښتنې له مخې د معلوماتو شريکولو لپاره د معلوماتو معياري توکي

د پروژې معلومات	
د پروژې بشپړېدو پړاو	د پيژندنې او چمتووالي پړاو
۱. د تطبيق د پرمختگ راپور	۱. څو کلن پروگرام او بودیچه
۲. د بودیچې د تعديل پرېکړه	۲. د پروژې لنډه څېړنه يا د شونتيا مطالعه
۳. د پروژې د بشپړېدو راپور	۳. د چاپيريالي اغېزو ارزونه
۴. د پروژې د ارزونې راپور	۴. د بيا مېشتېدو (استوگنېدو) او خسارې د جبران پلان
۵. د تخنيکي پلټنې راپور	۵. د پروژې چارواکي او دندې
۶. د مالي پلټنې راپور	۶. مالي تړون
	۷. تدارکاتي پلان
	۸. د پروژې د منظوري پرېکړه
د تړون معلومات	
تړون	د تدارکاتي چارو/تړون ورکولو پړاو
۱. د تړون لاسليکول او شرايط	۱. د تړون چارواکي او دندې
۲. د شرکتونو ثبت او ملکيت	۲. تدارکاتي میتود
۳. ځانگړتياوې (مشخصات) او نقشې	۳. د دواطلبي سندونه
د تړون بشپړول	۴. د دواطلبي سندونو د ارزونې پایلې
۱. د تغيرو، بدلونونو، تعديلونو نوملړ	۵. د پروژې د ډيزاين راپور
۲. په تړون کې د توکو د زياتوالي نوملړ	
۳. د کيفيت د کنټرول راپور	
۴. د تاديواتو ريكارډونه يا سندونه	
۵. د تړون تعديلونه	

د مرکه شوو کسانو نوملړ

۱. عبدالصير، سيمه ييز اوسېدونکی، تخار، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د اگسټ ديارلسمه
۲. عبدالفتاح، د تخار، سيمه ييز اوسېدونکی، نېټه، د ۲۰۱۹ د اگسټ ديارلسمه
۳. عبدالحکيم فېدايي، د ټولنيزې پرمختيايي شورا مشر، بدخشان، نېټه، د ۲۰۱۹ د اگسټ ۱۹ مه
۴. عبدالجبار، سيمه ييز دوکاندار، ننگرهار، نېټه، جون ۱۱ مه ۲۰۱۹
۵. عبدالواحد، سيمه ييز اوسېدونکی، کابل، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د جولای ۲۳ مه
۶. عبدالواجد عاطفي، په بدخشان کې د ښاري جوړولو او ځمکو وزارت رئيس، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د اگسټ ۲۰ مه
۷. عبدالظاهر، سيمه ييز اوسېدونکی، تخار، نېټه د ۲۰۱۹ کال د اگسټ ديارلسمه
۸. عبدالله محمدي، د تدارکاتو د ملي ادارې د تدارکاتي پالیسي مشر، افغان حکومت، نېټه، د ۲۰۱۹ د مې دېرشمه
۹. احمد خالد، د افغانستان د ساختماني شرکتونو د اتحاديې مرستيال، خصوصي سکتور، نېټه د ۲۰۱۹ کال د سپټمبر دويمه
۱۰. احمد ناشر، سيمه ييز دوکاندار، کابل، نېټه د ۲۰۱۹ کال د جولای درويشتمه
۱۱. اکمل عليزوی، د پروژې مدير، د گلوبل ټرسټ ساختماني شرکت، خصوصي سکتور، نېټه د ۲۰۱۹ د سپټمبر دويمه
۱۲. عمرالدین، چاپلين، بدخشان ولايت، نېټه د ۲۰۱۹ کال د اگسټ نولسمه
۱۳. بهرام غازي، ساختماني مدير، قراردادي، نېټه د ۲۰۱۹ د جولای درويشتمه
۱۴. عنايت الله، سيمه ييز اوسېدونکی، سمنگان، نېټه د ۲۰۱۹ کال د جولای اوولسمه
۱۵. انجنير احسان الله، د انجنيرۍ د څانگې مدير، د کندهار ولايت د ښار جوړولو او ځمکو د رياست رئيس، د ښار جوړولو او ځمکو وزارت، نېټه د ۲۰۱۹ کال د سپټمبر دوولسمه
۱۶. انجنير فريد احمد، قراردادي، خصوصي سکتور، نېټه د ۲۰۱۹ کال د جولای شپاړسمه
۱۷. انجنير فريدون سروري، د ښار جوړولو او ځمکو رياست رئيس، د ښار جوړولو او ځمکو وزارت، نېټه د ۲۰۱۹ کال د سپټمبر شپاړسمه
۱۸. انجنير همایون، د پروژې ټيم مشر، د ترانسپورت وزارت، نېټه د ۲۰۱۹ کال د جولای شپاړسمه
۱۹. انجنير حميدالله حميد، د پروژې مدير، خصوصي سکتور، نېټه د ۲۰۱۹ کال د سپټمبر شپاړسمه
۲۰. انجنير محمد حنيف، ولايتي انجنير، د ننگرهار ولايت د اوبو او انرژۍ رياست، د اوبو او انرژۍ وزارت، نېټه د ۲۰۱۹ کال د جون يوولسمه
۲۱. انجنير صديق صافی، د ننگرهار ولايت د اوبو او انرژۍ رياست رئيس، د اوبو او انرژۍ وزارت، نېټه د ۲۰۱۹ کال د جون يوولسمه
۲۲. انجنير سمېع رزاق، د کيفيت د تضمين انجنير، د ښار جوړولو او ځمکو وزارت، نېټه د ۲۰۱۹ کال د سپټمبر شپاړسمه
۲۳. عصمت الله، سيمه ييز اوسېدونکی، بدخشان، نېټه د ۲۰۱۹ کال د اگسټ نوولسمه
۲۴. فيض الله ذلال، اداري مرستيال، د کور جوړولو تصدي، حکومت، نېټه د ۲۰۱۹ کال د سپټمبر اوولسمه
۲۵. گل احمد، د پرمختيايي شورا مشر، سمنگان، نېټه د ۲۰۱۹ کال د جولای اوولسمه
۲۶. حبيب الله، د پرمختيايي شورا مشر، بدخشان، نېټه د ۲۰۱۹ کال د اگسټ نوولسمه
۲۷. حبيب الله، مزار شريف، سيمه ييز اوسېدونکی، نېټه د ۲۰۱۹ کال د جولای شپاړسمه
۲۸. حفيظ الله شېرزاد، سيمه ييز اوسېدونکی، ننگرهار ولايت، نېټه د ۲۰۱۹ کال د جولای يوولسمه
۲۹. حاجي عبدالقدير، سيمه ييز اوسېدونکی ننگرهار ولايت، نېټه د ۲۰۱۹ کال د جولای يوولسمه
۳۰. حاجي عبدالقيوم، سيمه ييز اوسېدونکی، تخار ولايت، نېټه د ۲۰۱۹ کال د اگسټ ديارلسمه
۳۱. حاجي عبدالرازق، سيمه ييز اوسېدونکی، تخار ولايت، نېټه د ۲۰۱۹ کال د اگسټ ديارلسمه
۳۲. حاجي غيب الله، سيمه ييز اوسېدونکی، تخار ولايت، نېټه د ۲۰۱۹ کال د اگسټ ديارلسمه
۳۳. حاجي ملنگ، سيمه ييز اوسېدونکی، ننگرهار ولايت، نېټه د ۲۰۱۹ کال د جون يوولسمه
۳۴. حاجي ملک نسيم، ټولنيزه پرمختيايي شورا، ننگرهار ولايت، نېټه د ۲۰۱۹ کال د جون يوولسمه
۳۵. حاجي محمد رجب، سيمه ييز اوسېدونکی، بدخشان ولايت، نېټه د ۲۰۱۹ کال د اگسټ نوولسمه
۳۶. حاجي محمد، مزار شريف، سيمه ييز اوسېدونکی، نېټه د ۲۰۱۹ کال د جولای شپاړسمه

۳۷. **حميدالله حبيبي**، د افغانستان د ساختماني شرکتونو د اتحاديې رئيس، خصوصي سکتور، نېټه د ۲۰۱۹ کال د سپټمبر دويمه
۳۸. **حفيظ الله**، سيمه ييز اوسېدونکی، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د اگسټ نوولسمه
۳۹. **حکمت الله ظفرزی**، د ډيزاين د بياکتنې د څانگې مسؤل، د ترانسپورت وزارت، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د جون څلورمه
۴۰. **اسلام الدين نبيل**، د تخار ولايت د سړک د څارنې رئيس، د ترانسپورت وزارت، حکومت، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د اگسټ اوولسمه کندهار
۴۱. **خان جان**، سيمه ييز اوسېدونکی، تخار ولايت، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د اگسټ ديارلسمه
۴۲. **محبوب الله**، سيمه ييز اوسېدونکی، بدخشان ولايت، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د اگسټ نوولسمه
۴۳. **ډاکټر عبدالله**، ټولنيزه پرمختيايي شورا، ننگرهار ولايت، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د جون يوولسمه
۴۴. **موسی**، ټولنيزه پرمختيايي شورا، ننگرهار ولايت، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د جون يوولسمه
۴۵. **محمد علم**، مزار شريف، سيمه ييز اوسېدونکی، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د جولای شپاړسمه
۴۶. **محمد انس**، ټولنيز انجنير، ننگرهار ولايت، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د جون يوولسمه
۴۷. **محمد آصف**، سيمه ييز اوسېدونکی، بدخشان ولايت، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د اگسټ نوولسمه
۴۸. **محمد ادريس خالقي**، د تيارو چمتو شوو ساختماني ټوټو د فابريکې مسؤل، د کور جوړولو تصدي، حکومت، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د سپټمبر اوولسمه
۴۹. **محمد فريد خيلی**، د پلان جوړولو مسؤل، د کور جوړولو تصدي، حکومت، نېټه د ۲۰۱۹ کال د سپټمبر اوولسمه
۵۰. **محمد حسن**، سيمه ييز اوسېدونکی، سمنگان، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د جولای اوولسمه
۵۱. **محمد صبور**، سيمه ييز اوسېدونکی، کابل، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د جولای درويشتمه
۵۲. **محمد سليم**، سيمه ييز اوسېدونکی، بدخشان ولايت، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د اگسټ نوولسمه
۵۳. **محمد سليم**، سيمه ييز اوسېدونکی، تخار ولايت، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د اگسټ ديارلسمه
۵۴. **محمد ظريف**، سيمه ييز اوسېدونکی، بدخشان ولايت، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د اگسټ نوولسمه
۵۵. **محمد الله خان**، مزار شريف، سيمه ييز اوسېدونکی، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د جولای شپاړسمه
۵۶. **مللصاحب داد**، د پرمختيايي شورا رئيس، بدخشان ولايت، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د اگسټ نوولسمه،
۵۷. **نعمت الله**، سيمه ييز اوسېدونکی، مزار شريف، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د جولای شپاړسمه
۵۸. **نثار احمد سلیمي**، د افغانستان د ساختماني شرکتونو د اتحاديې د رهبري شورا غړی، خصوصي سکتور، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د سپټمبر دويمه
۵۹. **نثار احمد**، سيمه ييز اوسېدونکی، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د اگسټ نوولسمه
۶۰. **نور آغا**، سيمه ييز اوسېدونکی، بدخشان ولايت، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د اگسټ نوولسمه
۶۱. **عبداللہ حنيف**، د پروژې مدير، کابل ښاروالي، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د جولای درويشتمه
۶۲. **رحمت الله افضلی**، د سمنگان ولايت د اوبو او انرژي رياست د زون مدير، سمنگان ولايت، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د جولای اوولسمه
۶۳. **سيد اجمل شهناء**، د قراردادونو دپروسې د څارنې رئيس، د حکومت د تدارکاتو ملي اداره، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د مې دېرشمه
۶۴. **سيد اکبر فروغ**، په تخار ولايت کې د سړک د څارنې د رياست عمومي مدير، د ترانسپورت وزارت، حکومت، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د اگسټ څوارلسمه
۶۵. **سيد شاه آقا فاضل**، د ترانسپورت وزارت د معلوماتي سيستم د څانگې مسؤل، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د جون پنځمه
۶۶. **شريف عظيمي**، د افغانستان د ساختماني شرکتونو د اتحاديې اجراييه رئيس، خصوصي سکتور، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د سپټمبر دويمه
۶۷. **سلطان محمود**، سيمه ييز اوسېدونکی، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د اگسټ نوولسمه
۶۸. **استاد عبدالقيوم**، د پرمختيايي شورا رئيس، تخار ولايت، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د اگسټ ديارلسمه
۶۹. **وحيد الله**، سيمه ييز اوسېدونکی، ننگرهار ولايت، نېټه، د ۲۰۱۹ کال د جون يوولسمه

اخځونه

۱. اطلاعاتو ته د لاسرسۍ قانون، د اطلاعاتو او فرهنگ وزارت، د افغانستان اسلامي جمهوریت، (۲۰۱۷)
۲. د عامه تدارکاتو اداره، د عدلیې وزارت، د افغانستان اسلامي جمهوریت، (۲۰۱۶)
۳. د افغانستان د عالی تفتیش قانون، (۲۰۱۴)
۴. د افغانستان د سپړونو زېربنا، د ودانیو د پایداری او کمښت ننگونې (۲۰۱۶)، سرمایه‌گزاری. متحد ایالتونه له گوانښ سره مخ کړي، سیگار.
۵. د افغانستان د بنسټیزې رویتیا نوبت، د ډاډمنتیا لومړۍ رپوټ، (۲۰۱۸)
۶. د بنسټیزې رویتیا نوبت کلنی نړیوال رپوټ، (۲۰۱۸)
۷. س. کریمی، گ. نیازی او م. ابراهیمی، د اطلاعاتو د ډاډیزولو منول، د افغانستان د بنسټیزې رویتیا نوبت، (۲۰۱۷)
۸. د مالیې وزارت، ملي بودیجه، (۱۳۹۸).
۹. گ. نیازی، او ک. جایدېدو، په افغانستان کې د رغونې په صنعت کې د پروژو د ځنډ لاملونه.
۱۰. گ. نیازی، او ن. پینټینګ، (۲۰۱۶)، هغه مهم لاملونه چې لگښتونه ډېروي. پروکېډي انجنیري.
۱۱. ج. اولایا، ن. تیموري، او س. کریمی (۲۰۱۷) سکوپینګ سټډي، د افغانستان د بنسټیزې رویتیا نوبت.
۱۲. د ۱۳۹۵ تدارکاتي قوانین، (۲۰۱۶)، د تدارکاتو ملي اداره، د افغانستان اسلامي جمهوریت.
۱۳. د خصوصي مشارکت د پروژې او د عمومي پانګونې د پروژې اسناد (۲۰۱۸)
۱۴. صبغت الله کریمی (۲۰۰۵)، پورنګ فیروزفور (۲۰۰۵)، په افغانستان کې د خصوصي عمومي مشارکتونو په اجرا کې محدودیتونه.
۱۵. ی. تورابی، په افغانستان کې د فساد مخ پر وده ننگونه (۲۰۱۲) آسیا فونډېشن
۱۶. د افغانستان د بنسټیزې رویتیا نوبت نړیوال لارښود یادښت ۷: د ډاډمنتیا د یوې پروسې طرحه، دلته د لاسرسۍ وړ دي: <http://infrastructuretransparency.org/resource/guidance-note-v-designing-an-assurance-process-spanish/>
۱۷. د ملي زېربنا پلان، (۲۰۱۷) - (۲۰۲۱) د مالیې وزارت، دلته د لاسرسۍ وړ دي: <http://policymof.gov.af/home/wp-content/uploads/2019/01/Natioal-Infrastructure-NPP.pdf>
۱۸. د افغانستان د سولې او پرمختګ ملي چوکاټ ۲۰۱۷ تر ۲۰۲۱، دلته د لاسرسۍ وړ دی: <https://www.refworld.org/pdfid/0b2af4e294.pdf>
۱۹. د نړیوالې زېربنا مرکز، د ۲۰۱۹ - ۲۰۲۲ ستراتیژیک پلان: <https://cdn.github.org/uat-umbraco/media/1-ve/gi-hub-strategic-plan-2019-2022.pdf>
۲۰. په نازک حالت کې د اقتصادي ودې لپاره تر ۲۰۳۰ کال پورې د افغانستان لومړیتوبونه، نړیوال بانک، دلته د لاسرسۍ وړ دي: <http://documents.worldbank.org/curated/en/107181053322073730/pdf/129111-WP-P105788-Afghanistan-to-2030-PUBLIC.pdf>

افغانستان

پته: ملي سكرتريت، څلورم پور، د اقتصاد وزارت
د بهرنيو چارو وزارت سړك، ملك اصغر څلور لره، كابل - افغانستان
د اړيكي شمېره: ۰۷۹۲۰۲۱۶۱۶
برېښنالیک: info@cost.af